పోతన

భాగవతము

ఏకాదశ ద్వాదశ స్కంధములు

పోతనభాగవతము

(సరళగద్యానువాద సహితము)

ఏకాదశ, ద్వాదశ స్కంధములు

ఏకాదశ స్కంధ అనువాదకుడు

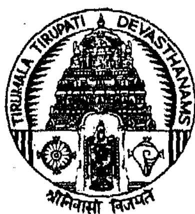
డా॥ ప్రసాదరాయకులపతి

ద్వాదశ స్కంధ అనువాదకుడు

శ్రీ టి. భాస్కరరావు "స్ఫూర్తిశ్రీ"

ప్రధాన సంపాదకుడు

డా॥ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి "కరుణశ్రీ"

ప్రచురణ

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి

1992

ద్వాదశస్కంధము

అనుక్రమణిక

విషయము | పుటసంఖ్య

ముందుమాట

పరమేశ్వరుని లీలావిశేషాన్ని ప్రశంసించేది, ఆయన భక్తుల గాథల్ని వివరించేది భాగవతం. వేదవేదాంగ ధర్మశాస్త్ర ఉపనిషద్దర్శనాది సమస్త గ్రంథాల్లోని సారమంతా భాగవతంలో నిక్షిప్తమై వుందనీ, వేదాంత శ్రవణ గీతా పారాయణాదుల చేత కూడ లభించని భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యాలు భాగవతాన్ని వినడంతో లభిస్తాయనీ, మోక్షసాధన కిది సులభమైన మార్గాన్ని చూపిస్తుందనీ విజ్ఞుల అభిప్రాయం.

హయగ్రీవ విద్య, సాత్త్వత సంహిత, భక్తి శాస్త్రం అనే పేర్లతో వ్యవహరించబడుతూవున్న భాగవత పురాణంలోని పరమార్థాన్ని భక్తిచేత మాత్రమే తెలిసికొనగలం. సంస్కృతంలో వేదవ్యాస విరచితమైన ఈ గ్రంథాన్ని శాపదగ్ధుడై ముక్తి మార్గాన్ని కాంక్షిస్తూ వున్న పరీక్షిత్తుకు శుకమహర్షి వినిపించడం జరిగింది.

ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో భాగవతం అనగానే పోతనామాత్యుడు గుర్తుకు వస్తాడు. కానీ ద్వాదశస్కంధ పరిమితమైన ఈ గ్రంథంలోని పంచమ స్కంధాన్ని బొప్పరాజు గంగన, షష్ఠ స్కంధాన్ని ఏర్చూరి సింగన, ఏకాదశ ద్వాదశ స్కంధాల్ని వెలిగందల నారయ, మిగిలిన స్కంధా లన్నింటినీ పోతన తెనిగించారు. వీరిలో నారయ పోతనగారికి సాక్షాత్ శిష్యుడు.

యాదవకులంలో ముసలం పుట్టడం, బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణుణ్ణి వైకుంఠానికి ఆహ్వానించడం, శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవునికి పరమార్థాన్ని ఉప దేశించడం, యాదవులు అన్యోన్య కలహంతో మరణించడం, బలరా మకృష్ణుల నిర్యాణం మున్నగు విషయాలు ఏకాదశస్కంధంలో చోటు చేసుకున్నాయి. అలాగే పరీక్షిత్తు సర్పదష్టుడై దివంగతుడు కావడం, జన

మేజయుడు సర్పయాగం చేయడం, మార్కండేయోపాఖ్యానం వగైరా అంశాలకు ద్వాదశస్కంధం నిలయమైంది.

వెలిగందల నారయ్య పోతన శిష్యుణ్ణని చెప్పికొన్నప్పటికీ ఆయనలాగా మూలాన్ని విస్తరించకుండా సంగ్రహించడం, విస్మరించడం, అమూలక కల్పనల్ని చేయడం కన్పడుతుంది. ఈయన తన అనువాదంలో విశిష్టాద్వైతానికి ప్రాధాన్య మిచ్చాడని పెద్దలంటున్నారు.

11, 12 స్కంధాల్లోని విషయం చాలవరకు దుర్గ్రాహ్యం. వీటిలో 11వ స్కంధంలోని పద్యాలకు సుప్రసిద్ధ విద్వాంసులు డా|| ప్రసాదరాయ కులపతి, 12వ స్కంధంలోని పద్య గద్య భాగాలకు డా|| టి. భాస్కరరావు (స్ఫూర్తిశ్రీ) గార్లు లలిత మనోజ్ఞంగా తాత్పర్యాల్ని వ్రాసి పాఠకులకు విషయాన్ని సులభగ్రాహ్యం చేశారు. పోతన భాగవత ప్రచురణకు ప్రధాన సంపాదకత్వం వహించిన మహాకవులు, విద్వద్వరేణ్యులు డా|| జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రి (కరుణశ్రీ) గారికి నా ధన్యవాదాలు. ఆంధ్రావళి తి. తి. దేవస్థానాల కృషికి సమ్మోదం వహించగలదని మా ఆశ.

తిరుపతి

ఎం.వి.యస్. ప్రసాద్,
కార్యనిర్వహణాధికారి,
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు.

20-5-92

ప్రవేశిక

పాఠకపరిషత్తుకు ప్రణామాలు. ఇప్పుడు మీ ముందున్నది ఏకాదశ, ద్వాదశ స్కంధాల ఏకైక సంపుటి.

ఏకాదశ స్కంధంలో విశ్వామిత్రాది ఋషుల శాపవృత్తాంతం, నిమి నవయోగీంద్ర సంవాదం, బ్రహ్మాదుల సంప్రార్థనం, కృష్ణోద్ధవ సంవాదం, అవధూతోపాఖ్యానం, యదుకుల వినాశనం, శ్రీ కృష్ణావతార సమాప్తి అనే ఘట్టాలు ఉన్నాయి.

ద్వాదశ స్కంధంలో కలియుగ రాజవంశ చరిత్రం, కలియుగ లక్షణం, ప్రళయకాల వివరణం, శుకమహర్షి అంత్యోపదేశం, తక్షకాగమనం, పరీక్షిన్మరణం, జనమేజయుని సర్పయాగం, మార్కండేయోపాఖ్యానం, పురాణశ్లోక గణనం, శ్రీమద్భాగవత మహత్త్వం అనే ఘట్టాలు ఉన్నాయి.

దశమ స్కంధంలోని ఘట్టాలన్నీ పోతనగారు రచించగా ఏకాదశ ద్వాదశ స్కంధాలు పోతన్నగారి ప్రియశిష్యుడు వెలిగందల నారయ రచించాడు.

ఏకాదశ స్కంధం

నిమిచక్రవర్తి యజ్ఞమంటపానికి కవి, హవి, అంతరీక్షుడు, ప్రబుద్ధుడు, పిప్పలాయనుడు, ఆవిర్హోత్రుడు, ద్రుమిళుడు, చమసుడు, కరభాజనుడు అనే తొమ్మిది మంది యోగీంద్రులు వస్తారు. నిమిచక్రవర్తి ఆ తొమ్మిది మందినీ తొమ్మిది ప్రశ్నలు అడుగుతాడు. అందుకు వారు సముచితమైన సమాధానాలు చెబుతారు. ఆ ప్రశ్నలివి. 1. భక్తులకు శుభప్రదమైనది ఏది? 2. భాగవతుల స్వభావ మెటువంటిది? 3. భగవంతుని మాయాస్వరూపం ఎటువంటిది? 4. భగవన్మాయ నుండి విడివడే ఉపాయం ఏమిటి? 5. బ్రహ్మస్వరూప మెటువంటిది? 6. నైష్కర్మ్యము అంటే ఏమిటి? 7. భగవంతుని అవతారములు

ఏమిటి? వాటి గుణములు ఏమిటి? 8. భగవద్విముఖులైన జీవుల గతి ఏమిటి? 9. భగవంతుడు ఏ యుగంలో ఏ నామంతో ఏ రూపంతో పూజింపబడతాడు?

శ్రీకృష్ణోద్ధవ సంవాదంలో శ్రీకృష్ణుడు అనేక విధములైన ఉపదేశాలు చేస్తాడు. అవి ఉద్ధవగీతలు అని ప్రసిద్ధి గాంచాయి. వాటిలో అవధూత యదు సంవాదము పేర్కొనదగింది. యయాతి నందనుడైన యదు మహారాజు ఒకానొక అవధూతను సందర్శిస్తాడు. ఆయన ఆ విధంగా ధార్మిక జీవనం గడపటానికి కారణం అడుగుతాడు. అప్పుడు అవధూత తాను ఇరవైనలుగురు గురువుల వద్ద నానా విధములైన ఉపదేశాలను గ్రహించి ఈ విధంగా అవధూత జీవనం గడుపుతున్నానని ప్రత్యుత్తర మిస్తాడు. ఆ ఉపదేశాలు ఇలా ఉంటాయి.

1. భూమినుండి క్షమాగుణాన్నీ పరోపకార ప్రవృత్తినీ నేర్చుకున్నాడు.
2. వాయువు నుండి ప్రాణవృత్తితో సంతుష్టి చెందటం తెలుసుకున్నాడు.
3. ఆకాశం నుండి పరమాత్మ సర్వవ్యాపి అని నేర్చుకున్నాడు.
4. జలం నుండి నిర్మలత్వం, పావనత్వం గ్రహించాడు.
5. అగ్ని నుండి సర్వభక్షకత్వం నేర్చుకున్నాడు.
6. చంద్రుని నుండి శరీరం యొక్క క్షయవృద్ధులు గ్రహించాడు.
7. సూర్యుని నుండి వస్తు స్పర్శ ఉన్నప్పటికే ఆసక్తి లేకుండటం నేర్చుకున్నాడు.
8. పావురం నుండి ఆలుబిడ్డల యందు అత్యాసక్తి వల్ల కలిగే పరిణామాన్ని తెలుసుకున్నాడు.
9. అజగరం నుండి యదృచ్ఛాలబ్ధమైన వస్తువుతో సంతృప్తి చెందటం నేర్చుకున్నాడు.
10. సముద్రం నుండి ప్రసాద గాంభీర్యాలూ, సుఖదుఃఖాల యందు సమానత్వం నేర్చుకున్నాడు.
11. శలభం (మిడుత) నుండి రూపంపై ఆసక్తివల్ల కలిగే నష్టం తెలుసుకున్నాడు.

12. తేనెటీగ నుండి కూడబెట్టటం వల్ల కలిగే ఫలితం గ్రహించాడు.
13. ఏనుగు నుండి స్పర్శ సుఖం వల్ల వచ్చే అనర్థాన్ని ఆకళించు కున్నాడు.
14. తుమ్మెదవల్ల సారగ్రహణాన్ని గ్రహించాడు.
15. లేడివల్ల గానాసక్తిచే కలిగే అనర్థాన్ని గ్రహించాడు.
16. చేపనుండి జిహ్వాచాపల్యం వల్ల కలిగే నష్టాన్ని అర్థం చేసుకున్నాడు.
17. పింగళ అనే వేశ్య నుండి నిరంతర నిరీక్షణం వల్ల సంభవించే నైరాశ్యాన్ని తెలుసుకున్నాడు.
18. చెకుముకి పిట్టవల్ల విషయవిరక్తిని నేర్చుకున్నాడు.
19. బాలుని నుండి నిరంతర నిశ్చింతను నేర్చుకున్నాడు.
20. కుమారి నుండి సాంగత్య త్యాగాన్ని గ్రహించాడు.
21. శర నిర్మాత నుండి ఏకాగ్రతను గ్రహించాడు.
22. సర్పం నుండి ఒంటరితనాన్ని సర్వత్ర సంచారాన్నీ అభ్యసించాడు.
23. భ్రమర కీటకం నుండి ఎదుటి వస్తువుల సారూప్యాన్ని పొందటం గ్రహించాడు.
24. సాలె పురుగునుండి భగవంతుని సృష్టి, లయము గ్రహించాడు.

ఈ విధంగా ఇరవై నలుగురు గురువుల నుండి తాను పొంధిన ఉపదేశాన్నీ గ్రహించిన విశేషాలనూ, అవధూత యదు మహారాజుకు బోధిస్తాడు.

విశ్వామిత్ర, వసిష్ఠ నారదాది మహామునులంతా ద్వారకా నగరానికి వచ్చి శ్రీకృష్ణుణ్ణే సందర్శించి ఇలా అంటున్నారు.

తరణంబులు భవజలధికి;
హరణంబులు దురితలతల; కాగమముల కా
భరణంబు; లార్త జనులకు
శరణంబులు నీదు దివ్య చరణంబు లిలన్.

అచ్చంగా గురువుగారైన పోతన్నగారి శైలిలో నడచిన పద్యమిది.

"సుజ్ఞానం" అంటే ఏమిటో ఎంత సంక్షిప్త సుందరంగా సెలవిచ్చారో నారయ్యగారు!

కరణత్రయంబు చేతను
నరు డే కర్మంబు సేయు నయ్యై వేళన్
"హరి కర్పణ" మని పలుకుట
పరువడి సుజ్ఞానమండ్రు పరమమునీంద్రుల్.

నరుడు నారాయణుణ్ణి చేరాలంటే ఏమి చేయాలో ఈ సీస పద్యంలో చెప్పబడింది. గమనించండి--

సంతతంబును గృష్ణ సంకీర్తనంబులు
  వీనుల కింపుగా వినఁగ వలయు
హర్షంబు తోడుత హరినామ కథనంబు
  పాటల నాటుల పరగ వలయు
నారాయణుని దివ్య నామాక్షరంబులు
  హృద్వీథి సతతంబు నెన్నవలయు
కంజాక్షు లీలలు కాంతారముల నైన
  భక్తి యుక్తంబుగా పాడవలయు
వెఱ్ఱి మాడ్కని లీలతో విశ్వమయుని
నొడువుచును లోకబాహ్యత నొందవలయు,
నింతయును విష్ణుమయమని యెఱుఁగవలయు
భేద మొనరింప వలవదు మేదినీశ!

ఎవరికీ ఖేదం కలిగించకుండా అంతా విష్ణుమయం అన్న భావం కలిగితే ఇంక కావలసిందేముంది?

నిరంతరం నారయ్యగారికి కనిపించే నారాయణమూర్తి రూపం ఈ నాణ్యమైన పద్యంలో ఎంత ముగ్ధ మనోహరంగా ఉన్నదో చిత్తగించండి--

నగుమొగమున్ సుమధ్యమును నల్లని మేనును లచ్చి కాటప
ట్టగు నురమున్ మహాభుజము లంచిత కుండల కర్ణముల్ మదే
భగతియు నీలవేణియుఁ, గృపారసదృష్టియుఁ గల్గు వెన్నుఁ డి
మ్ముగ గ పొడసూపుగాత కనుమూసినయప్పుడు విచ్చినప్పుడున్.

ద్వాదశ స్కంధం

పరీక్షిన్మహారాజుకు శ్రీమద్భాగవతం అంతా వినిపించిన శుక యోగీంద్రుడు సార్వకాలికమూ, సార్వజనీనమూ అయిన ఎంతటి మహత్తర సందేశాన్ని అందించాడో చూడండి--

ఏను మృతుండ నౌదు నని యింత భయంబు మనంబులోపలన్
మానుము; సంభవంబుగల మానవకోటికి చావు నిక్కమౌ,
గాన హరిం దలంపుమిఁక గల్గదు జన్మము నీకు ధాత్రిపై;
మానవనాథ! పొందెదవు మాధవలోక నివాస సౌఖ్యముల్.

ఇంతటి భాగవత మహాఫలాన్ని మానవజాతికి అందించిన శుకమహర్షిని నారయ్యగారు ఎలా ప్రస్తుతించారో పరికించండి--

సకలాగమార్థ పారగుఁ;
డకలంక గుణాభిరాము; డంచిత బృందా
రక వంద్యపాదయుగుఁడగు
శుక యోగికి వందనంబు సొరిది నొనర్తున్.

ఈ విధంగా సూతమహాముని వినిపించిన భాగవతాన్ని ఆద్యంతం ఆలకించి శౌనకాది మహర్షులు దివ్య తేజోవిరాజితుడైన శ్రీమన్నారాయణుణ్ణే ఎదలలో పదిలపరచుకొని వారి వారి ఆశ్రమాలకు చేరుకున్నారు.

అని యీరీతి నుతించి భాగవత మాద్యంతంబు సూతుండు సె
ప్పిన సంతుష్టమనస్కులై విని మునుల్ ప్రేమంబునం బద్మనా
భుని చిత్తంబున నిల్పి తద్గుణములన్ భూషించుచున్, ధన్యులై
చని రాత్మీయనికేతనంబులకు నుత్సాహంబు వర్ధిల్లఁగన్.

నారయ్య కవిత్వం పోతన్న కవిత్వమంత రసవంతం కాదు. అయినప్పటికీ నారయ్య అదృష్టవంతుడు. కనుకనే మహాకవి పోతన్నగారి ప్రక్క ఆయనకు స్థానం లభించింది. నారయ్య ఏకాదశ ద్వాదశ స్కంధాల గద్యలో తాను పోతన్నగారి ప్రియ శిష్యుణ్ణని చెప్పుకున్నాడు.

ప్రాజ్ఞులూ, అభిజ్ఞులూ, రసజ్ఞులూఐన భాగవత పాఠక మహోదయులందరికీ అభివందనాలు. ఈ సంపుటంతో పోతన భాగవతం

సంపూర్ణ మయింది. మందార మకరంద మాధుర్యమయమూ, నిర్మల మందాకినీ వీచికా విలసితమూ, బాలరసాలసాల నవపల్లవ కోమలమూ, భక్తిరస ప్రపూర్ణమూ అయిన పోతన భాగవతాన్ని ప్రతిపద్యభావార్థ సహితంగా సర్వాంగసుందరంగా ప్రకటింపవలెనన్న తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములవారి సత్ సంకల్పం సమగ్రంగా నెరవేరింది. ఈ పుణ్యకార్యంలో నాకున్నూ కొంత అవకాశం కల్పించిన కార్యనిర్వహణాధికారి శ్రీ ఎం.వి.యస్. ప్రసాద్, ఐ.ఏ.యస్. గారికీ, డాక్టర్ రావుల సూర్య నారాయణమూర్తి పి.ఆర్.ఓ. గారికీ, ఎడిటర్ శ్రీ కె. సుబ్బారావు, యం. ఏ., గారికీ నా కృతజ్ఞతాపూర్వక ధన్యవాదాలు.

ఇందలి ఏకాదశస్కంధానికి హృద్యమైన గద్యానువాదం చేసినవారు శ్రీ ప్రసాదరాయకులపతిగారు. వీరు మహాకవులు. మహా విద్వాంసులు. సంస్కృతాంధ్రములలో సరసమైన కృతులు రచించిన వారు. గుంటూరు హిందూ కళాశాలలో ఆంధ్రశాఖాధ్యక్షులుగా ఉన్నారు. వీరి అనువాదము ప్రసన్న మధురము. "ఆంధ్ర భాగవత విమర్శ" అనే పరిశోధన గ్రంథం రచించి డాక్టరేట్ పట్టం అందుకున్నారు. ద్వాదశ స్కంధమును సరళ సుందరమైన గద్యంలో అనువదించిన వారు శ్రీ టి. భాస్కరరావు "స్ఫూర్తిశ్రీ" గారు. వీరు సంస్కృతాంధ్ర హిందీ భాషలలో ప్రవీణులు. ఉత్తమశ్రేణికి చెందిన కవిచంద్రులు. 30కి పైగా రసవత్కృతులు రచించినవారు. వీరి అనువాదం నిర్దుష్టము, సుమనోమనోజ్ఞము.

ఈ సంపుటాన్ని ముచ్చటగా ముద్రించి యిచ్చిన దేవస్థానం ప్రెస్ మేనేజర్ శ్రీ ఎం. విజయ కుమార్ రెడ్డి గారికీ, వారి సిబ్బందికీ నా శుభాకాంక్షలు. సహస్రాక్షులై ప్రూఫులు సరిదిద్దిన మహాకవి శ్రీ ముదివర్తి కొండమాచార్యుల వారికీ, శ్రీ ములుకుట్ల రామకృష్ణశాస్త్రి ఎం.ఏ. గారికి నా ధన్యవాదాలు. నిర్దుష్టంగా ప్రెస్ కాపీని సిద్ధంచేసి యిచ్చిన చిరంజీవి కోరాడ రామకృష్ణ, యం.ఎ., యం.ఫిల్., కు నా విజయాశీస్సులు.

గుంటూరు — భవదీయుడు

15-6-91 — కరుణశ్రీ

పోతన భాగవతము

ఏకాదశస్కంధం

పోతనభాగవతము

ఏకాదశ స్కంధము

శ్రీ సీతాపతి! లంకే
శాసురసంహారచతుర! శాశ్వత! నుత వా
ణీసత్యధిభూభవప్ర
త్రాసురరిపుదేవజాల! రామనృపాలా! 1

* శ్రీ జానకీవల్లభా! రావణుని చంపుటలో చతురుడా! శాశ్వతుడా! బ్రహ్మేశ్వరేంద్రాదిదేవతా సమూహముచే పొగడబడినవాడా! రామనరపాలా! అవధరించు!

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠులగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుండైన సూతుం డి ట్లనియె; నట్లు ప్రాయోపవిష్టుండైన పరీక్షిన్నరేంద్రుం గని శుకయోగీంద్రుం 'డయ్యా! జన్మకర్మవ్యాధివిమోచనంబునకుఁ గారణంబగు దివ్యౌషధంబు గావున శ్రీమన్నారాయణకథామృతంబుఁ గ్రోలు' మని యిట్లనియె. 2

* ఉత్తమ గుణాలు గలవారిలో శ్రేష్ఠులైన ఆ మునులతో అన్ని పురాణాలనూ వివరంగా చెప్ప నేర్పుగల సూతు డీ విధంగా అన్నాడు— ఆ విధంగా ప్రాయోపవేశం చేసి ఉన్న పరీక్షిన్మహారాజును చూచి శుకయోగీంద్రుడు "అయ్యా! పుట్టుక, కర్మ, రోగం— వీటినుండి విముక్తి కలగటానికి కారణమైన దివ్యౌషధము శ్రీమన్నారాయణ చరితామృతం. ఆ అమృతాన్ని త్రాగవలసింది"— అని ఇంకా యిలా అన్నాడు.

మ. బలవత్సైన్యముతోడఁ గృష్ణుఁడు మహాబాహా బలోపేతుఁడై
కలనన్ రాక్షసవీరవర్యుల వడిన్ ఖండించి, భూభార ము

జ్జ్వలమై యుండఁగ ద్యూత కేళికతనం జావంగఁ గౌరవ్య స
ద్బలముంబాండవసైన్యమున్నడఁచె భూభాగంబుగంపింపఁగన్.

* బలవంతమైన సైన్యంతో గొప్పభుజబలంగలవాడై కృష్ణుడు యుద్ధంలో రాక్షసవీరులను వేగంగా ఖండించాడు. భూభారం ఇంకా ఎక్కువగా ఉండటంచేత ద్యూతక్రీడ కారణంగా భూమి అదిరేలా కౌరవ పాండవ యుద్ధం జరిపించి ఉభయ సైన్యాలనూ హతమార్చాడు.

వ. అంత. 4

క. మునివరులు సంతసిల్లిరి
యనయము నందాదులకును హర్షం బయ్యెం;
దన నిజభక్తులు యాదవ
ఘనవీరసమూహ మపుడు గడు నొప్పెసఁగెన్. 5

* అప్పుడు హరిభక్తులూ, మహావీరులూ అయిన యాదవులు యుద్ధంలో నశింపక మిక్కిలి వృద్ధిచెందుతుండటం చూచి మునివరులు, నందుడు మొదలైనవారు చాలా సంతోషం పొందారు.

మ. విదితుండై సకలామరుల్ గొలువ నుర్వీభారమున్ మాన్పి, దు
ర్మద సంయుక్తవసుంధరాధిపతులన్ మర్దించి, కంసాదులం
దుదిముట్టన్ వధియించి, కృష్ణుఁ డతిసంతుష్టాత్ముఁడై యున్నచో
యదుసైన్యంబులు భూమి మోవఁగ నసహ్యం బయ్యె నత్యుగ్రమై.

* దేవతలంతా కొలుస్తుండగా ప్రశస్తినందినవాడై, దుర్మదాంధులైన రాజులను మర్దించి, కంసుడు మొదలైన వారిని సంహరించి, భూమికి బరువును తగ్గించి కృష్ణుడు మిక్కిలి సంతుష్టితో ఉండగా యదు సైన్యాలు విజృంభించి భూమి మోయలేని స్థితి వచ్చింది.

సీ. ఈ రీతి శ్రీకృష్ణుఁ డేపారఁ బూతనా
శకట తృణావర్త సాల్వ వత్స
చాణూర ముష్టిక ధేను ప్రలంబక
దైత్యాఘ శిశుపాల దంతవక్త్రి
కంస పౌంఢ్రాదిక ఖండనం బొనరించి
యటమీఁదఁ గురుబలం బణఁచి మఱియు
ధర్మజు నభిషిక్తుఁ దనరఁగాఁ జేసిన
నతఁడు భూపాలనం బమరఁ జేసె
తే. భక్తులగు యాదవేంద్రులఁ బరఁగఁజూచి
యన్యపరిభవ మెఱుఁగ రీ యదువు లనుచు
వీరిఁ బరిమార్ప నేఁ దక్క వేఱొకండు
దైవ మిఁక లేదు త్రిభువనాంతరమునందు. 7

* శ్రీకృష్ణుడు—పూతన, శకటాసురుడు, తృణావర్తుడు, వత్సాసురుడు, ధేనుకాసురుడు, ప్రలంబాసురుడు మొదలైన రాక్షసులనూ, చాణూరముష్టికులనూ, కంస, సాల్వ, పౌంఢ్రక, శిశుపాల, దంతవక్త్రిలనూ సంహరించి, ఆపైన కురుబలాన్ని అణచివేసి, ధర్మరాజును చక్రవర్తిగా అభిషేకించాడు. ధర్మజుడు భూపాలనం చేస్తున్నాడు. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు "తన భక్తులైన యాదవులు ఇతరులవల్ల అవమానం ఎరుగరు. వీరిని సంహరించటానికి నేను తప్ప వేరే దైవం మూడులోకాలలోను లేదు"— అని భావించాడు.

వ. అని వితర్కించి జగదీశ్వరుం 'డత్యున్నత వేణుకాననంబు వాయువశంబున నొరసికొన ననలం బుద్భవంబయి దహించుచందంబున యదుబలంబుల కన్యోన్య వైరానుబంధంబులు గల్పించి హతం బొనర్చెద' నని విప్రశాపంబు మూలకారణంబుగాఁ దలంచి యదుబలంబుల నడంచెనని పలికిన మునివరునకు రాజేంద్రుండిట్లనియె. 8

* ఇలా తర్కించి లోకనాయకుడైన వాసుదేవుడు చాలా ఎత్తైన వెదురుకాన గాలికి ఒరుసుకొని పుట్టిన నిప్పుతో తనకుతానే కాలిపోయే విధంగా యదుబలాలకు పరస్పర విరోధాన్ని కల్పించి నాశనం చేయాలని నిశ్చయించాడు. దానికి బ్రాహ్మణశాపం మూలకారణంగా తలచాడు. అనుకున్న ప్రకారంగా యాదవనాశనం కలిగించాడని పలికిన శుకునితో పరీక్షిత్తు ఇలా అన్నాడు.

క. 'హరిపాదకమలసేవా
పరులగు యాదవుల కెట్లు బ్రాహ్మణశాప
స్ఫురణంబు సంభవించెనొ?
యెఱయఁగ సంయమివరేణ్య! యానతి యీవే! 9

* మహానుభావా! కృష్ణుని చరణపద్మాలను ఎప్పుడూ సేవిస్తూ ఉండే యాదవులకు బ్రాహ్మణశాపం ఎలా కలిగిందో ఆనతీయండి.

క. అనిన జనపాలునకు ని
ట్లని సంయమికులవరేణ్యుఁ డతిమోదముతో
విను మని చెప్పఁగఁ దొడఁగెను
ఘనతర గంభీర వాక్ప్రకాశస్ఫురణన్. 10

* ఇలా అడిగిన రాజునకు సంయమిశ్రేష్ఠుడైన శుకుడు ఘనతరములూ, గంభీరములూ అయిన వాక్కులతో చెప్పటం మొదలు పెట్టాడు.

విశ్వామిత్ర వసిష్ఠ నారదాదిమహర్షులు శ్రీకృష్ణ సందర్శనంబునకు వచ్చుట

వ. నిరుపమసుందరం బయిన శరీరంబు ధరియించి సమస్తకర్మతత్ప రుండై పరమేశ్వరుండు యదువుల నడంగింపఁ దలఁచు సమ

యంబున జటావల్కల కమండలుధారులును, రుద్రాక్షభూతిభూ
షణముద్రాముద్రితులును, కృష్ణాజినాంబరులును నగు విశ్వామి
త్రాసితదుర్వాసోభృగ్వంగిరఃకశ్యపవామదేవవాలఖిల్యాత్రి వసిష్ఠ నార
దాది మునివరులు స్వేచ్ఛావిహారంబున ద్వారకానగరంబున కరు
దెంచి యుండు. 11

* సాటిలేని అందమైన తనువు దాల్చి అన్ని కర్మలయందూ ఆసక్తిగలవాడై పరమేశ్వరుడైన కృష్ణుడు యాదవుల నణచివేయాలని సంకల్పించిన సమయాన జటావల్కలాలూ, కమండలువులూ ధరించి, నల్లజింకతోలూ, రుద్రాక్షలూ, విభూతీ అలంకరించిన శరీరాలతో విశ్వామిత్రుడు, అసితుడు, దుర్వాసుడు, భృగువు, అంగిరసుడు, కశ్యపుడు, వామదేవుడు, వాలఖిల్యులు, అత్రి, వసిష్ఠుడు, నారదుడు మొదలైన మునిశ్రేష్ఠులు స్వేచ్ఛావిహారంచేస్తూ ద్వారకానగరానికి వచ్చారు.

సీ. ఘనుని శ్రీకృష్ణునిఁ గౌస్తుభాభరణునిఁ
గర్ణకుండలయుగ్మఘనకపోలుఁ
బుండరీకాక్షు నంభోధరశ్యామునిఁ
గలితనానారత్నఘన కిరీటు
నాజానుబాహు నిరర్గళాయుధహస్తు
శ్రీకరపీతకౌశేయవాసు
రుక్మిణీనయన సరోజ దివాకరు
బ్రహ్మాదిసుర సేవ్యపాదపద్ము

తే. దుష్టనిగ్రహ శిష్టసంతోషకరణుఁ
గోటిమన్మథలావణ్యకోమలాంగు
నార్తజనరక్షణైకవిఖ్యాతచరితుఁ
గనిరి కరుణాసముద్రుని ఘనులు మునులు. 12

* గొప్పవాడూ, కౌస్తుభమణి ఆభరణముగా దాల్చినవాడూ, కుండలాల కాంతులతో ప్రకాశించే చెంపలుగలవాడూ, తెల్లదామరలవంటి కన్నులు గలవాడూ, మేఘంవలె నల్లనివాడూ, అనేక రత్నాలు పొదిగిన మకుటం దాల్చినవాడూ, ఆజానుబాహుడూ, చేతులలో చక్రాది ఆయుధాలు ధరించినవాడూ, శ్రీకరమైన పచ్చనిపట్టువస్త్రం కట్టుకొన్నవాడూ, రుక్మిణీదేవి నయనపద్మాలకు సూర్యునివంటి వాడూ, బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలచేత సేవింపదగిన చరణకమలాలు గలవాడూ, దుష్టులను శిక్షించి శిష్టులకు సంతోషం కలిగించేవాడూ, కోటిమంది మన్మథులలావణ్యం పుణికిపుచ్చుకొన్న కోమలమైన శరీరంగలవాడూ, ఆర్తులైన జనులను రక్షించటంలో ప్రసిద్ధమైన చరిత్రగలవాడూ, దయకు సముద్రం వంటివాడూ— అయిన శ్రీకృష్ణుణ్ణి ఆ ఘనులైన మునులు అవలోకించారు.

క. వచ్చిన మునిసంఘములకు
విచ్చలవిడి నర్ఘ్యపాద్యవిధు లొనరింపన్
మెచ్చుగు కనకాసనముల
నచ్చుగఁ గూర్చుండి వనరుహాక్షునితోడన్. 13

* వచ్చిన మునులకు అర్ఘ్యం, పాద్యం మొదలైన మర్యాదలు చేసిన అనంతరం వారు మేలిమి బంగారపు టాసనాలమీద కూర్చుండి పద్మనేత్రుడైన కృష్ణునితో ఇలా అన్నారు.

క. జనములు నిను సేవింపని
దినములు వ్యర్థంబు లగుచుఁ దిరుగుచు నుండుం
దనువులు నిలుకడ గావఁట
వనములలో నున్ననైన వనరుహనాభా! 14

* పద్మనాభా! జనులు నిన్ను సేవించని రోజులు వృథాగా జరిగిపోతుంటాయి. అడవులలో నున్నా శరీరాలకు నిలుకడలేదు.

క. చరణంబులు భవజలధికి
హరణంబులు దురితలతల కాగమముల కా
భరణంబు లార్తజనులకు
శరణంబులు నీదు దివ్యచరణంబు లిలన్. 15

* నీ దివ్యచరణాలు భవసముద్రం దాటించే తెప్పల వంటివి. పాపాలనే తీగలను హరించేవి. ఆగమములకు అలంకారా లైనవి. ఆర్తు లైన వారికి శరణా లైనవి.

మత్త. ఒక్కవేళను సూక్ష్మరూపము నొందు దీ వణుమాత్రమై
యొక్కవేళను స్థూలరూపము నొందు దంతయు నీవయై
పెక్కురూపులు దాల్తు నీ దగు పెంపు మాకు నుతింపఁగా
నక్కజం బగుచున్న దేమన? నంబుజాక్ష! రమాపతీ! 16

* పద్మలోచనా! రమావల్లభా! ఒకమాటు చాలా చిన్న అణు వంతరూపం పొందుతావు. ఒకప్పుడు పెద్ద ఆకృతి ధరిస్తావు. అంతా నీవై అనేకరూపాలు ధరిస్తున్న నీ మహిమ స్తోత్రం చేయటానికి మాకు అలవి గాక ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తున్నది.

క. శ్రీనాయక! నీ నామము
నానాభవరోగకర్మనాశమునకు వి
న్నాణం బగు నౌషధ మిది
కానరు దుష్టాత్ము లకట కంజదళాక్షా! 17

* లక్ష్మీపతీ! పద్మలోచనా! నీ నామం అనేక జన్మలనూ, కర్మలనూ, రోగాలనూ నశింపజేసే విన్నాణమైన మందు. దుష్టాత్ములు దీనిని తెలుసుకోలేకున్నారు.

వ. అని యనేకవిధంబులం బ్రస్తుతించిన మునివరులం గరుణాకటాక్ష వీక్షణంబుల నిరీక్షించి, పుండరీకాక్షుం డిట్లనియె; 'మదీయధ్యాననా మస్మరణంబులు భవరోగహరణంబులును, బ్రహ్మరుద్రాదికశరణంబు లును, మంగళకరణంబులును నగు' ననియును, 'నా రూపంబులైన మేదినీసురుల పరితాపంబులఁ బరిహరించు పురుషుల నైశ్వర్యస మేతులంగాఁ జేయుదు' ననియును, యోగీశ్వరేశ్వరుం డయిన యీశ్వరుం డానతిచ్చి యనంతరంబ 'మీర లిచ్చటికి వచ్చిన ప్రయోజనం బేమి?' యనిన వారలు 'భవదీయపాదారవింద సంద ర్శనార్థంబు కంటె మిక్కిలివిశేషం బొండెద్ది?' యని వాసు దేవ వదనచంద్రామృతంబు నిజనేత్రచకోరంబులం గ్రోలి యథేచ్ఛా విహారులై ద్వారకానగరంబున కనతిదూరంబున నుండు పిండారకం బను నొక్క పుణ్యతీర్థంబున కరిగి; రంత. 18

* ఇలా ఎన్నో విధాల స్తోత్రం చేసిన మునివరులను దయగల కడకంటిచూపులతో చూచి కృష్ణుడిలా అన్నాడు "నా ధ్యానం, నా నామస్మరణం పునర్జన్మనూ వ్యాధులనూ హరిస్తుంది. బ్రహ్మ, రుద్రుడు మొదలైన వారికి శరణమైనది. మంగళమును కలిగించేది. నా రూపా లైన బ్రాహ్మణుల బాధలను తొలగించేవారికి ఐశ్వర్యం కలిగిస్తాను" అని యోగీశ్వరేశ్వరుడైన ఈశ్వరు డానతిచ్చి "మీ రిక్కడికి ఎందుకు వచ్చారు?" అని అడిగాడు. అందుకు వారు "మీ పాదపద్మాలను దర్శించటం కంటే వేరే విశేష మేముంటుంది?" అని వాసుదేవుని ముఖచంద్రామృతాన్ని తమ కను లనే చకోరాలతో త్రావి తమ యిష్టా నుసారం విహరించే వారై ద్వారకకు పెద్దదూరంగాని "పిండారక" మనే పుణ్యతీర్థానికి వెళ్ళారు.

క. దర్పించి యాదవులు తమ
నేర్పునఁ గొమరారు సాంబు నెలఁతుకరూపం

బేర్పడ శృంగారించియుఁ
గర్పూర సుగంధిపోల్కిఁ గావించి యొగిన్. 19

* ఆ సమయంలో యాదవబాలకులు కొందరు పొగరెక్కి తమ నేర్పుతో సాంబునకు అందమైన ఆడువేషం వేసి కప్పురపుతావిగల కలికిగా తీర్చిదిద్దారు.

ఉ. మూఁకలుగూడియాదవులుముందటఁబెట్టుకయార్చి నవ్వుచుం
బోకలఁబోవుచున్మునిసమూహముకౌయ్యనసాఁగి మ్రొక్కుచుం
'బ్రాకటమైన యీ సుదతిభారపుగర్భమునందుఁ బుత్రుఁడో
యేకతమందు బాలికయొ యేర్పడఁ జెప్పుఁ' డటన్న నుగ్రులై.20

* యాదవ బాలురు గుంపులు గుంపులుగా చేరి ఆడుతూ, తుళ్ళుతూ, నవ్వుతూ, కేరింతలు కొడుతూ సాంబుని ఆడువేషంతో ముందుంచుకొని వెళ్ళారు. మునిసమూహానికి సాగిలబడి మ్రొక్కారు. "ఎత్తుగా కనబడుతున్న బరువైన గర్భంగల యీ అమ్మాయి కడుపులో మగపిల్లవాడున్నాడా? ఆడపిల్ల ఉందా? చెప్పండి" అని ఆ మునులను అడిగారు. ఆ మాటలకు మునులకు బాగా కోపం వచ్చింది.

క. యదుడింభకులను గనుఁగొని
'మదయుతులై వచ్చి' రనుచు మదిలో రోషం
బొదవఁ గనుఁగొనల నిప్పులు
పెదరఁగ'హాస్యంబు సమసె చేయుఁగ' ననుచున్. 21

క. 'వాలాయము యదుకుల వి
ర్మూలకరం బైనయట్టి ముసలం బొక టీ
బాలిక కుదయించును బొం
డాలస్యము లే'దటంచు నటఁ బల్కుటయున్. 22

* యాదవ బాలురను జూచి వీళ్లు మదంతో మైమరచి వచ్చారని మనస్సులలో భావించిన మునులు కనుల చివరల నిప్పులు చెదరగా "హాస్యం చేస్తారా! నిశ్చయంగా యదువంశాన్ని నాశనం చేసే రోకలి ఒకటి యీ బాలికకు పుడుతుంది. ఆలస్యం లేదు. ఇక పొండి!" అని పలికారు.

వ. మదోద్రేకులైన యాదవబాలకులు మునిశాపభీతులై వడవడ వడంకుచు సాంబకుక్షినిబద్ధ చేల గ్రంథివిమోచనంబు సేయు సమయంబున ముసలం బొక్కటి భూతలపతితం బయిన విస్మయంబు నొంది దానిం గొని చని దేవకీనందను సన్నిధానంబునం బెట్టి యెఱింగించిన నతం డాత్మకల్పిత మాయారూపం బగుట యెఱింగియు, నెఱుంగని తెఱంగున వారలం జూచి యిట్లనియె. 23

* మత్తుతో ఉద్రేకించిన యాదవ బాలురు మునుల శాపం విని భయపడి వడవడ వణకుతూ సాంబుని పొట్టచుట్టూ చుట్టిన చీరముడి విప్పుతుంటే ఆ చీర లోపలనుంచి ఇనుప రోకలి ఒకటి నేలమీద పడింది. వారు ఆశ్చర్యపడి దానిని తీసుకెళ్ళి కృష్ణుని సన్నిధిలో పెట్టి జరిగిందంతా చెప్పారు. అదంతా తన మాయచేత జరిగిందని తెలిసి కూడా తెలియనివాడిలాగా వాళ్ళను చూచి వాసుదేవుడు ఇలా అన్నాడు.

క. 'మది సెడి కన్నులు గానక
మదయుతులై మునులఁ గల్లమాటలఁ జెనయుం
గదిసి కులక్షయకారణ
విదితం బగు శాప మొందు వెఱ్ఱులుఁ గలరే? 24

* మీ బుద్ధి చెడిపోయింది. మీకు కండ్లు కనబడటం లేదు. పొగరెక్కి తప్పుడు మాటలతో ఆ మహామునులకు కోపం తెప్పించారు.

ఈ విధంగా కులక్షయానికి మూలమైన శాపాన్ని పొందే వెర్రివాళ్లు ఎక్కడైనా ఉంటారా?

క. ధరణీసురశాపమునకు
హరిహరబ్రహ్మాదులైన నడ్డము గలరే?
నరు లనఁగ నెంత వారలు
గర మరుదుగఁ బూర్వజన్మకర్మముఁ ద్రోవన్? 25

* బ్రాహ్మణ శాపాన్ని విష్ణువు, శివుడు, బ్రహ్మ మొదలైన వారైనా అడ్డుకోలేరే? ఇక మనుష్యులెంత? పూర్వ జన్మ కర్మ ఫలాన్ని తొలగించటం ఎవరికీ సాధ్యం కాదు గదా!

వ. అది గావున యతి నిందాపరత్వంబున యదువంశనాశం బగు; సందియంబులే'దని పరమేశ్వరుండు వారలం జూచి 'సముద్రతీరంబున నొక్క మహాపర్వతం బున్నది; యందు నుండు నత్యుచ్ఛ్రియ విశాలభీషణం బగు పాషాణంబున మీ భుజాబలంబుచేత నీ ముసలంబు దివిచి దీని చూర్ణంబు సింధు కబంధంబులఁ గలిపి రండు; పొండ'ని జగద్విభుండైన కృష్ణుం డానతిచ్చిన, వారు నట్లచేసి తత్కీలితం బయిన లోహఖండంబును సరకుగొనక సాగరంబునఁ బడవైచిన నొక్క ఝషంబు గ్రసించిన, దాని నొక్కలుబ్ధకుండు జాల మార్గంబునఁ బట్టికొని, తదుదరగతంబయిన లోహఖండంబు దెచ్చి బాణాగ్రంబున ముల్కిగా నొనర్చె' నని తత్కథావృత్తాంతంబు సెప్పిన బాదరాయణిం గనుంగొని రాజేంద్రుం డిట్లనియె. 26

* యతులను నిందించటంవల్ల యదువంశం నాశనం కాక తప్పదు. సందేహంలేదు. ఇలా పలికి వాసుదేవుడు వాళ్లను చూచి ''సముద్రం ఒడ్డున ఒక పెద్ద కొండ ఉన్నది. అక్కడ ఎత్తుగా ఉండే భయంకర

మైన పెద్ద బండమీాద మీా భుజబలంతో ఈ ఇనుప రోకలిని బాగా రాచి పొడిచేసి ఆ పొడిని సముద్రపు నీళ్ళలో కలిపిరండి. పొండి!" అన్నాడు.

లోకనాయకుడైన కృష్ణుడు ఇలా అనతీయగా వాళ్ళు అలాచేసి పొడి చేయగా మిగిలిన కీలకమైన లోహపుముక్కను లెక్కించక సముద్రంలో పడవేశారు. దాన్ని ఒక చేప మ్రింగింది. దాన్ని ఒక బోయవాడు వలవేసి పట్టుకొని దాని కడుపులో ఉన్న ఇనుపముక్కను తన బాణం చివర ములికిగా చేసుకున్నాడు అని ఆ కథా విషయమంతా చెప్పిన శుకమహర్షిని చూచి పరీక్షిన్మహారాజు ఇలా అన్నాడు.

క. చిత్తం బే క్రియ నిలుచుం?
జిత్తజగురుపాదపద్మసేవ సదా యు
త్కృత్తమ మని వసుదేవుఁడు
చిత్తముఁ దగ నిల్పి యెట్లు సెందె మునీంద్రా! 27

* మునీంద్రా! మనస్సు ఎలా నిశ్చలంగా నిలుస్తుంది? మనోజ జనకుడైన విష్ణువు చరణకమలములను సేవించటం మిక్కిలి ఉత్తమమైనదని నమ్మి వసుదేవుడు ఏ విధంగా తన చిత్తాన్ని ఈశ్వరాయత్తం చేశాడు?

వ. అని యడిగిన రాజునకు శుకుం డిట్లనియె. 28

* ఇలా అడిగిన మహారాజుతో శుకమహర్షి ఈ విధంగా అన్నాడు.

వసుదేవునకు నారదుండు పురాతనంబగు
విదేహర్షభసంవాదంబుఁ దెలుపుట

క. వినుము నృపాలక! సెప్పెద
ఘనమై విలసిల్లు పూర్వకథ గల దదియున్

ముము ద్వారక కేతెంచియు
నొవరఁగ నారదుఁడు గృష్ణు నొయ్యనఁ గాంచెన్. 29

* రాజా! దీనికి ఒక పెద్ద పూర్వగాథ ఉన్నది. ఒకప్పుడు నారదుడు ద్వారకకు వచ్చి ముకుందుణ్ణి సందర్శించాడు.

వ. అట్లు దేవముని కృష్ణసందర్శనార్థం బరుగుదెంచి తద్గృహాభ్యంతరమున కరిగిన, వసుదేవుం డమ్మునీంద్రుని నర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజించి, కనకాసనాసీనుం గావించి, యుచిత కథావినోదంబులం బ్రొద్దు పుచ్చుచు నిట్లనియె; 'ఏ నరుండు నారాయణసరసీరుహాభజనపరాయణత్వంబు నిరంతరంబు నొందం; డట్టివానికి మృత్యువు సన్నిహితంబై యుండు; నీ దర్శనంబునం గృతార్థుండనైతి; నచ్యుతానంత గోవిందనామస్మరణైకాగ్రచిత్తులైన మీవంటి పుణ్యపురుషుల సమాగమంబున లోకులు సుఖాశ్రయులయి యుండుదురు; దేవతాభజనంబు సేయువారిని గీర్వాణులు ననుగ్రహింతు; రట్లు సజ్జనులును దీనవత్సలులునగువారలు పూజనాదిక్రియలచే నా .దేవతలను భక్తి సేయుదురు; కావున శ్రీ మహాభాగవతకథాసమూహంబులఁ గల ధర్మంబు లడిగెద; నే యే ధర్మంబులు శ్రవణసుఖంబులుగా వినిన దండధరకింకరతాడనంబులం బడక, ముకుందచరణారవిందవందనాభిలాషులయి పరమపదప్రాప్తు లగుదు; రా ధర్మంబు లానతిమ్ము; తొల్లి గోవిందునిం బుత్రుఁగాఁ గోరి ముక్తిమార్గం బెఱుంగలేక దేవతామాయం జేసి చిక్కి చిత్తవ్యసనాంధకారంబగు సంసారంబునం దగులువడి యున్నవాఁడ; హరికథామృతంబు వెల్లిగొల్పు; మట్లయిన సుఖంబు గలుగు ననిన వసుదేవకృతప్రశ్నుండైన నారదుండు వాసుదేవకథా ప్రసంగ సల్లాపహర్షసమేతుండై సంతసం బంద ని ట్లనియె. 30

* అలా దేవముని కృష్ణుని చూట్టానికి వచ్చి ఇంటిలోకి వెళ్ళగా వసుదేవుడు ఆ మునీంద్రుణ్ణి అర్ఘ్యం, పాద్యం మొదలైన వానితో యథా విధిగా పూజించి బంగారపు ఆసనం మీద కూర్చుండ పెట్టి సముచిత కథా వినోదాలతో ప్రొద్దు పుచ్చుతూ ఇలా అన్నాడు— "మునీంద్రా! ఎవడు నిరంతరం నారాయణ పాదపద్మాలను భజించడో వానికి చావు సమీపంలోనే ఉంటుంది. నీ దర్శనం వల్ల కృతార్థుడ నైనాను. అచ్యుత, అనంత, గోవింద— మొదలైన నామాలను స్మరించుతూ ఏకాగ్రమైన చిత్తంగల మీవంటి సుకృతాత్ముల రాకవల్ల లోకులు సుఖాశ్ర యులై ఉంటారు. దేవతలను భజించే వారిని వేల్పులు అనుగ్రహిస్తారు. అటువంటి సజ్జనులూ దీనవత్సలులూ— పూజ మొదలైన సత్కా ర్యాలతో దేవతల యందు భక్తి చూపిస్తూ ఉంటారు. కనుక శ్రీ మహాభాగవతంలోని కథలలో ఉన్న ధర్మా లడుగుతాను.

ఏ యే ధర్మాలను వీనులవిందుగా వింటే యమభటులచేత దెబ్బలు తినకుండా ముకుందుని పాదపద్మాలకు నమస్కరించే కోరిక కలవారై పరమపదాన్ని పొందుతారో, ఆ ధర్మాలను ఆనతీయండి. పూర్వము గోవిందుణ్ణి కుమారునిగా కోరినప్పటికీ మోక్షమార్గం తెలియలేక దైవ మాయలో చిక్కి వ్యసనాలచీకటితో నిండిన సంసారంలో చిక్కుకొని ఉన్నాను. హరికథాసుధారసాన్ని ప్రవహింపచెయ్యండి. అట్లైతే నాకు సుఖం కలుగుతుంది"— అని వసుదేవుడు ప్రార్థించగా నారదుడు వాసు దేవుని కథల ప్రస్తావన వచ్చినందుకు ఎంతో సంతోషించి ఇలా అన్నాడు.

క. 'నను నీవు సేయు ప్రశ్నము
జనసన్నుత! వేదశాస్త్రసారాంశంబై
ఘనమగు హరిగుణకథనము
విను మని, వినిపింపఁదొడఁగె వేడ్కా దలిర్పన్. 31

* సచ్చరిత్రా! నీవు వేసిన ప్రశ్న వేదశాస్త్రముల సారాంశమైనది, ఘనమైనది. అటువంటి శ్రీహరిగుణ కథనాన్ని వినవలసింది అని వేడుక చిగురించగా వినిపించటం మొదలుపెట్టాడు.

క. అతిపాపకర్ములైనను
సతతము నారాయణాఖ్యశబ్దము మదిలో
వితతంబుగఁబఠియించిన
చతురులఁ గొనియాడఁ గమలసంభవు వశమే? 32

* ఎంతటి పాపం చేసిన వారైనా సరే నారాయణుని నామాన్ని మనస్సులో ఎల్లప్పుడూ స్మరించే వాళ్లు ధన్యులు. అటువంటి వారిని కొనియాడటం బ్రహ్మకు కూడా తరంకాదు.

వ. అట్లు గావునఁ బరమేశ్వరభక్తిజనకంబై కైవల్యపదప్రాప్తికరంబయి యొప్పుచున్న విదేహర్షభసంవాదంబు నాఁ బరఁగు నొక్క పురాతనపుణ్యకథావిశేషం బెఱింగించెద, సావధాన మనస్కుండవై యాకర్ణింపు' మని యిట్లనియె. 33

* అందుకని పరమేశ్వరునిమీద భక్తిని కలిగించేదీ, మోక్షాన్ని పొందింప జేసేదీ అయిన "విదేహ ఋషభ సంవాద" మనే ప్రసిద్ధమైన ఒక పురాతన పుణ్యకథను చెపుతాను. ఏకాగ్రమైన మనస్సుతో విను.

తే. 'వినుము స్వాయంభువుండను మనువునకును
రమణ నుదయించెనఁట ప్రియవ్రతుఁ డనంగఁ
దనయుఁ; డాతని కాగ్నీధ్రుఁ డనఁగ సుతుఁడు
జాతుఁ డయ్యెను భువనవిఖ్యాతుఁ డగుచు. 34

* స్వాయంభువుడనే మనువుకు ప్రియవ్రతుడనే కుమారు డుదయించాడు. అతనికి పుట్టిన అగ్నీధ్రుడనే కొడుకు లోకప్రసిద్ధుడైనాడు.

వ. ఆ యాగ్నీధ్రునకు నాభి యను ప్రాజ్ఞుండగు తనూభవుం డుద
యించి బలిచక్రవర్తితో మైత్రింజేసి ధారుణీభారంబు వూని యాజ్ఞా
పరిపాలనంబున నహితరాజన్య రాజ్యంబులు స్వవశంబులు గావిం
చుకొని యుండె; నంతట నాభికి సత్పుత్రుండయిన ఋషభుండు
పుట్టె; నతండు హరిదాసుండై సుతశతకంబుఁ బడసె; నంద
గ్రజుం డయిన భరతుం డను మహానుభావుఁడు నారాయణ పరా
యణుండై యిహలోకసుఖంబులం బరిహరించి, ఘోర తపం బాచ
రించి జన్మత్రితయంబున నిర్వాణసుఖపారవశ్యంబున సకలబంధ
విముక్తుండై వాసుదేవపదంబునొందె; నాతనిపేర నతం డేలిన
భూఖండంబు భారతవర్షం బను వ్యవహారంబున నెగడి జగం
బులఁ బ్రసిద్ధం బయ్యె; మఱియు నందుఁ దొమ్మండ్రు కుమారులు
బలపరాక్రమ ప్రభావరూపసంపన్నులయి నవఖండంబులకు నధిష్ఠాత
లైరి; వెండియు వారలలో నెనుబదియొక్కండ్రు కుమారులు నిత్య
కర్మానుష్ఠానపరతంత్రులై విప్రత్వం బంగీకరించి; రందుఁ గొందఱు
శేషించినవారలు కవిహర్యంతరిక్షప్రబుద్ధపిప్పలాయ నావిర్హోత్రద్ర
మిళ చమసకరభాజను లనంబరఁగు తొమ్మండ్రూర్ధ్వరేతస్కు
లయి బ్రహ్మవిద్యావిశారదు లగుచు, జగత్త్రియంబును బరమాత్మ
స్వరూపంబుగాఁ దెలియుచు ముక్తులై యవ్యాహతగమను లగుచు,
సురసిద్ధసాధ్య యక్షగంధర్వకిన్నరకింపురుష నాగలోకంబు లందు
స్వేచ్ఛావిహారంబు సేయుచు నొక్కనాఁ డు. 35

* ఆ అగ్నీధ్రుడికి "నాభి" అనే కుమారుడు జన్మించాడు. ప్రాజ్ఞుడైన అతడు బలిచక్రవర్తితో స్నేహంచేసి భూభారాన్ని వహించి ప్రజలను పాలించాడు. తన ఆజ్ఞాబలంచేత శత్రురాజుల రాజ్యాలన్నీ వశం చేసుకొన్నాడు. ఆ "నాభి"కి సత్పుత్రుడైన ఋషభుడు పుట్టాడు. హరిభక్తుడైన ఋషభుడు వందమంది కొడుకులను కన్నాడు. అందులో

పెద్దవాడు "భరతు"డనే మహానుభావుడు నారాయణభక్తుడై ఈ లోకపు సుఖాలను వదలి భయంకరమైన తపస్సు చేసి మూడు జన్మలలో సకల బంధాలనుండి విముక్తిచెంది నిర్వాణ సుఖపారవశ్యంతో పరమ పదాన్ని అందుకోగలిగాడు. భరతుడు పాలించిన భూఖండానికి భరతవర్ష మనేపేరు జగత్ప్రసిద్ధంగా వచ్చింది.

మళ్ళీ వారిలో తొమ్మిదిమంది కుమారులు బలం, పరాక్రమం, ప్రభావం, రూపసంపదకలిగినవారై తొమ్మిది ఖండాలకు సంస్థాపకులై నారు. ఇంకా వాళ్ళలో ఎనభైఒక్కమంది కుమారులు నిత్యకర్మలందూ, అనుష్ఠానములందూ ఆసక్తి కలవారై బ్రాహ్మణత్వాన్ని అంగీకరించారు.

మిగిలినవారు కవి, హరి, అంతరిక్షుడు, ప్రబుద్ధుడు, పిప్పలాయనుడు, ఆవిర్హోత్రుడు, ద్రమీళుడు, చమసుడు, కరభాజనుడు అనే పేర్లు గల తొమ్మిది మందీ ఊర్ధ్వరేతస్కులై, బ్రహ్మవిద్యావిశారదులై మూడు లోకాలు పరమాత్మయొక్క స్వరూపంగా తెలుసుకుంటూ ముక్తులై అడ్డులేని గమనాలతో సురలయొక్క, సిద్ధులయొక్క, యక్షులయొక్క, గంధర్వులయొక్క, కిన్నరులయొక్క, కింపురుషులయొక్క, నాగులయొక్క లోకాలందు తమ యిష్టప్రకారము విహరింప సాగారు.

క. జగదేకనాథుగుణములు
మిగులఁగ సంస్మరణతోడ మీఱిన భక్తిం
బగలును రాత్రియు సంధ్యలుఁ
దగిలి జితేంద్రియులు నైన తపసులు ధాత్రిన్. 36

క. ఊహింపఁ బుణ్యుఁ డైన వి
దేహుని యజ్ఞాంతమందు నేతెంచినచో
గేహము వెడలి యెదుర్కొని
మోహవివర్జితులఁ బుణ్యమునిసంఘములన్. 37

తే. అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులను నర్థితోడఁ
బూజ గావించి వారలఁ బ్రొలుపు మిగుల
నుచితపీఠంబులందును నునిచి యెలమి
నవమునిశ్రేష్ఠులను భూమినాయకుండు. 38

* ప్రపంచము లన్నింటికీ ఒకే ఒక ప్రభువైన శ్రీహరి గుణగణాలను ఎక్కువగా తలచుకుంటూ అతిశయించిన భక్తితో పగలూ రాత్రి సాయంకాలమూ ఆ భగవంతునియందే ఆసక్తి కలిగి జితేంద్రియులైన ఆ తపస్వులు భూలోకంలో పుణ్యాత్ముడైన విదేహుడు చేస్తున్న యజ్ఞం ముగింపుకు వచ్చిన సమయాన అక్కడికి విచ్చేశారు. విదేహరాజు లోపలి నుంచి వచ్చి మహానుభావులయిన ఆ పుణ్యమునులకు ఎదురువెళ్లి అర్ఘ్యం, పాద్యం మొదలైన శాస్త్రవిధులతో ప్రార్థనా పూర్వకంగా పూజించి ఆ తొమ్మిదిమంది మునులనూ సముచిత పీఠాలపై కూర్చుండ బెట్టాడు.

క. వారల కి ట్లను 'మీరలు
గారవమున విష్ణుమూర్తిఁ గైకొనిన మహా
భూరితపోధనవర్యులు
సారవిహీనంబు లైన సంసారములన్. 39

క. ఏ రీతిఁ గడప నేర్తురు?
క్రూరులు బహుదుఃఖరోగకుత్సితబుద్ధుల్
నీరసులు నరులు గావున
నారయ సుజ్ఞానబుద్ధి నానతి యీరే! 40

* అలా ఆసీనులైనవారితో విదేహరాజు ఇలా అన్నాడు. మీరు విష్ణుమూర్తిని ఎంతో భక్తిశ్రద్ధలతో భజించే గొప్పతపోనిధులు. సారంలేని ఈ సంసారసాగరాన్ని దాటటానికి అల్పబుద్ధులూ నీరసులూ అయిన

మానవులకు ఏదైనా మార్గం ఉందా? ఉంటే అదేదో ఆలోచించి అనతీయండి.

వ. మఱియు సకలజంతుసంతానంబులకంటె మానుషాకారంబు వొందుట దుర్లభం; బంతకంటె నారాయణచరణయుగళస్మరణప రాయణు లగుట దుష్కరంబు; గావున నాత్యంతికంబగు క్షేమం బడుగ వలసెఁ; బరమేశ్వరుండు ప్రపత్తినిష్ఠులకు సారూప్యం బెట్లొ సంగు నత్తెఱం గానతిం' డనిన విని విదేహభూపాలునకు హరికథా మృతపానాతిపరవశులైన మునిసమాజంబునందుఁ గవి యను మహా నుభావుం డిట్లని చెప్పం దొడంగె; 'నరిషడ్వర్గంబునందు నీషణత్ర యుంబుచేతం దగులువడి మాత్సర్యయుక్తచిత్తుం డగునట్టివాని కె వ్విధంబున నచ్యుత పాదారవిందభజనంబు సంభవించు? విశ్వం బును నాత్మయు వేఱుగా భావించు వానికి ధీరుత్వం బెట్లు లే? దవిద్యాంధకారమగ్నులకు హరిచింతనం బెట్లు సిద్ధించు? నట్టి నరుండు తొంటికళేబరంబు విడిచి పరతత్త్వం బెట్ఌంగిం జేరు? ముకుళీకృతనేత్రుండయిన నరుండు మార్గభ్రమణంబునఁ దొట్రు పాటువడి చను చందంబున విజ్ఞానవిమలప్పాటయుభక్తిభావనావ శంబు లేకున్నఁ బరమపదంబు వీరి కెవ్విధంబునం గలుగు? నని యడిగితివి; గావునఁ జెప్పెద; సావధానుండవై యాకర్ణింపుము.

* అంతేకాదు అన్నివిధాలైన జంతువుల జన్మలకంటే మనుష్య జన్మ శ్రేష్ఠం. అది ప్రాప్తించటం చాలా కష్టం. అందులోనూ శ్రీమ న్నారాయణుని చరణయుగళస్మరణంమీద ఆసక్తి కలగటం మరీ కష్టం. అందువల్ల శాశ్వతమైన క్షేమాన్ని గూర్చి అడుగవలసి వచ్చింది. ప్రప త్తియందు నిష్ఠగల భక్తులకు పరమేశ్వరుడు సారూప్యం ఎలా ఇస్తాడు? ఈ సంగతి ఆనతీయండి-- అని అడిగిన విదేహరాజుతో శ్రీహరికథ

లనే అమృతాన్ని త్రాగి పరవశులైన ఆ మునిసమాజంలోనుంచి "కవి" అనే మహానుభావుడు ఈ విధంగా చెప్పటం మొదలుపెట్టాడు.

కామక్రోధలోభ మోహమదమాత్సర్యాలు ఆరింటిని అరిషడ్వర్గమంటారు. దారేషణ, ధనేషణ, పుత్రేషణ అనేవి ఈషణత్రయం. వీటిలో చిక్కుకొని మాత్సర్యంతో కూడిన మనస్సు గల మానవుడికి మాధవుని పాదపద్మాలను భజించే భాగ్యం ఎలా ప్రాప్తిస్తుంది?

విశ్వమూ, ఆత్మా వేరుగా భావించే వాడికి భయం ఎలా లేకుండా పోతుంది?

అజ్ఞానమనే చీకటిలో మునిగినవారికి హరిచింతనం ఎలా సిద్ధిస్తుంది?

అటువంటి నరుడు మొదటి శరీరాన్ని త్యజించి పరతత్త్వాన్ని ఏ విధంగా చేరుతాడు?

కండ్లు మూసుకొని నడిచే మనిషి దోవలో తొట్రుపాటు పడే విధంగా విజ్ఞానశుద్ధమైన హృదయంలో భక్తిభావన లేకపోతే పరమపదం ఎలా సిద్ధిస్తుంది? అని అడిగావు. నీ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెపుతాను; శ్రద్ధతోవిను.

క. కరణత్రయుంబుచేతను
నరుఁ డే కర్మంబు సేయు నయ్యైవేళన్
హరి కర్పణ మని పలుకుట
పరువడి సుజ్ఞాన మండ్రు పరమమునీంద్రుల్. 42

* మనస్సుతో, వాక్కుతో, కాయంతో చేసే ప్రతికర్మ "కృష్ణార్పణ"మని పలకటమే సుజ్ఞానమని పరమమునులు అంటారు.

వ. జ్ఞానాజ్ఞానంబులందు సంకలితుండైన స్మృతివిపర్యయంబు నొందు; నట్లుగావున గురుదేవతాత్మకుం డయి, బుద్ధి మంతుండైన మర్త్యుండు శ్రీవల్లభు నుత్తమోత్తమునిఁగాఁ జిత్తం బునఁజేర్చి సేవింపవలయు; స్వప్న మనోరథేచ్ఛాద్యవస్థలయందు సర్వసంకల్పనాశం బగుటంజేసి, వానిఁ గుదియం బట్టి నిరంతర హరిధ్యానపరుండైనవానికిఁగైవల్యంబు సులభముగఁ గరతలామల కంబై యుండు. 43

* జ్ఞానాజ్ఞానాలలో కలతచెందుతుంటే స్మృతి వ్యత్యస్త మవు తుంది. కాబట్టి గురువునే దేవునిగా నమ్మి బుద్ధిమంతుడైన నరుడు ఉత్తమోత్తముడైన పురుషోత్తముణ్ణి చిత్తంలో చేర్చి సేవించాలి. మాన వుడు కోరిక లనే కలలలో తేలిపోతుంటాడు. దానివల్ల ఏ పూనికా గట్టిగా నిలవదు. కనుక వాటిని కుదించుకొని ఎప్పుడూ శ్రీహరిని ధ్యానిస్తూ ఉండేవాడికి కైవల్యం చేతిలో ఉసిరికకాయలాగా సులభంగా ప్రాప్తిస్తుంది.

సీ. సంతతంబును గృష్ణసంకీర్తనంబులు
వీనుల కింపుగ వినఁగవలయు
హర్షంబుతోడుత హరినామకథనంబు
పాటలఁ నాటలఁ బరఁగ వలయు
నారాయణుని దివ్యనామాక్షరంబులు
హృద్వీథి సతతంబు నెన్న వలయుఁ
గంజాక్షులీలలు కాంతారముల నైన
భక్తియుక్తంబుగాఁ బాడ వలయు
తే. వెఱ్ఱిమాడ్కిని లీలతో విశ్వమయుని
నాడువుచును లోకబాహ్యత నొందవలయు

వింతయును విష్ణుమయ మని యెఱుఁగ వలయు
భేద మొనరింప వలవదు మేదినీశ! 44

* ఓ భూనాయకా! ఎప్పుడూ శ్రీకృష్ణ సంకీర్తనలు వీనులవిందుగా వినాలి. హరినామకథనాన్ని సంతోషంతో ఆడుతూ పాడుతూ చెయ్యాలి. నారాయణుని దివ్యమైన నామాక్షరాలను హృదయంలో ఎప్పుడూ స్మరిస్తూ ఉండాలి. పద్మలోచనుని లీలలను అడవులలో చరిస్తున్నా భక్తియుక్తంగా పాడాలి. వెర్రివానిలాగా విశ్వమయుణ్ణి కీర్తిస్తూ లోకానికి అంటీఅంటకుండా ఉండాలి. ఈ సృష్టి అంతా విష్ణుమయమని తెలుసుకోవాలి. భేదబుద్ధి ఏ మాత్రమూ పనికిరాదు.

వ. అనిన విదేహభూపాలుండు 'భాగవతధర్మం బెద్ది? యే ప్రకారంబునం బ్రవర్తించు? వారల చిహ్నంబు లెవ్వి? యింతయు నెఱింగింప నీవ యర్హుండ' వనిన నందు హరి యను మహాత్ముం డిట్లనియె. 45

* "కవి" చెప్పిన పలుకులు విన్న విదేహరాజు భాగవతధర్మమేది? అది ఏ ప్రకారంగా ప్రవర్తిస్తుంది? భాగవతుల గుర్తులేమిటి? అంతా తెలియజెప్పటానికి మీరే తగినవారు--అనగా వారిలో "హరి"అనే మహాముని ఇలా అన్నాడు.

తే. సర్వభూతమయుండైన సరసిజాక్షుఁ
డతఁడె తన యాత్మయం దుండు ననెడువాఁడు
శంఖచక్రధరుం డంచుఁ జనెడువాఁడు
భక్తిభావాభిరతుఁడు వో భాగవతుఁడు. 46

* సర్వభూతమయుడైన పద్మలోచనుడు శంఖం చక్రం దాల్చి తన ఆత్మలో ఉన్నాడనే విశ్వాసం కలిగి, ఆ హరియందు భక్తీ ఆసక్తీ గలవాడు భాగవతుడు.

క. 'వర్ణాశ్రమధర్మంబుల
నిర్ణయకర్మములఁ జెడక నిఖిలజగత్సం
పూర్ణుఁడు హరి' యను నాతఁడె
వర్ణింపఁగ భాగవతుఁడు వసుధాధీశా! 47

* రాజా! చతుర్వర్ణాలూ, చతురాశ్రమాలూ, వాటి ధర్మాలూ, కర్మలూ—వీటిలో మునిగిపోక భక్తిమార్గాన్ని ఆశ్రయించి "శ్రీహరి సమస్త జగత్తునా నిండియున్నవాడు" అన్నవాడే భగవంతుడు.

వ. ఇట్లు సర్వసంగపరిత్యక్తుండై నిఖిలాంతరాత్ముండై పరమేశ్వరు డరుణగభస్తి కిరణ సహస్రంబుల లోకత్రయంబుం బావనంబు సేయు చందంబునం దన చరణారవింద రజఃపుంజంబుచేతం బవిత్రంబు సేయుచు, సురాసురజేగీయమానసేవ్యంబైన జనార్దన పాదారవిందంబులకు వందనాభిలాషుఁడై భక్తియు లవమాత్రం బునుం జలింపనీక సుధాకరోదయంబున దివాకరజనితతాపనివా రణం బయిన భంగి నారాయణాంఘ్రినఖమణిచంద్రికా నిరస్త హృద యతాపుండై యాత్మీయభక్తిరశనానుబంధబంధురంబైన వాసుదేవ చరణసరోరుహ ధ్యానానందపరవశుం డగు నతండు భాగవతప్ర ధానుం' డని యెఱింగించిన విని విదేహుం డిట్లనియె. 48

* ఈ విధంగా అన్ని బంధాలను త్రెంపుకొని అన్నింటిలో ఉన్న పరమాత్మను గుర్తించిన వాడై మహాప్రభువైన సూర్యుడు తన సహస్ర కిరణాలచేత మూడులోకాలను పావనంచేస్తున్న విధంగా తన అడుగు దమ్ముల దుమ్ముచేత జగత్త్రయాన్నీ పవిత్రం చేస్తూ దేవదానవులను కూడా సేవింపదగిన జనార్దనుని చరణారవిందాలకు నమస్కరించాలనే అభిలాష గలిగి, భక్తి రవ్వంత కూడా చలింపనీయక, చంద్రుడు ఉద యించటం వల్ల ఎండబాధ పోయినట్లు నారాయణుని చరణనఖకాంతుల

వెన్నెలలచే హృదయతాపం పోగొట్టుకొని భక్తిఅనే బంధాలతో వాసుదేవుని చరణపద్మాలను బంధించుకొని ధ్యానానందంలో పరవశించేవాడు ఉత్తమభాగవతుడు అని పలుకగా విదేహు డిలా అన్నాడు.

క. గజరాజవరదు గుణములు
త్రిజగత్పావనము లగుటఁ దేటపడంగా
సుజనమనోరంజకముగ
విజితేంద్రియ! వినఁగ నాకు వేడుక పుట్టెన్. 49

* మహాత్ములారా! గజేంద్రుని కాపాడి వరము లిచ్చిన శ్రీహరి గుణాలు మూడులోకాలకు పరమ పవిత్రాలు. అటువంటి గుణవిశేషాలను మనోరంజకంగా వినాలని నాకు వేడుక పుట్టింది.

వ. అనిన విని యంతరిక్షుం డను ఋషిశ్రేష్ఠుం డిట్లనియె. 50

* ఈ విధంగా పలికిన విదేహరాజు పలుకులు విని "అంతరిక్షు" డనే గొప్ప ఋషి ఈ విధంగా అన్నాడు.

క. పరమబ్రహ్మ మనంగాఁ
బరతత్త్వ మనంగఁ బరమపద మనఁగను నీ
శ్వరుఁ డనఁ గృష్ణుఁ డన జగ
ద్భరితుఁడు నారాయణుండు దా వెలుఁగొందున్. 51

* పరబ్రహ్మమనీ, పరతత్త్వమనీ, పరమపదమనీ, పరమేశ్వరుడనీ, శ్రీకృష్ణుడనీ వేరువేరు పేర్లతో శ్రీమన్నారాయణుడే ప్రపంచమంతా నిండి ప్రకాశిస్తూ ఉంటాడు.

వ. అవ్యక్తనిర్గుణపరబ్రహ్మంబునందుఁ దనకు విపర్యయంబుగా జననం బయిన జ్ఞానంబె విష్ణుమాయ యనంబడుఁ; బరమేశ్వరుఁ డట్టి

మాయచేత జగంబు నిర్మించి నిశ్చింతుండై యుండు; నింద్రియా ర్థభ్రమణంబు సేసెడు దుర్మతులకు సుషుప్త్యాద్యవస్థలు వరుసన కలుగుటంజేసి పరమేశ్వరునిం బొంద రామియును నాలుగవ యవస్థయుఁ గలుగు; స్వప్నంబునందు గ్రాహ్యగ్రాహక గ్రహణంబు లను త్రివిధభేదంబు గలిగియుండు; నీ చందంబున నవిద్యాంధ కార సంవృతం బై మూఁడు విధంబులఁ బర్యవసించు మనోర థంబు స్వప్నావస్థయం దణంగిన క్రియఁ ద్రివిధం బగు మాయయు నాత్మయందు లీనంబగుఁ; బరమేశ్వరుండు మొదలం బృథివ్యా దిమహాభూతమయం బయిన సృష్టిని గలుగఁజేసి యందుఁ బంచ భూతాత్మకం బయిన యాత్మ కేకాదశేంద్రియంబులచేత భేదంబు పుట్టించుచు, గుణంబులచేత గుణంబు లంగీకరించుచు, నాత్మ యందుఁ బ్రద్యోతితగుణంబులవలన గుణానుభవంబుఁ జేయుచు నున్నవాఁడై, సృష్టి నాత్మీయంబుగాఁ భావించు; దేహి కర్మ మూలంబున నైమిత్తిక కర్మంబుల నాచరించుచుఁ దత్ఫలం బంగీ కరించి దుఃఖైకవశుండై వర్తించుఁ; బెక్కు దుఃఖంబులం బడిన యా దేహి కర్మఫలప్రాప్తుం డగుచు భూత సంప్లవపర్యం తంబు పరవశుండై జన్మమరణంబులం బొరలుచుండు; నంత్య కాలం బాసన్నం బయిన ద్రవ్యగుణస్వరూపం బగు జగంబు ననా దినిధనం బగు కాలంబు ప్రకృతిం బొందించు; నటమీఁద శతవ ర్షంబులు వర్షంబు లేమిచేత నత్యుగ్రలోకలోచనుతేజంబున సకల లోకంబులు దహింపఁబడు; నంత నధోలోకంబుననుండి సంకర్షణ ముఖజనితానలం బూర్ధ్వ శిఖాజాలంబుల వాయుసహాయుండై దిక్కు లయం దెల్లఁ బ్రవర్తించు; నటమీఁద సంవర్తక వలాహక గణంబులు నూఱు హాయనంబులు సలిలధారాపాతంబుగా వర్షంబు గురియు; నందు విరాడ్రూపంబు లీనం బగు; నంత నీశ్వరుం డింధనాగ్ని చందంబున నవ్యక్తంబుఁ బ్రవేశించు; తదనంతరంబ ధరణీమండ లంబు వాయుహృతగంధంబై కబంధరూపంబుఁదాల్చు; నా జలంబు

హృతరసంబై తేజోరూపంబు నొందు; నా తేజంబు తమోనిరస్తంబై వాయువం దడంగు; నా గంధవహుందు స్పర్శవిరహితుం డయి యాకాశంబునందు సంక్రమించు; నా విష్ణుపదంబును విగత శబ్దగుణంబు గలదియై యాత్మయం దడంగు; నింద్రియంబులును మనంబును బుద్ధియు వికారంబులతోడ నహంకారంబుఁ బ్రవేశించు: నా యహంకారంబును స్వగుణయుక్తంబై పరమాత్మునిం జేరు; నిట్లు త్రివర్ణాత్మకమై సర్గస్థితి లయకారిణి యగు మాయ యిట్టిది యనఁ దత్స్వరూప మాహాత్మ్యంబులు వివరించిన నరపాలుం డిట్లనియె. 52

* అవ్యక్తమైన నిర్గుణ పరబ్రహ్మంనుంచి తనకు వ్యత్యాసంగా పుట్టిన జ్ఞానాన్నే "విష్ణుమాయ" అంటారు. అటువంటి మాయచేత ప్రపంచాన్ని నిర్మించి భగవంతుడు ఏ చింతా లేకుండా ఉంటాడు. ఇంద్రియాల కోసం తిరిగే చెడుబుద్ధిగలవారికి నిద్ర, స్వప్నం, మెలకువ అని మూడు అవస్థలతో పాటు పరమేశ్వరుని పొందలేక పోవటమనే నాలుగో అవస్థ కూడా కలుగుతుంది. కలలో గ్రహింపదగినదీ, గ్రహించేవాడూ, గ్రహించటం అనే మూడు భేదాలుంటవి. ఈ విధంగా అవిద్య అనే చీకటిచే చుట్టుకోబడి మూడు విధాలయ్యే కోరిక స్వప్నంలో అణగిన విధంగా మూడు విధాలైన మాయకూడా ఆత్మలో విలీన మవుతుంది.

పరమేశ్వరుడు మొదట పృథివి, అప్పు, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశం అనే పంచభూతాలతో నిండిన సృష్టిని కలిగించి అందులో పంచభూతాత్మకమైన ఆత్మకు పదకొండు ఇంద్రియములతో భేదం పుట్టిస్తూ, గుణాలచేత గుణాలను అంగీకరిస్తూ, ఆత్మయందు వ్యక్తమైన గుణాల వల్ల గుణాలను అనుభవిస్తూ ఉన్నవాడై సృష్టిని తనదిగా భావిస్తాడు. శరీరధారి పూర్వకర్మమూలంగా నైమిత్తికాలైన కర్మలుచేస్తూ వాటి ఫలితాన్ని అంగీకరించి దుఃఖానికే వశుడై వర్తిస్తుంటాడు. అనేక దుఃఖాలలో

మునిగిన ఆ దేహి కర్మఫలాన్ని పొందుతూ ప్రపంచానికి జలప్రళయం వచ్చిందాకా స్వేచ్ఛను కోల్పోయి చావు పుట్టుకలలో పడి పొరలు తుంటాడు. కల్పాంత సమయంలో ద్రవ్యగుణాల స్వరూపమైన జగత్తును ఆద్యంతాలు లేని కాలం ప్రకృతిని పొందిస్తుంది.

ఆ పైన నూరేండ్లు వానలు లేక భయంకరమైన ఎండలవల్ల అన్ని లోకాలు తగలబడుతవి. ఆ తర్వాత క్రింది లోకంనుంచి ఆదిశేషుని ముఖంనుంచి ఆవిర్భవించిన అగ్నిజ్వాలలు వాయుసహాయంతో లేచి దిక్కు లంతటా వ్యాపించుతాయి. ఆ పైన సంవర్తకాలనే మేఘాలు నూరేండ్లు ధారాపాతంగా వర్షం కురుస్తాయి. దానిలో విరాడ్రూపం విలీనమవు తుంది. అప్పు డీశ్వరుడు కట్టెలలో అగ్నివలె అవ్యక్తాన్ని ప్రవేశిస్తాడు. అనంతరం భూమండలం తన గంధగుణాన్ని గోల్పోయి జలరూపాన్ని ధరి స్తుంది. ఆ జలం రసాన్ని గోల్పోయి తేజోరూపాన్ని పొందుతుంది. ఆ తేజస్సు అంధకార నిరస్తమై రూపంపోయి వాయువులో అణగుతుంది. ఆ వాయువు స్పర్శను పోగొట్టుకొని ఆకాశమందు సంక్రమిస్తుంది. ఆ ఆకాశం శబ్దగుణాన్ని పోగొట్టుకొని ఆత్మయందు అణగిపోతుంది. ఇంద్రి యాలూ, మనస్సూ, బుద్ధీ— వికారాలతో అహంకారాన్ని ప్రవేశిస్తవి. ఆ అహంకారం తన గుణములతో కలసి పరమాత్మను చేరుతుంది. ఈ విధంగా మూడు వర్ణాలు గలిగి సృష్టి, స్థితి, లయాలకు కారణమైన మాయ యిటువంటిది— అని దాని స్వరూపమూ, మాహాత్మ్యమూ వివరించగా విని విదేహరాజిలా అన్నాడు.

ఉ. 'జ్ఞానవిహీనులైన నరసంఘముఁ గానఁగరాని మాయఁ దా
లోన నడంచి యెట్లు హరిలోకముఁ జెందుదు రంతయుం దగన్
భూనుత! సత్యవాక్యగుణభూషణ! యిక్కథ వేడ్కతోడుతన్
బూనికఁ జెప్పు మన్నను బ్రబుద్ధుఁడు నిట్లను గారవంబునన్. 53

* అజ్ఞానులైన మానవులు కనరాని మాయను లోపల అణచి వేసి ఏ విధంగా వైకుంఠాన్ని చేరగలుగుతారు? మీరు జగన్నుతులు! సత్య గుణభూషణులు! పై విషయాన్ని దయతో సెలవీయండి అనగా "ప్రబుద్ధుడు" అనేముని ఆదరపూర్వకంగా ఇలా అన్నాడు.

వ. సూర్యోదయాస్తమయంబులం బ్రతిదినంబు నాయువు క్షీణంబు నొంద, దేహకళత్రమిత్ర భ్రాతృమమత్వపాశబద్ధులై విడివడు నుపాయంబు గానక సంసారాంధకారమగ్నులయి గతాగతకాలంబుల నెఱుంగక దివాంధంబులగు జంతుజాలంబుల భంగి జన్మజరారోగవిపత్తిమరణంబు లందియు, శరీరంబ మే ననుచుఁ బ్రమోద మోహమదిరాపానమత్తులై విషయాసక్తతం జిక్కి తమ్ముఁ దా రెఱుంగక యుండి విరక్తిమార్గంబు దెలియక వర్తించు మూఢు లగు జనంబుల పొంతలఁ బోవక కేవలనారాయణ భక్తిభావంబు గల సద్గురుం బ్రతిదినంబును భజియించి, సాత్త్వికంబు, భూత దయయును, హరికథామృతపానంబును, బ్రహ్మచర్యవ్రతంబును, విషయంబుల మనంబు సేరకుండుటయు, సాధుసంగంబును, సజ్జన మైత్రియు, వినయసంపత్తియు, శుచిత్వంబును, తపంబును, క్షమయు, మౌన వ్రతంబును, వేదశాస్త్రాధ్యయన తదర్థానుష్ఠానం బులును, నహింసయు, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వ సహిష్ణుతయు, నీశ్వ రుని సర్వగతునింగా భావించుటయు, ముముక్షుత్వంబును, జన సంగవర్జనంబును, వల్కలాదిధారణంబును, యదృచ్ఛాలాభసంతు ష్టియు, వేదాంతశాస్త్రార్థజిజ్ఞాసయును, దేవతాంతరనిందావర్జనం బును, గరణత్రయశిక్షణంబును, సత్యవాక్యతయు, శమదమాదిగు ణవిశిష్టత్వంబును, గృహారామక్షేత్ర కళత్ర పుత్ర విత్తాదుల హరి కర్పణంబు సేయుటయు, నితర దర్శనవర్జనంబు సేయుటయును భాగవతోత్తమధర్మంబు' లని చెప్పి యిట్లనియె. 54

* సూర్యుడు ఉదయించటం, అస్తమించటంతో ప్రతిదినమూ మానవుల ఆయువు క్షీణిస్తుంటుంది. శరీరంపైనా, భార్యపైనా, స్నేహితులపైనా, సోదరులపైనా "నాది, నా వారు" అనే మమ కారంతో కట్టుబడి ఆ బంధంనుంచి విడిపడే ఉపాయం కనబడక సంసారమనే చీకటిలో మునిగి, భూత భవిష్యత్తులు తెలియక గుడ్లగూబ లలాగా మానవులు పుట్టుక, ముసలితనం, రోగాలు, ఆపదలూ, చావూ పొందుతూ కూడా శరీరమే మేలనుకుంటూ ఉంటారు. మోహాన్ని కలిగించే మద్యపానంతో మత్తులై, ఇంద్రియవిషయాసక్తులై తమ్ము తాము తెలుసుకోలేక, విరక్తిమార్గం తెలియక నడయాడుతుంటారు. అటువంటి మూఢులైన మనుష్యుల సమీపానికి పోకుండా కేవలం నారా యణుని పైన భక్తిభావంగల సద్గురువును నిత్యమూ భజించి ఉత్తమమైన భాగవతధర్మాలను అనుష్ఠించాలి. ఆ ధర్మాలు ఏవంటే—

1 సత్త్వగుణముగలిగి ఉండటం 2 భూతదయ 3 హరికథామృ తపానం 4 బ్రహ్మచర్యవ్రతం 5 ఇంద్రియసుఖాలందు మనస్సును చేరనీయకుండటం 6 సాధుసంగమం 7 సజ్జనులతో స్నేహం 8 వినయ సంపద 9 శుచిగా ఉండటం 10 తపస్సు 11 క్షమ 12 మౌన వ్రతం 13 వేదశాస్త్రాలను చదవటం, వాటి అర్థాన్ని అనుష్ఠించటం 14 అహింస 15 సుఖాన్నిగానీ, దుఃఖాన్నిగానీ సహించటం 16 ఈశ్వ రుడు అంతటా ఉన్నట్లు భావించటం 17 మోక్షం పొందాలనే కోరిక 18 కుజనుల సంగతిని వదలటం 19 వల్కలాలు మొదలైనవి కట్టటం 20 దానంతట లభించిన దానితో సంతుష్టి చెందటం 21 వేదాంతశా స్త్రాల అర్థాలను తెలుసుకోవాలనే కుతూహలం 22 ఇతర దేవతలను నిందించకుండా ఉండటం 23 త్రికరణ శుద్ధి 24 సత్యమే పలకటం 25 శమం, దమం మొదలైన గుణ విశేషాలు 26 ఇల్లు, తోటలు, పొలాలు, భార్య, సంతానం, ధనం మొదలైన వాటిని పరమేశ్వ

రార్పణంగా భావించటం 27 భక్తులు కాని వారిని ఆశ్రయించకుండా ఉండటం..

క. 'హరిదాసుల మిత్రత్వము
మురరిపుకథ లెన్నికొనుచు మోదముతోడన్
భరితాశ్రుపులకితుండై
పురుషుఁడు హరిమాయ గెల్చు భూపవరేణ్యా!' 55

* హరి భక్తులతో స్నేహంచేస్తూ హరిలీలలను తలచుకుంటూ, కన్నులలో ఆనందబాష్పాలు నిండగా, ఒళ్ళు పులకిత మవుతుండగా మానవుడు హరిమాయను గెలుస్తాడు మహారాజా!

వ. అనిన రాజేంద్రుండు వారల కిట్లనియె. 'భాగవతులారా! సకల లోకనాయకుం డగు నారాయణుం డనంబరఁగిన పరమాత్ముని ప్రభావంబు వినవలతు; నానతిం డనినఁ బిప్పలాయనుం డిట్లనియె.

* అనగా ఆ విదేహచక్రవర్తి వాళ్ళతో ఇలా అన్నాడు. "భాగవతులారా! అన్ని లోకాలకు ప్రభువై నారాయణు డనే నామంతో అలరారే పరమాత్ముని ప్రభావాన్ని వినా లనుకొంటున్నాను. ఆనతీయండి" అంటే పిప్పలాయనుడనే మునీంద్రుడు ఇలా అన్నాడు.

సీ. నరవర! విను జగన్నాథుని చారిత్ర
మెఱిఁగింతు నీమది కింపు మిగుల
లసదుద్భవస్థితిలయకారణం బయి
దేహేంద్రియాదులఁ దిరము గాఁగఁ
జొనుపు నెప్పుడు పరంజ్యోతిస్స్వరూపంబు
జ్వాలల ననలుండుఁ జనని పగిది
నింద్రియంబులు నాత్మ నెనయవు శబ్దంబు
పొరయక సుషిరంబుఁ బొందు సత్య

తే. మనఁగ సత్త్వరజస్తమోమయగుణంబు
మహదహంకారరూపమై మహిమ వెలయు
చేతనత్వంబు గలదేని జీవ మందు
రిదియు సదసత్స్వరూపమై యెన్నఁబడును. 57

* రాజా! విను. నీకింపు కలిగే విధంగా లోకేశ్వరుని చరిత్ర చెబుతాను. సృష్టి స్థితిలయాలకు కారణమైన పరంజ్యోతిస్స్వరూపం దేహేంద్రియాలలో స్థిరంగా ప్రవేశిస్తుంది. మంటలు అగ్నిలోపల ప్రవేశింపలేనట్లు ఇంద్రియాలు ఆత్మను ఆక్రమించలేవు. నాదం పిల్లన గ్రోవిని లోగొనలేదుగదా! సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనే గుణత్రయం మహదహంకారరూపమై చైతన్యంతో కలిస్తే జీవమంటారు. ఇదే సత్తు అసత్తు - స్వరూపంగా ఎన్నబడుతుంది.

వ. దీనికిం బెక్కైనది పరమాత్మగా నెఱింగి కమలసంభవాదులు నుతియింతు; రిట్టి పరమాత్మ స్థావరజంగమంబుల నధిష్ఠించి వృద్ధిక్షయంబులం బొందక నిమిత్తమాత్రంబునం దరులతాదులందు జీవంబు లేక తదంతరస్థుండై వర్తించు; నంత సర్వేంద్రియావృతంబైన యాకారంబు నష్టంబైన మనంబునుం బాసి శ్రుతివిరహితుండై తిరుగుచుండు; నిర్మల జ్ఞానదృష్టి గలవానికి భానుప్రభాజాలంబు దోఁచిన క్రియను, సుజ్ఞానవంతుండు హరిభక్తిచేత గుణకర్మార్థంబులైన చిత్తదోషంబులు భంజించి భగవత్పదనంబు 'సేరు' ననిన విని రా జిట్లనియె. 58

* ఇందుకు అతీతమైన దాన్ని పరమాత్మగా తెలుసుకొని బ్రహ్మ మొదలైనవారు స్తుతిస్తారు. ఇటువంటి పరమాత్మ స్థావరజంగమాలను అధిష్ఠించి వృద్ధిక్షయాలు పొందక, నిమిత్తమాత్రంగా చెట్లు, తీగలు మొదలైన వాని లోపల వర్తిస్తుంటాడు. సర్వేంద్రియాలచే ఆవరించబడిన

ఆకారము పోగా మనస్సును వదలి శ్రుతి విరహితుడై తిరుగుతుంటాడు. నిర్మలమైన జ్ఞానదృష్టి గలవాడు సూర్యుని కాంతి సమూహాన్ని దర్శించి నట్లు సుజ్ఞాని ఐనవాడు హరిభక్తిచేత గుణకర్మార్థములైన చిత్తదోషాలను నశింపజేసి ఈశ్వరుని చేరుకోగలుగుతాడు— అంటే ఏని విదేహరా జిలా అన్నాడు.

క. 'పురుషుం డే యే కర్మము
పరువడిఁ గావించి పుణ్యపరుఁడై మనుఁ? దా
దురితములఁ దొరఁగి మురరిపు
చరణయుగం బెట్లు సేరు? సన్మునివర్యా !' 59

* ఋషిశేఖరా! పురుషుడు ఏ యే కర్మలను ఆచరించితే పుణ్య పరుడై పాపాలను పోగొట్టుకొని మురవైరి అడుగుజంటను చేరుకోగలు గుతాడో సెలవీయండి.

వ. అనిన విని యం దావిర్హోత్రుం డి ట్లనియెఁ; 'గర్మాకర్మ వికర్మ ప్రతిపాదకంబు లగు శ్రుతివాదంబులలౌకికవర్ణితంబు; లట్టి యామ్నాయంబులు సర్వేశ్వరస్వరూపంబులు గాన విద్వాంసులు నెఱుంగ లే; రవి కర్మాచారంబు లనంబడు; మోక్షంబుకొఱకు నారాయణ భజనంబు పరమపావనంబు; వేదోక్తంబుల నాచరింపక ఫలంబులకు వాంఛ సేయువార లనేక జన్మాంతరంబులం బడయు దురు; మోక్షంబు నపేక్షించువాఁడు విధి చోదిత మార్గంబున హరిం బూజింపవలయు; నట్టి పూజాప్రకారం బెట్లనినఁ, బవిత్ర గాత్రుం డయి జనార్దను సన్నిధిం బూతచిత్తుండై, షోడశోపచా రంబులఁ జక్రధరు నారాధించి, గంధపుష్ప ధూపదీప నైవేద్యం బులు సమర్పించి, సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి, భక్తిభా వనావిశేషుండగు నతండు హరిం జేరు' నని చెప్పిన విని విదేహుం

డిట్లనియె; 'నీశ్వరుం డే యే కర్మంబుల నాచరించె, నంతయు నెఱిం గింపు' మనినం ద్రమిళుం డిట్లనియె. 60

* అంటేవిని "ఆవిర్హోత్రు"డనే ముని విదేహప్రభువుతో ఇట్లన్నాడు. కర్మ, అకర్మ, వికర్మ— వీటిని ప్రతిపాదించే శ్రుతివాదాలు లౌకికులు చెప్పినవి గాదు. అటువంటి వేదాలు సర్వేశుని స్వరూపాలు. వాటిని పండితులు కూడా తెలుసుకోలేరు. అవి కర్మాచారాలు అనబడుతవి. మోక్షంకోసం నారాయణభజనం అన్నింటికంటె పవిత్రమైనది. వేదం చెప్పినట్లు చేయక ఫలాలు కోరేవారు ఎన్నో జన్మ లెత్తుతారు. మోక్షాన్ని కోరేవాడు శాస్త్రం చెప్పిన విధంగా హరిని పూజించాలి. ఆ పూజావిధానం ఎటువంటిదంటే— పరిశుద్ధమైన దేహంతో భగవంతుని సన్నిధిలో పవిత్రచిత్తుడై ప్రవర్తించాలి. షోడశోపచారాలతో చక్రధరుని ఆరాధించాలి. గంధం, పుష్పం,ధూపం, దీపం, నైవేద్యం— అర్పించి సాష్టాంగదండ ప్రణామాలు చేసి భక్తిభావంతో నిండిన మనస్సు గలవాడు పరమాత్మను జేరుతాడు— అని చెప్పిన విని విదేహు డిలా అన్నాడు. "ఈశ్వరు డే యే లీలలు ఆచరించాడు అంతా తెలుపవలసింది" అనగా "ద్రమిళు" డనే మునివర్యు డిలా అన్నాడు.

క. తారల నెన్నఁగ వచ్చును;
భూరేణుల లెక్కవెట్టఁ బోలును ధాత్రిన్;
నారాయణగుణకథనము
లారయ వర్ణింపలేరు హరబ్రహ్మాదుల్. 61

* రాజా! ఆకాశంలోని చుక్కలను లెక్కబెట్టవచ్చు. భూమిపైగల మట్టిరేణువులను కూడా లెక్కబెట్టవచ్చును. కాని నారాయణు గుణవిశేషాలను మాత్రం శివుడు, బ్రహ్మ మొదలైనవారు కూడ వర్ణించలేరు.

వ. అట్లు గావున నాత్మసృష్టంబైన పంచభూతనికరంబును పురం బొనరించి, యందు నిజాంశంబునం బ్రవేశించి, సగుణనిష్ఠుండై నారాయణాభిధానంబు గల ఋషీశ్వరుండగు పరమేశ్వరుండు వెలుఁగొందె; నతని దశేంద్రియంబులచేఁ బాలితంబులైన దేహం బులు ధరించి, జగద్రక్షకత్వసంహారకత్వాది గుణంబులు గలుగుటం జేసి గుణనిష్ఠుండయి రజస్సత్త్వతమో గుణంబుల బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రమూర్తు లనంబరఁగి, త్రిగుణాత్మకుం డనంబడు నారాయణా ఖ్యుని చరిత్రం బెఱింగించెద; నాకర్ణింపుము. 62

* భగవంతుడు తాను సృష్టించిన పంచభూతసమూహాన్ని పురంగా జేసి దానిలో తన అంశతో ప్రవేశించి సగుణనిష్ఠుడై నారాయణుడను పేరుగల ఋషీశ్వరుడుగా ప్రకాశించాడు. ఆయన పది యింద్రియాలతో నిర్మితాలైన శరీరాలను దాల్చి జగత్తును సృష్టించటం, రక్షించటం, సంహ రించటం మొదలైన కార్యాలు చేయటంవల్ల రజస్సత్త్వతమో గుణాలతో బ్రహ్మ, విష్ణువు, రుద్రుడు అనే పేర్లతో ఒప్పుతుంటాడు. త్రిగుణాత్మ కుడనబడే ఆ నారాయణుని చరిత్ర చెపుతాను విను.

క. ధర్మునందు దక్షపుత్రిక
నిర్మలమతిఁ బెండ్లియాడి నెఱిఁ బుత్రుని స
త్కర్ముని నారాయణ ఋషి
నర్మిలిఁ గనె నతఁడు బదరికాశ్రమమందున్. 63

* బదరికాశ్రమమందు ధర్ముడు దక్షపుత్రికను పెండ్లాడాడు. ఆ దంపతులకు సత్కర్ముడూ పరిశుద్ధుడూ అయిన నారాయణ ఋషి జన్మించాడు.

తే. అట్టి నారాయణాహ్వయుండైన మౌని
బదరికాశ్రమమందు నపారనిష్ఠఁ

దపముఁ గావింప బలభేది దలఁకి మదిని
మీనకేతను దివిజకామినులఁ బనిచె. 64

* ఆ నారాయణ ముని బదరికాశ్రమంలో అపారమైన నిష్ఠతో తపస్సు చేయసాగాడు. ఆయన తపస్సుకు ఇంద్రుడు భయపడి తపో భంగం నిమిత్తం మన్మథునీ, అప్సరసలనూ పంపించాడు.

వ. వారు నారాయణాశ్రమంబునకు నతని తపోవిఘ్నంబు సేయ వచ్చు నప్పు డ వ్వనంబు సాలరసాలబిల్వకదళీఖర్జూరజంబుజంబీర చందన పున్నాగ మందారాది వివిధ వృక్ష నిబిడంబును, పుష్పఫల భరిత శాఖావనమ్ర తరులతా బృందంబును, మాధవీకుంజమంజరీ పుంజ మకరందపాన మత్తమధుకర నికర ఝుంకారరవ ముఖరిత హరిదంత రంబును, గనక కమల కహ్లార విలసత్సరోవిహరమాణ చక్రవాక బక క్రౌంచ మరాళదంపతీ మండల మండితంబును, మృణాళ భోజనా సక్త సారసచయ చంచూపుట విపాటిత కమలముకుళ కేసర విసర వితత ప్రశస్త సరోవరంబునునై వెలయు న వ్వనంబున నిందువదన లందంద మందగమనంబులం జెందు ఘర్మజలబిందుబృందంబులు నఖాంతంబుల నోసరింపుచు డాయం జనునప్పుడు. 65

* అతని తపస్సును భగ్నం చేయటానికి వారు నారాయణాశ్రమానికి వచ్చారు. ఆ తపోవనం మామిడి, మద్ది, మారేడు, అరటి, ఖర్జూరం, నేరేడు, నిమ్మ, చందనం, సురపొన్న, మందారం మొదలైన అనేక వృక్షాలతో నిండిఉన్నది. పూలతో, ఫలాలతో క్రిందికివంగిన కొమ్మలతో కూడి ఉన్నది. గురివెంద పొదల పూలగుత్తుల మకరందం త్రాగి మదించిన తుమ్మెదలు చేసే ఝుంకారాలతో ప్రతిధ్వనిస్తూ ఉన్నది. బంగారు పద్మాలతో కలువలతో ప్రకాశించే సరస్సులలో జంటలుగా విహరిస్తున్న జక్కవలూ, కొంగలూ, క్రౌంచములూ, హంసలూ-

వీనితో అలరారుతూ ఉన్నది. తామర తూళ్ళను తినుటయం దాసక్తి కలిగిన సారసపక్షుల ముక్కులచే చీల్చబడిన తామర మొగ్గలలోని కేసరాలతో భాసించే సరోవరాలు కలిగి ఉన్నది. అటువంటి తపోవనంలో ఆ చంద్రముఖులు నెమ్మదిగా నడుస్తూ చెమట బిందువులను కొనగోళ్లతో చిమ్ముకుంటూ నారాయణమహర్షిని సమీపించారు.

చ. మదనుని బాణజాలముల మగ్నతఁ బొందక ధైర్యవంతుఁడై
 ముదితల వాఁడిచూపులకు మోహము నొందక నిశ్చలాత్ముఁడై
 హృదయమునందు నచ్యుతు రమేశు ననంతు జగన్నివాసునిన్
 వదలక భక్తి నిల్పుకొని వారికి నిట్లనె మౌని పెంపునన్. 66

* ఆ సమయంలో నారాయణఋషి మన్మథుని బాణ సముదాయాలలో మునుగలేదు; ధైర్యము విడువలేదు. ఆ కాంతల పదునైన చూపులకు మోహము నొందలేదు. ఏ మాత్రమూ చలించక తన హృదయంలో అచ్యుతుడూ, అనంతుడూ జగన్నివాసుడూ అయిన రమేశుణ్ణి నిశ్చల భక్తితో నిలుపుకొని వారితో ఇట్లా అన్నాడు.

క. 'జంభారిపంపునను మీ
 రంభోరుహవదనలార ! యరుదెంచితి; రా
 శుంభ ద్విహారవాంఛా
 రంభంబునఁ దిరుగుఁ' డనిన లజ్జించి వెసన్. 67

* పద్మముఖులారా! ఇంద్రుడు పంపగా మీరు వచ్చారు. ఇక్కడ విహరించాలనే కోరిక ఉంటే మీ ఇష్టంవచ్చినట్లు తిరగండి-అనేటప్పటికి వాళ్లంతా సిగ్గుపడి ఆ మహర్షితో ఇలా అన్నారు.

సీ. 'దేవమునీంద్ర ! నీ దివ్యచారిత్రంబు
 నెఱిఁగి సన్నుతిసేయ నెవ్వఁ డోపుఁ?

బుత్ర మిత్ర కళత్ర భోగాదులను మాని
తపము గావించు సద్ధర్ములకును
విఘ్నముల్ సెందునే? విశ్వేశుఁ గొల్చిన
యతనికి నంతరాయంబు గలదె?
కామంబుఁ గ్రోధంబుఁ గల తపస్వితపంబు
పల్వలోదకములభంగిఁ గాదె?

తే. నిన్ను వర్ణింప నలవియే? నిర్మలాత్మ!
రమణ లోఁగొను మా యపరాధ' మనుచు
సన్నుతించిన నతఁడు ప్రసన్నుఁ డగుచుఁ
దనదు సామర్థ్య మెఱిఁగింపఁ దలఁచి యపుడు. 68

* దేవమునీంద్రా! నీ దివ్యమైన చరిత్ర తెలుసుకొని స్తుతించటానికి ఎవరికి సాధ్యమవుతుంది? కుమారులు మిత్రులు భార్యలు మొదలైన భోగాలను వదలి తపస్సు చేసే సద్ధర్మపరులకు విఘ్నాలు కలుగుతాయా? జగదీశ్వరుణ్ణి కొలిచేవారికి ఆటంకాలు ఉంటాయా? కామం, క్రోధం కలిగిన తపస్వియొక్క తపస్సు బురదగుంటలోని నీటి వంటిదికదా! నిర్మలాత్ముడా! నిన్ను వర్ణింప మా తరమా? మా తప్పులు క్షమించు— అని సన్నుతింపగా నారాయణమహర్షి ప్రసన్నుడై తన సామర్థ్యాన్ని తెలియజెయ్యాలనుకొన్నాడు.

వ. అ మ్మునీశ్వరుండు పరమాశ్చర్యనిధానంబుగా నిజతనూరుహంబు లవలనం ద్రికోటి కన్యకానివహంబుల నుద్భవింపం జేసిన, గంధర్వ విబుధకామినీ సముదయంబులు పరమాద్భుత భయంబులు మనంబులం బొడమ సన్నుతించి, య వ్విలాసినీసమూహంబులో నూర్వశి యను దానిం గొని చని, పాకశాసను సభాసదనంబునం బెట్టి తద్వృత్తాంతం బంతయు విన్నవించిన నాశ్చర్యయుక్త

ప్పాదయుం డయి సునాసీరుం డూరకుండె; నట్టి నారాయణ మునీశ్వరుచరిత్రంబు వినువారలు పరమ కల్యాణగుణవంతు లగుదు రని చెప్పిన. 69

* ఆ మునీశ్వరుడు అంతా ఆశ్చర్యపడేటట్లు తన రోమకూపాల నుంచి మూడుకోట్ల కన్యకాసముదాయాన్ని పుట్టించాడు. అది చూచి దేవకాంతామణులు మిక్కిలి అశ్చర్యంతో, భయంతో ఆ మహర్షిని స్తుతించారు. ఆ అందగత్తెలలో నుండి ఊర్వశి అనే ఒక సుందరాంగిని తీసుకొనివెళ్లి ఇంద్రునితో ఆ విషయమంతా విన్నవించారు. అదంతా విన్న ఇంద్రుడు మునిశక్తికి వెరగుపడి మిన్నకున్నాడు. అటువంటి నారాయణమునీశ్వరుని చరిత్ర వినేవాళ్ళు మిక్కిలి కల్యాణ గుణసంపన్నులు అవుతారు.

తే. ఋషభునకు నాత్మయోగ మీ రీతిఁ జెప్పె;
నచ్యుతుఁడు భూమిభారము నడఁప నంత
నొరిది నవతారములు దాల్చి సొంపు మీఱ
రాత్రిచరులను జంపె నీరసముతోడ. 70

* ఋషభునకు ఆత్మయోగాన్ని ఈ విధంగా ఉపదేశించిన శ్రీమహావిష్ణువు భూభారాన్ని అణచివేయటానికి ఎన్నో అవతారాలెత్తి పట్టుదలతో దుర్మార్గులయిన రాక్షసులను సంహరించాడు.

వ. అట్టి పరమేశ్వరుని లీలాగృహీతంబు లగు మత్స్యకూర్మవరాహ నారసింహ వామన రామ రఘురామ రామ బుద్ధ కల్క్యాద్యవతారంబు లనేకంబులు గలవు; వాని నెఱిఁగి నుతియింప శేషభాషా పతుల కైన నలవి గాదు; మఱియును. 71

* అటువంటి పరమేశ్వరుడు లీలావిలాసంగా గ్రహించిన మత్స్య, కూర్మ, వరాహ, నారసింహ, వామన, పరశురామ, రఘురామ, బలరామ, బుద్ధ, కల్కి-- ఇత్యాది అవతారా లెన్నో ఉన్నాయి. వాటిని తెలిసి నుతించటం నలువకైనా, వేనోళ్ళ చిలువకైనా అలవికాదు-- అని పలికి శ్రీహరిని ఇలా స్తుతించాడు--

సర్వలఘుసీసము

నవ వికచ సరసిరుహ నయనయుగ! నిజచరణ
గగనచరనది జనిత! నిగమవినుత!
జలధిసుత కుచకలశ లలిత మృగమద రుచిర
పరిమళిత నిజహృదయ! ధరణిభరణ!
ద్రుహిణముఖ సురనికర విహిత నుతికలితగుణ
కటిఘటిత రుచిరతర కనకవసన!
భుజగరిపువరగమన! రజతగిరిపతివినుత!
సతతజపరత! నియమసరణిచరిత!

తే. తిమికమఠకిటినృహరిముదితబలి నిహి
త పద పరశుధర దశవదన విదళన!
మురదమన కలికలుషసుముదపహరణ!
కరివరద! మునినరసుర గరుడవినుత! 72

* క్రొత్తగా వికసించిన పద్మములవంటి కన్నులజంట కలవాడా! పాదములందు ఆకాశగంగను పుట్టించినవాడా! వేదములచేత పొగడబడినవాడా! లక్ష్మీదేవియొక్క కలశములవంటి వక్షోజాలందు అలరెడి కస్తూరిచే పరిమళించే హృదయం కలవాడా! భూమిని మోసినవాడా! బ్రహ్మ మొదలైన దేవతాసమూహాల సంస్తుతులతో కూడినవాడా! నడుమునందు బంగారుచేలము ధరించినవాడా! గరుత్మంతుడు వాహనంగా

కలవాడా! కైలాసేశ్వరునిచే నుతించబడినవాడా! నిరంతర జపము చేయు వారియందు ఆసక్తి కలవాడా! నియమబద్ధమైన చరిత్ర కలవాడా! మత్స్య, కూర్మ, వరాహ, నారసింహ, వామన, పరశురామ, రామ, కృష్ణ, కల్కి అవతారములను దాల్చిన వాడా! గజేంద్ర వరదా! మునులు నరులు సురలు గరుడులు మొదలగు వారిచే పొగడబడినవాడా!

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రవర్తిల్లిన శ్రీమన్నారాయణమూర్తి లీలావిలాసంబు లనంతంబులు గలవు; మనోవాక్కాయకర్మంబుల హరిపూజనంబు సేయక, విపరీతగతులం దిరుగుచుండు జడుల కెవ్విధంబు గతి గలుగు? ననిన నవ్విదేహుం డప్పరమపురుషుం జూచి యట్టి జడులు ముక్తిఁ బొందు నుపాయం బెట్టి దంతయు నెఱింగింపుఁ' డనినఁ జమసుం డిట్లనియె. 73

* ఇలా నారాయణస్తుతి చేసి ఇలా అన్నాడు-- ఈ విధంగా ప్రవర్తిల్లిన శ్రీమన్నారాయణమూర్తి లీలావిలాసములు అనంతంగా ఉన్నవి. మనోవాక్కాయకర్మలా హరిపూజ సేయక విపరీత గతులతో తిరుగుతూ ఉండే మూఢులకు ఏ విధంగా గతి కలుగుతుంది? అని ముని అనగా ఆ మహారాజు ఆ పరమపురుషులను చూచి "అటువంటి మూర్ఖులు ముక్తిపొందే ఉపాయం తెలియజేయండి" అనగా వారిలో "చమసు" డనే ముని విదేహునితో ఇలా అన్నాడు.

సీ. హరిముఖబాహూరుపరపదాబ్జములందు
వరుసఁ జతుర్వర్ణవర్గసమితి
జనియించె; నందులో సతులును శూద్రులు
హరిఁ దలంతురు; కలిహోమునముల
వేదశాస్త్ర పురాణ విఖ్యాతులై కర్మ
కర్తలై విప్రులు గర్వ మెసఁగి

హరిభక్తిపరులను హాస్యంబుసేయుచు
నిరయంబు నొందుట నిజము గాదె?

తే. మృదులపక్వాన్నభోజనములను మాని
జీవహింసకుఁ జనువానిఁ జెందు నఘము;
హరినుతింపక స్త్రీలోలుఁ డైనవాఁడు
నరక వాసుండు నగుచుండు ననవరతము. 74

* విష్ణువుయొక్క ముఖం, బాహువులు, తొడలు, పదములు— వీటి యందు వరుసగా నాలుగు వర్ణాలు పుట్టినవి. అందులో స్త్రీలు, శూద్రులు హరిని తలుస్తారు. కలికాలంలో విప్రులు వేదశాస్త్ర పురాణా లందు ప్రసిద్ధులై కర్మలుచేస్తూ గర్వంతో హరిభక్తులను హాస్యం చేస్తారు. వారు నరకానికి పోవటం నిజం! స్వచ్ఛమై పక్వాన్నం భుజించుటమాని మాంసాహారులై జీవహింసకు పాల్పడే వాడిని పాపం చెందుతుంది. హరిని నుతింపక స్త్రీలోలుడైనవాడు ఎప్పుడూ నరకంలోనే వసిస్తాడు.

వ. అట్లు గావున గృహక్షేత్రపుత్రకళత్రధనధాన్యాదులందు మోహితుం డయి 'ముక్తిమార్గంబు లప్రత్యక్షంబు' అని నిందించువాఁడును, హరిభక్తివిరహితుండును, దుర్గతిం గూలుదు రని మునివరుం డాన తిచ్చిన విదేహుం డి ట్లనియె. 75

* అలా కాబట్టి ఇండ్లు, పొలాలు, సంతానం, భార్య, ధనం, ధాన్యం-వీటి మీది వ్యామోహంతో '''మోక్షం కంటికి కనబడేదికాదు కనుక లే''దని నిందించే వారూ, హరిభక్తి లేనివారూ దుర్గతిలో కూలు తారు— అని మునివరు డానతీయగా విదేహు డిలా అన్నాడు.

ఆ. ఏ యుగంబునందు నే రీతి వర్తించు?
నెట్టి రూపువాఁడు? నె వ్విధమున

మును నుతింపఁబడెను మునిదేవగణముచే
విష్ణుఁ డవ్యయుండు విశ్వవిభుఁడు?' 76

* అవ్యయుడూ, జగన్నాథుడూ— అయిన విష్ణువు ఏ యుగంలో ఏ రీతిగా ఉన్నాడు? ఏ రూపం ధరించాడు? ఏ విధంగా మునులచే దేవతలచే నుతించబడినాడు?

వ. అనిన విని యందుఁ గరభాజనుం డిట్లనియె; 'ననేకావతారంబులు నానారూపంబులును బహువిధవర్ణంబులునుం గలిగి, రాక్షసులను సంహరించి, దుష్టజననిగ్రహంబును శిష్టజన పరిపాలనంబునుం జేయుచుఁ గృతయుగంబున శుక్లవర్ణుండై చతుర్బాహుండై జటావల్కలకృష్ణాజినోత్తరీయజపమాలికాదండకమండలుధరుండయి హరి నిర్మలతపోధ్యానానుష్ఠానగరిష్ఠులైన పురుషశ్రేష్ఠులచేత హంసుండు సువర్ణుండు వైకుంఠుండు ధర్ముం డమలుండు యోగేశ్వరుండీశ్వరుండు పురుషుం డవ్యక్తుండు పరమాత్ముం డను దివ్యనామంబులం బ్రసిద్ధి వహించి గణుతింపంబడుఁ; ద్రేతాయుగంబున రక్తవర్ణుండయి బాహుచతుష్క మేఖలాత్రయవిశిష్టుండయి హిరణ్యకేశుండును వేదత్రయస్వరూపుండును స్రుక్స్రువాద్యుపలక్షణశోభితుండునయి విష్ణుయజ్ఞపృశ్నిగర్భసర్వదేవోరుక్రమ వృషాకపిజయంతోరుగాయాఖ్యల బ్రహ్మవాదులచేత నుతియింపంబడు; ద్వాపరంబున శ్యామలదేహుండును పీతాంబరధరుండును బాహుద్వయోపశోభితుండును దివ్యాయుధధరుండును శ్రీవత్సకౌస్తుభ వనమాలికా విరాజమానుండును మహారాజోపలక్షణుండునై జనార్దనవాసుదేవ సంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ నారాయణవిశ్వరూప సర్వభూతాత్మకాదినామంబుల వెలసి, మూర్ధాభిషిక్తులచేత సన్నుతింపంబడు. కలియుగంబునఁ గృష్ణవర్ణుండును గృష్ణనామకుండునునై భక్తసంరక్షణార్థంబు పుండరీకాక్షుండు యజ్ఞ సంకీర్తనంబులచేతం బ్రస్తుతిం

పంబడు; హరిరామనారాయణ నృసింహకంసారినలినోదరాది బహువిధనామంబులచే బ్రహ్మవాదులైన మునీంద్రులు నుతియింపుదురు; మఱియును. 77

* అని అడుగగా వారిలో "కరభాజను"డనే ముని విదేహరాజుతో ఇలా అన్నాడు—

ఎన్నో అవతారాలూ, చాలా రూపాలూ, పలు వర్ణాలు ధరించి, రాక్షసులను సంహరించి, దుష్టశిక్షణం, శిష్టరక్షణం కావించే శ్రీమహావిష్ణువు కృతయుగంలో తెల్లని రంగు గలిగి, నాలుగు చేతులు గలిగి ఉంటాడు. జడలు, నారచీరలు, జింకచర్మం, జపమాలిక, దండం, కమండలువు దాల్చి, నిర్మలమైన తపస్సూ, ధ్యానమూ, అనుష్ఠానమూ గల మునిశ్రేష్ఠులచేత హంసుడు, సుపర్ణుడు, వైకుంఠుడు, ధర్ముడు, అమలుడు, యోగీశ్వరుడు, ఈశ్వరుడు, పురుషుడు, అవ్యక్తుడు, పరమాత్ముడు అనే దివ్యమైన నామములతో ప్రశంసింపబడుతూ ప్రసిద్ధి జెందుతాడు.

త్రేతాయుగంలో ఎర్రని రంగు గలిగి, నాలుగు చేతులూ, మూడు మేఖలలూ ధరించి బంగరురంగు జుట్టూ గలిగి, మూడు వేదాల ఆకృతి ధరించి, స్రుక్కూ, స్రువము మొదలైన ఉపలక్షణాలతో శోభిల్లుతూ, విష్ణువు, యజ్ఞుడు, పృశ్నిగర్భుడు, సర్వదేవుడు, ఉరుక్రముడు, వృషాకపి, జయంతుడు, ఉరుగాయుడు అనే పేర్లతో బ్రహ్మవాదులచే నుతింపబడుతాడు.

ద్వాపరయుగంలో నీలవర్ణంగలిగి పసుపుపచ్చని గుడ్డలు దాల్చి, రెండు చేతులతో, దివ్యమైన ఆయుధాలు పట్టుకొని, శ్రీవత్సం, కౌస్తుభం, వనమాలిక— వీనితో ప్రకాశిస్తూ మహారాజలక్షణాలు గలిగి జనార్దనుడు, వాసుదేవుడు, సంకర్షణుడు, ప్రద్యుమ్నుడు, అనిరుద్ధుడు, నారాయణుడు,

విశ్వరూపుడు, సర్వభూతాత్మకుడు మొదలైన పేర్లతో వెలసి, చక్రవర్తు లచేత సన్నుతించబడుతాడు. కలియుగంలో నల్లనిరంగు గలిగి కృష్ణుడను పేరు గలిగి భక్తులను రక్షించటానికి పుండరీకాక్షుడు యజ్ఞములందు కీర్తించబడుతాడు. అప్పుడు ఆయనను హరి, రాముడు, నారాయణుడు, నృసింహుడు, కంసారి, నలినోదరుడు మొదలైన పలుపేర్లతో బ్రహ్మవాదు లైన మునీంద్రులు స్తుతిస్తుంటారు.

తే. ద్రవిడ దేశంబునందులఁ దామ్రపర్ణి
సహ్యజాకృతమాలాదిసకలనదుల
కెవ్వఁ డేనిని భక్తితో నేఁగి యచటఁ
బొదలి తర్పణ మొగిఁ జేయఁ బుణ్య మొదవు. 78

* ద్రవిడ దేశంలో తామ్రపర్ణి, కావేరి మొదలైన నదులకు వెళ్ళి భక్తితో స్నానం చేసి తర్పణం చేస్తే మానవులకు పుణ్యం కలుగుతుంది.

వ. ఇ వ్విధంబునఁ బ్రశంసింపఁదగిన కావేర్యాదిమహానదిపావనజలస్నా నపానదానంబులను, విష్ణుధ్యానకథాసుధారసానుభవంబుల నిరూఢు లగు భాగవతోత్తములు గలిగిరేనిం జెడనిపదంబునుం బొందుదు రని ఋషభకుమారు భగవత్ప్రతిబింబంబు లయిన పరమపురుషులుం బోలె విదేహజనపాలునకు నిశ్శ్రేయః పద ప్రాప్తికరంబులైన భగవ ద్భక్తిధర్మంబు లుపదేశించి యంతర్ధానంబు నొందిరి; మిథిలేశ్వరుం డును జ్ఞానయోగం బంగీకరించి నిర్వాణపదంబు నొందె; నీ యుపా ఖ్యానంబు వ్రాసినఁ బఠించిన వినిన నాయు రారోగ్యైశ్వర్యములు గలిగి పుత్రపౌత్రవంతులై సకలకలికల్మషరహితులై విష్ణులోకనివాసు లగుదు' రని నారదుండు వసుదేవునకుం జెప్పి మఱియును. 79

* ఈ విధంగా ప్రశంసించదగిన కావేరి మొదలైన మహానదుల పావనజలాలలో స్నానం చేయటంలోనూ, దానాలు చేయటంలోనూ,

విష్ణువును ధ్యానించటంలోనూ, హరికథల అమృతరసానుభవంలోనూ నిష్ణాతులైన భాగవతోత్తములు చెడని పరమపదాన్ని పొందుతారని ఋషభకుమారులు భగవంతుని ప్రతిబింబాలయిన పరమపురుషులవలె విదేహ నరపతికి మోక్షపదం పొందే భగవద్భక్తి ధర్మాలను ఉపదేశించి అంతర్ధానమైనారు. మిథిలాపతి, జ్ఞానయోగాన్ని అంగీకరించి నిర్వాణపదాన్ని పొందాడు. ఈ ఉపాఖ్యానాన్ని వ్రాసినా, చదివినా, విన్నా ఆయువూ, ఆరోగ్యమూ, ఐశ్వర్యమూ గలిగి, పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి కలిగి, సమస్తమైన కలి కల్మషాలు నశించి విష్ణులోకంలో నివసిస్తారు అని నారదుడు వసుదేవునితో ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

సీ. 'కమలాక్షపదభక్తి కథనముల్ వసుదేవ!
విని యఘంబులఁ బాసి వెలసి తీవు
భువనప్రసిద్ధిగాఁ బొలుపొందు సత్కీర్తి
కైవల్యలక్ష్మియుఁ గలుగు మీఁద
నారాయణుండు నీ నందనుం డను మోహ
మెడలించి విష్ణుగాఁ నెఱిఁగి కొలువు
మతఁడు నీ తనయుఁడై యవతరించుటఁ జేసి
సిద్ధించె దేహ సంశుద్ధి నీకు
తే. సరససల్లాప సౌహార్ద సౌష్ఠవమునఁ
బావనంబైతి శిశుపాల పౌండ్ర నరక
ముర జరాసంధ యవనులు ముదముతోడ
వాసుదేవునిఁ జెందిరి వైరు లయ్యు. 80

* వసుదేవా! కమలలోచనుని కథలు విన్నావు. కనుక నీ పాపాలు తొలగిపోయాయి. లోకంలో నీ యశస్సు ప్రఖ్యాతి మౌతుంది. అనంతరం నీకు కైవల్యం సిద్ధించుతుంది. నారాయణుడు 'నీ కుమారుడనే మోహాన్ని విడిచిపెట్టి విష్ణువుగా భావించి సేవించు. అతడు నీ

కొడుకై అవతరించటంచేత నీవు పరిశుద్ధుడవైనావు. అతనితో సరస సల్లాపాలు జరుపుతూ చక్కని అనురాగం పెంచుకోవటంవల్ల నీవు పవిత్రుడవైనావు. శిశుపాలుడూ, పౌండ్రకుడూ, నరకుడూ, మురుడూ, జరాసంధుడూ, కాలయవనుడూ వాసుదేవునితో వైరంవహించి గూడా ముక్తిని పొందగలిగారు.

క. దుష్టజననిగ్రహంబును
శిష్టప్రతిపాలనంబు సేయన్ హరి దా
సృష్టి నవతార మొందెను
స్రష్టృముఖానేక దివిజసంఘము వొగడన్. 81

* దుష్టజనులను శిక్షించటానికీ, శిష్టజనులను రక్షించటానికీ బ్రహ్మమొదలైన దేవతలు ప్రార్థింపగా శ్రీహరి భూమిమీద అవతారం ధరించాడు.

వ. అట్లు గావున లోకరక్షణార్థంబు గృష్ణుం డవతారంబు నొందె' నని హరిభక్తిపరంబు లగు నుపాఖ్యానంబులు నారదుం డుపన్యసించిన విని విస్మితచిత్తులై దేవకీవసుదేవులు గృష్ణుని పరమాత్మునిగా విచారించి'రని శుకుండు రాజునకుం జెప్పిన నతండు మునీంద్రా! యదువుల నే ప్రకారంబున హరి హరియించె? సపరివారులగు బ్రహ్మరుద్రేంద్రదిక్పాలకమునీంద్రులు ద్వారకానగర ప్రవేశం బెట్లు సేసిరి? యే మయ్యె? మఱియుఁ బరమేశ్వరకథామృతంబు వీను లలరం జవిగొనియు నింకం దనివి సనదు; భక్తరక్షకుండగు హరిచారిత్రం బే రీతిఁ జాగెఁ? దద్వ్యతి వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగింపు మనిన శుకుం డిట్లనియె. 82

* ఈ విధంగా లోకాలను రక్షించటం కోసమే భగవంతుడు కృష్ణుడుగా అవతరించాడు-- అని హరిభక్తి పరాలైన ఉపాఖ్యానాలను

నారదుడు చెప్పగా విని దేవకీవసుదేవులు ఆశ్చర్యచకితమానసులై శ్రీకృష్ణుని పరమాత్ముగా భావించారు అని శుకుడు పరీక్షిత్తుకు చెప్పగా అతడు మునీంద్రా! భూభారాన్ని తగ్గించటంకోసం ఏ విధంగా కృష్ణుడు యాదవులను తుదముట్టించాడు? బ్రహ్మ, రుద్రుడు, ఇంద్రుడు మొదలైన దేవతలూ, ఋషీశ్వరులూ తమ పరివారాలతో ద్వారకానగరాన్ని ఎలా ప్రవేశించారు? అనంతరం ఏమయింది? వివరంగా చెప్పండి! పరమేశ్వరుని అమృతం వంటి కథలను చెవులారా ఎంత విన్నా తృప్తి కలగటం లేదు. భక్తరక్షకుడైన శ్రీహరిచరిత్ర ఏ విధంగా కొనసాగింది? ఈ వృత్తాంతమంతా ఎరిగించమంటే రాజుతో శుకుడిలా అన్నాడు.

బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణుని వైకుంఠమునకుఁ బిలువ వచ్చుట

క. సుర గరుడ ఖచర విద్యా
ధర హర పరమేష్ఠిముఖ సుధాశనులు మునుల్
సరసిజనయనునిఁ గనుఁగొన
నరుదెంచిరి ద్వారవతికి నతిమోదమునన్. 83

* రాజా! విను. సురలు, గరుడులు, విద్యాధరులు, రుద్రుడు, బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలూ, మునులూ పద్మాక్షుని చూడటానికి సంతోషంతో ద్వారవతికి వచ్చారు.

క. కని పరమేశుని యాదవ
వనశోభిత పారిజాతు వనరుహనేత్రున్
జనకామితఫలదాయకు
వినుతించిరి దివిజు లపుడు వేదోక్తములన్. 84

* యాదవవంశ మనే ఉద్యానవనంలో ప్రకాశించే పారిజాతంవంటివాడూ, పరమేశ్వరుడూ, జనులుకోరిన ఫలాలిచ్చేవాడూ అయిన పద్మాక్షుని దేవతలు వేదసూక్తాలతో వినుతించారు.

తే. అఖిలలోకేశ! సర్వేశ! యభవ! నీవు
నుదయ మందుట భూభార ముడుపుకొఱకుఁ
బంచవింశోత్తరశతాబ్దపరిమితంబు
నయ్యె విచ్చేయు వైకుంఠ హర్మ్యమునకు. 85

* సర్వలోకాధినాథా! సర్వేశ్వరా! పుట్టుకలేనివాడవై కూడా భూభారం తగ్గించటంకోసం నీవు పుట్టావు. నీవు జన్మించి ఇప్పటికి నూట ఇరవైఅయిదు సంవత్సరాలు గడిచాయి. ఇక వైకుంఠభవనానికి వేంచేయి.

వ. అనినఁ గమలభవభవముఖనిఖిలసురగణంబుల వచనంబు లియ్యకొని కృష్ణుండు వారలతోడ 'యాదవుల కన్యోన్యవైరానుబంధంబులు గల్పించి వారల హతంబు గావించి భూభారం బడంచి యిదె వచ్చెదం బొం' డని చెప్పి వీడ్కొలిపినఁ గమలాసనాదిబృందారకులు నిజస్థానంబులకుం జని రంత. 86

* ఈ విధంగా ప్రార్థించిన బ్రహ్మ, రుద్రుడు మొదలైన సమస్త దేవతాసమూహాల ప్రార్థన అంగీకరించి శ్రీకృష్ణుడు వాళ్ళతో "యాదవులకు పరస్పరం శత్రుత్వాన్ని కల్పించి వారిని రూపుమాపి భూభారం తగ్గించివేసి యిదే వస్తాను. మీరు పొండి"— అని చెప్పి వాళ్లందరినీ వీడ్కొలిపాడు. బ్రహ్మాది దేవతలు తమ తమ స్థానాలకు వెళ్ళారు.

కృష్ణుండు దుర్నిమిత్తములం గని యాదవుల నెల్ల
ద్వారకనుండి ప్రభాసతీర్థమునకు బంపుట

సీ. కాక ఘూకంబులు గనకసౌధములలోఁ
బగలు వాపోయెడి బహువిధముల

నశ్వవాలములందు ననల ముద్భవ మయ్యె
నన్నంబు మొలిచె మహోద్భుతముగ
శుకశారికలు రాత్రి సొగసె విస్వరముల
జంతువు వేఱొక్కజంతువుఁ గనె
నొగిఁ బౌరగృహముల నుల్కాలు నుదయించె
బెరసెఁ గావిరి రవిబింబ మపుడు

తే. గాన నుత్పాతములు సాలఁ గానఁబడియె
నరయ నిందుండ వలవదు యదువులార!
తడయ కిపుడ ప్రభాసతీర్థమున కరుగుఁ
డనుచు శ్రీకృష్ణుఁ డెంతయు నానతిచ్చె. 87

* అనంతరం శ్రీకృష్ణుడు యాదవులందరినీ ఇలా హెచ్చరించాడు- ఓ యాదవులారా! కాకులూ, గుడ్లగూబలూ బంగారు మేడలలో పగలు అనేక విధాలుగా ఏడుస్తున్నవి. గుర్రపుతోకలయందు మంటలు పుడు తున్నవి. చిలుకలూ, గోరువంకలూ రాత్రిపూట వికృత స్వరాలతో అరుస్తున్నవి. ఒక జంతువు మరొకజాతి జంతువును కంటున్నది. నివాస గృహాలలో పుట్టగొడుగులు పుడుతున్నవి. సూర్యబింబాన్ని కావిరి కమ్ము కుంటున్నది. ఈ విధంగా చాలా ఉత్పాతాలు కనిపిస్తున్నవి. కనుక ఇక్కడ ఉండవద్దు. యాదవులారా! మీరంతా ఆలస్యం చెయ్యకుండా ప్రభాసతీర్థానికి వెళ్ళండి— అని కృష్ణ డానతిచ్చాడు.

క. నారాయణువచనముల క
పారంబగు సమ్మదమున బలములతోడన్
దారసుతమిత్రయుతులై
వారణహయసమితితోడ వడి నేఁగి రొగిన్. 88

* నారాయణుని మాటలు ఆలకించి యాదవులందరూ భార్యలతో, బిడ్డలతో, మిత్రులతో కలసి ఏనుగులనూ, గుర్రాలనూ, సైన్యాలనూ తీసుకొని వేగంగా ప్రభాసతీర్థానికి వెళ్ళారు.

వ. అంత. 89

క. జ్ఞానమున నుద్ధవుఁడు దన
మానసమున నెఱిఁగి 'శ్రీరమాధిప! హరి! యో
దీనజనకల్పభూజ! సు
ధీనాయక! మాకు నీవె దిక్కని పొగడెన్. 90

* అప్పుడు జ్ఞానవంతుడైన ఉద్ధవుడు తన మనస్సులో ఈ విషయమంతా తెలుసుకొని "లక్ష్మీవల్లభా! శ్రీహరీ! దీనజనులకు కల్పవృక్షం వంటి వాడవూ బుద్ధిమంతులలో శ్రేష్ఠుడవూ అయిన నీవే మాకు ది''క్కని స్తుతించాడు.

కృష్ణుం డుద్ధవునకుఁ బరమార్థోపదేశము సేయుట

వ. ఇట్లు నుతియించి 'దేవా! నీవు యదుక్షయంబు గావించి చనిన నే మేవిధంబున నిర్వహింతుము? నీ సహచరులమై జరపిన మజ్జనభోజనశయనాసనాది కృత్యంబులు మఱవ వచ్చునే?' యని యుద్ధవుం డాడిన వాసుదేవుం డిట్లనియె; 'బ్రహ్మాదిదేవతా ప్రార్థనంబునం జేసి ధాత్రీభారంబు నివారించితి; నింక ద్వారకా నగరంబు నేఁటికి సప్తమ దివసంబున సముద్రుండు ముంపం గలవాఁడు; యదుక్షయంబునుం గాఁగల యది; యంతటం గలి యుగంబునుం బ్రాప్తంబయ్యెడి: నందు మానవులు ధర్మవిరహితులు, నాచారహీనులు, నన్యాయ పరులును, నతిరోషులు, మందమతులు, నల్పతరాయువులు, బహురోగపీడితులు, నిష్ఫలారంభులు, నాస్తికులునై యొండొరుల మెచ్చక యుందురు; గావున నీవు సుహృద్బాంధవ స్నేహంబు వర్జించి, యింద్రియసౌఖ్యంబులం బొరయక

క్షోణీతలంబునం గల పుణ్యతీర్థంబుల నవగాహనంబు సేయుచు, మానసవాగక్షిశ్రోత్రఘ్రాణేంద్రియ గృహ్యమాణంబగు వస్తుజాతం బెల్ల నశ్వరంబుగా నెఱుంగుము; పురుషుండు నానార్థకామంబుల నంగీకరించి నిజగుణదోషంబుల మోహితుండై యుండుం; గావున హస్తిపకుండు గంధనాగంబుల బంధించు చందంబున నింద్రియం బులను, మనోవికారంబులను నిగ్రహించి యీషణత్రయంబును వర్జించి, మోదఖేదంబుల సముండవుగా వర్తించుచు, నీ జగం బంతయు నాత్మాధిష్ఠితంబుగా నెఱింగి, మాయాదు లాత్మతత్త్వా ధీనంబులుగాఁ దెలియుచు, జ్ఞానవిజ్ఞానయుక్తుండవై యాత్మాను భవసంతుష్టుండవై, విశ్వంబును నన్నుఁగా భావించి, వర్తింప వలయు'నని వాసుదేవుం డానతిచ్చిన నుద్ధవుండు భక్తిభయవి నయంబులం గరంబులు మొగిడ్చి 'మహాత్మా! సన్న్యస్త లక్ష ణంబు దుష్కరంబు; పామరులగు వార లాచరింపలేరు; నీ మాయ చేత భ్రాంతులైన సాంసారికులు భవాబ్ధిం గడచి యెట్లు ముక్తి వడయుదురు? భృత్యుండనైన నామీఁది యనుగ్రహంబునంజేసి యానతిమ్ము; బ్రహ్మాది దేవతాసముదయంబును, బాహ్యవస్తువుల భ్రాంతులై పర్యటనంబు సేయుదురు; నీ భక్తులైన పరమ భాగ వతు లమ్నాయానిరసనంబును సేయుదురు; గృహిణీ గృహస్థుల కైన, యతులకైన నిత్యంబును నీ నామస్మరణంబు మోక్షసా మ్రాజ్యపదంబు; గావునఁ బరమేశ్వరా! నీదు చరణంబుల శర ణంబు నొందెదఁ; గృపారసంబు నాపై నిగిడింపు' మని ప్రియ సేవకుండైన యుద్ధవుండు పలికిన నతనికిఁ గంసమర్దనుం డిట్ల నియెఁ; 'బురుషున కాత్మకు నాత్మయె గురువని యెఱుంగుము! కుపథంబులం జనక, సన్మార్గవర్తివై పరమంబైన మన్నివాసంబు నకుం జనుము. సర్వమూలశక్తిసంపన్నుండనైన నన్ను సాంఖ్య యోగపరులు నిరంతరభావంబులందుఁ బురుషభావంబు [illegible] తలంచుచుందురు! మఱియు నేక ద్వి త్రి చతుష్పాదబ[illegible]దాపా

దంబులునై యుండు జీవజాలంబులలోన ద్విపాదంబులు గల మను ష్యులు మేలు; వారలలోన నిరంతరధ్యానగరిష్ఠులైన యోగీంద్రు లుత్తములు; వారలలో సందేహపరులచే నగ్రాహ్యుండగు నన్ను సత్త్వగుణగ్రాహ్యునిఁగా నెఱింగి నిజచేతఃపంకజంబునందు జీవా త్మపరమాత్మల నేకంబుగాఁజేసి శంఖచక్రగదాఖడ్గ శార్ఙ్గ కౌమోదకీ కౌస్తుభాభరణయుక్తుంగా నెఱుంగుచు నుండువారలు పరమయో గీంద్రు లనియు, బరమజ్ఞాను లనియునుం జెప్పి మఱియు "నవ ధూతయదుసంవాదం" బను పురాతనేతిహాసంబు గలదుఁ చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 91

* ఈ విధంగా స్తుతించి "దేవా! నీవు యాదవజాతిని నాశనం చేసి వెళ్ళిపోతే మేము ఏ విధంగా జీవితాలు నిర్వహించగలము? నీకు సహచరులమై నీతో కలిసి చేసిన స్నాన, పాన, భోజన, శయన, ఆసనా దులను ఎలా మరచిపోగలము?" అని ఉద్ధవుడు పలికితే వాసుదేవు డిలా అన్నాడు. "బ్రహ్మ మొదలైన దేవతల ప్రార్థన ప్రకారం భూభారాన్ని తొలగించాను. ఇక నేటికి ఏడోరోజు సముద్రుడు ద్వారకానగరాన్ని ముంచివేస్తాడు. యాదవజాతి నాశనం అవుతుంది. అంతట కలియుగం వస్తుంది.

"అప్పుడు మానవులు ధర్మం వదలినవారూ, ఆచారం లేనివారూ, అన్యాయపరులూ, మిక్కిలి రోషం గలవారూ, మందమతులూ, తక్కువ ఆయువుగలవారూ, బహురోగాలచేత పీడించబడుతూ ఉండే వారూ, ఫలించని ఆరంభం కలవారూ, నాస్తికులూ, అయి ఒకళ్ళ నొకళ్ళు మెచ్చుకోకుండా ఉంటారు. కాబట్టి నీవు స్నేహితులు, చుట్టాలు మొదలయిన వాళ్ళ అనుబంధాలు వర్జించు. ఇంద్రియ సౌఖ్యాలలో మునిగిపోకు. భూతలంమీద పుణ్యతీర్థాలలో స్నానం చెయ్యి. పంచేంద్రి యాలచే గ్రహింపదగు వస్తుసముదాయమంతా నశించేది అని తెలుసుకో.

పురుషుడు అనేకాలైన సంపదలను సంపాదించి కామాలకు అవకాశ మిచ్చి తన గుణదోషాలతో మోహితుడై ఉంటాడు. కాబట్టి మావటి వాడు మదగజాన్ని కట్టివేసిన విధంగా ఇంద్రియాలనూ, మనోవికారా లనూ నిగ్రహించి భార్యా పుత్రులందూ, ధనమునందూ ఆసక్తి వదలి, సుఖమునందూ కష్టమునందూ సమంగా వర్తించు. ఈ ప్రపంచమంతా పరమాత్మ చే అధిష్ఠించబడినదిగా తెలుసుకో మాయ ఆత్మకు వశమై నదిగా గ్రహించు. జ్ఞాన విజ్ఞానవంతుడవై ఆత్మానుభవంతో సంతుష్టి పొంది విశ్వాన్ని నన్నుగా భావించి ప్రవర్తించు'' అని వాసుదేవుడు ఆన తిచ్చాడు.

ఉద్ధవుడు భక్తితో, భయంతో, వినయంతో చేతులు జోడించి "మహాత్మా! సన్న్యాస జీవితం చాలా కష్టం. పామరులైన వాళ్ళు ఆచ రించలేరు. నీ మాయచేత భ్రాంతులైన వారు ఈ సంసార సముద్రాన్ని ఎలా తరిస్తారు? ఎలా మోక్షాన్ని పొందుతారు? సేవకుడనైన నా మీద దయతో సెలవియ్యాలి. బ్రహ్మ మొదలైన దేవతల సమూహం కూడా బాహ్యవస్తువులందు భ్రాంతులై తిరుగుతుంటారు. నీ భక్తు లైనా పరమభాగవతులు మాత్రమే ఆ మాయను నిరసించ గలుగుతారు. ఇల్లాండ్రకైనా గృహస్థులకైనా, యతులకైనా ఎప్పుడూ నీ నామస్మరణే మోక్షసామ్రాజ్యాన్ని అందిస్తుంది. కాబట్టి పరమేశ్వరా! నీ అడుగులను శరణు వేడుతున్నాను. నా మీద దయారసాన్ని ప్రసరింప చెయ్యి'' అని ప్రియసేవకుడైన ఉద్ధవుడు పలికాడు. అప్పుడు అతనితో కృష్ణు డిట్లా అన్నాడు.

ఆత్మకు ఆత్మే గురువు. చెడుమార్గాలలో ప్రవేశింపక మంచి మార్గంలో వర్తిస్తూ పరమమైన నా నివాసానికి చేరుకో! సమస్తానికీ మూలమైన నన్ను సాంఖ్యయోగులు ఎప్పుడు పరమపురుషభావంతో భావిస్తూ ఉంటారు. అదికాక ఒకటి, రెండు, మూడు, నాలుగు

కాళ్ళు కలవీ, అసలు కాళ్ళులేనివీ ఐన జీవజాలంలో రెండు కాళ్ళు గల మనుష్యులు ఉత్తములు. వాళ్ళలో నిరంతర ధ్యానగరిష్ఠులైన యోగీశ్వరులు ఉత్తములు. వాళ్ళలో సంశయగ్రస్తులైనవారు నన్ను గ్రహింపలేరు. నేను సత్త్వగుణగ్రాహ్యుడను. ఈ విషయం తెలుసుకొని తమ మనః పద్మాలలో జీవాత్మ పరమాత్మలను ఒకటిచేసి శంఖం, చక్రం, గద, ఖడ్గం, శార్ఙ్గం, కౌమోదకి, కౌస్తుభం— వీనితో కూడిన వానిగా నన్ను భావించుకొనేవారు పరమయోగీంద్రులు, పరమజ్ఞానులు అని చెప్పి ఇంకా "అవధూత-యదుసంవాద" మనే ప్రాచీనమైన ఇతిహాసమొకటి ఉన్నది. చెపుతాను విను అని శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవునికి ఇలా చెప్పసాగాడు.

అవధూత-యదుసంవాదము

ఉ. పంకజనాభుఁ డుద్ధవునిపైఁ గల కూర్మిని జెప్పె నొప్ప నెం
దంకిలి లేక యన్నిదిశలందుఁ జరించుచు నిత్యతృప్తుఁడై
శంకరవేషధారి యొక సంయమి యా యదురాజుఁ జేర 'నే
వంకను నుండి వచ్చి' తన వానికి నిట్లనె నర్థి నేర్పడన్. 92

* పద్మనాభుడు ఉద్ధవుని మీద గల కూరిమితో ఇలా చెప్పాడు. ఒక రోజు యదురాజు దగ్గరకు ఎక్కడనుండో ఒక యోగి వచ్చాడు. అతడు అడ్డులేక అన్ని దిక్కులా తిరిగేవాడు. ఎప్పుడూ సంతృప్తితో ఉంటాడు. శంకరవేషాన్ని ధరించి ఉన్నాడు. యదురాజు ఆ యోగికి మర్యాద చేసి "స్వామీ! ఎక్కడనుండి వచ్చారు?" అని ఆసక్తితో అడుగగా అత డిలా అన్నాడు.

క. అవధూత వల్కె నంతటఁ
'బ్రవిమలవిజ్ఞాననిపుణభవ్యులు గురువుల్
దవిలిన నిరువదినలువురు
నవనిన్ విజ్ఞాని నైతి' నని పల్కుటయున్. 93

* యదుమహారాజా! "నిర్మలమైన విజ్ఞానంలో నిపుణులైన భవ్యులు ఇరవైనలుగురు నాకు గురువులైనారు. వారి వల్ల నేను విజ్ఞాని నైనాను" అన్నాడు.

వ. అంత యదుప్రవరుండు 'దేహి లోభమోహాదుల వర్జించి జనార్దనుని నే విధంబునం జేరవచ్చు? నెఱింగింపు' మనిన నతం డిట్లనియె.

* అంతట రాజు 'శరీరధారి ఐనవాడు లోభం మోహం మొదలైన వానిని వదలి ఏ విధంగా విష్ణువును చేరవచ్చు? ఎరిగించవలసింది' అంటే అవధూత ఇలా అన్నాడు.

సీ. పరధనపరదారపరదూషణాదులఁ
బరవస్తు చింత దాఁ బరిహరించి
ముదిమిచే రోగము లుదయింప కటమున్న
తనువు చంచలతను దగులకుండ
బుద్ధిసంచలతచేఁ బొదలక యటమున్న
శ్లేష్మంబు గళమునఁ జేరకుండ
శక్తియుక్తుల మది సన్నగిల్లకమున్న
భక్తిభావనచేతఁ బ్రౌఢుఁ డగుచు
తే. దైత్యభంజను దివ్యపాదారవింద
భజన నిజభక్తిభావనఁ బ్రాజ్ఞుఁ డగుచు
నవ్యయానందమును బొందు ననుదినంబు
నతఁడు కర్మవిముక్తుఁడౌ ననఘచరిత! 95

* సచ్చరిత్రా! విను. పరధనాలనూ పరకాంతలనూ కోరకుండా, ఇతరుల వస్తువులను అపహరించే ఆలోచన చేయకుండా, ఇతరులను నిందించకుండా, ముసలితనం పైనబడి రోగాలు పుట్టకముందే, శరీరం

కంపించకముందే, బుద్ధి చంచలస్థితిని పొందకముందే, గొంతులో శ్లేష్మము చేరకముందే, శక్తి యుక్తులు సన్నగిల్లకముందే, దృఢమైన భక్తి భావనతో దానవాంతకుని దివ్యమైన చరణపద్మాలను భజిస్తూ యుక్తాయుక్తాలు తెలిసినవాడై, అవ్యయమైన ఆనందాన్ని అనుదినమూ పొందుతూ ఉండేవాడు భవబంధ విముక్తుడై మోక్షాన్ని పొందుతాడు.

వ. ఇందుల కొక్క యితిహాసంబు గలదు; మహారణ్యంబున నొక్క కపోతంబు దారసమేతంగా నొక్క నికేతనంబు నిర్మించి యన్యోన్య మోహాతిరేకంబునఁ గొంతకాలంబునకు సంతానసమృద్ధిగలదియై యపరిమితంబు లయిన పిల్లలు దిరుగాడుచుండఁ గొన్ని మాసంబులు భోగానుభవంబునం బొరలు చుండఁ గాలవశంబున నొక్క లుబ్ధకుం డురు లొడ్డిన నందు దారాపత్యంబులు దగులువడిన ధైర్యంబు వదలి మోహాతిరేకంబునం గపోతంబు కళత్రపుత్ర స్నేహంబునం దాను నందుఁ జొచ్చి యధికచింతాభరంబునం గృశీభూతం బయ్యెఁ; గావున నతితీవ్రం బయిన మోహంబు గొఱగా; దట్లుగాన నిరంతరహరిధ్యానపరుండై భూమిపవనగగనజల కృపీటభవ సోమసూర్యకపోత తిలిప్సుజలధిశలభ ద్విరేఫగజ మధుమక్షికా హరిణపాఠీన పింగళా కురర డింభక కుమారికా శరకృత్సర్పలూతాసుపేశకృత్సముదయంబులు మొదలుగాఁ గలవాని గుణగణంబు లెఱింగికొని యోగీంద్రులు మెలంగుదు; రనిన. 97

* దీనికో ఇతిహాసమున్నది విను. ఒక పెద్ద అడవిలో ఒక పావురం భార్యతో కలిసి తన నివాసాన్ని ఏర్పరచుకున్నది. ఆ పక్షిదంపతులు ఒకరి మీద ఒకరు చాలా మోహంతో ఉంటూ ఉండగా కొంతకాలానికి వాటికి సమృద్ధిగా సంతానం కలిగింది. పిల్లలన్నీ అటూఇటూ తిరుగుతూ ఉంటే ఆ సంతోషంతో, ఆ భోగానుభవంతో కొన్ని నెలలు గడచాయి. ఇలా ఉండగా ఒకనాడు కాలవశాన ఒక బోయవాడు వచ్చి వలవేశాడు.

ఆ వలలో ఆడపావురమూ, పిల్లలూ తగుల్కొన్నాయి. మగపావురం ధైర్యంవదలి మోహంతో భార్యమీదా, బిడ్డలమీదా స్నేహంతో తాను కూడ ఆ వలలో ప్రవేశించి విచారంతో కృశించి నశించి పోయింది. కాబట్టి దేనియందూ మిక్కిలి ఎక్కువైన మోహం మేలు కాదు.

కనుక యోగీంద్రులైనవారు ఎప్పుడూ హరిధ్యానంపై ఆసక్తి కలిగి, భూమి, గాలి, ఆకాశం, నీరు, అగ్ని, చంద్రుడు, సూర్యుడు, పావురం, కొండచిలువ, సముద్రం, మిడుత, తుమ్మెద, ఏనుగు, తేనె టీగ, లేడి, తాబేలు, ముంగిస, లకుముకిపిట్ట, బాలుడు, కుమారిక, బాణాలు చేసేవాడు, పాము, సాలీడు, కందిరీగ మొదలైన వాని గుణ గణాలు తెలిసికొని మెలగుతుంటారు.

క. 'ఇవి తెలియవలయు నాకును
ప్రవిమలమతి వీనిఁ దెలియఁ బలుకు' మనంగాఁ
గ్రమమున వినుమని కృష్ణుఁడు
సవినయుఁడగు నుద్ధవునికిఁ జయ్యనఁ జెప్పెన్. 98

* అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పగా "ఇవి ఏమిటో తెలుసుకోవాలని ఉన్నది. నిర్మల మతితో వీనిని గురించి తెలియ జెప్పవలసింది" అని ఉద్ధవుడు అడిగాడు. అప్పుడు వినయ వినమ్రుడైన ఉద్ధవునితో కృష్ణుడు ఇలా చెప్పసాగాడు.

వ. ఇ వ్విధంబున భూమివలన స్థైర్యము, గంధవహునివలన బంధు రంబగు పరోపకారంబును, విష్ణుపదంబువలనఁ గాలస్పృష్ట గుణసాం గత్యంబు లేమియు, నుదకంబువలన నిత్యశుచిత్వంబును, నసిత పథుని వలన నిర్మలత్వంబును, నిశాకరప్రభాకరులవలన నధికా ల్పసమత్వజీవగ్రహణమోక్షణంబులును, గపోతంబువలనఁ గళత్రపు త్రస్నేహంబును, నజగరంబు వలన స్వేచ్ఛావిహారసమాగతాహారం

బును, వననిధివలన నుత్సాహరోషంబులును, శలభంబువలన శక్త్యనుకూల కర్మాచరణంబును, భృంగంబువలన సారమాత్రగ్రహణవిశేషంబును, స్తంబేరమంబువలనం గాంతా వైముఖ్యంబును, సరఘువలన సంగ్రహ గుణంబును, హరిణంబువలనం జింతాపరత్వంబును, జలచరంబు వలన జిహ్వాచాపల్యంబును, బింగళవలన యథాలాభసంతుష్టియుఁ, గురరంబువలన మోహపరిత్యాగంబును, డింభకువలన విచారపరిత్యాగంబును, గుమారికవలన సంగత్యాగంబును, శరకారునివలనం దదేకనిష్ఠయు, దందశూకంబువలనం బరగృహవాసంబును, నూర్ణనాభివలన సంసారపరిత్యాగంబును, గణుందురు వలన లక్ష్యగత జ్ఞానంబు విడువకుండుటయు ననం గల వీని గుణంబు లెఱింగి మఱియుఁ గామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యంబు లను నరిషడ్వర్గంబుల జయించి, జరామరణవిరహితంబుగా వాయువశంబు సేసి, గాత్రపవిత్రంబుకొఱకు షట్కర్మనిరతుండయి, పురనగరగ్రామంబులు పరిత్యజించి పర్వతారణ్యంబుల సంచరించుచు, శరీర ధారణార్థంబు నియతస్వల్పభోజనుండై, ఖేదమోదంబులు సరియుకా భావించి లోభమోహంబులు వర్జించి, నిర్జితేంద్రియుండయి నన్నె కాని యొం డెఱుఁగక యాత్మనిష్ఠచేఁ బవిత్రాంతఃకరణుండైన యోగి నాయుందు గలయుం గావున. 99

* భూమివల్ల సహనమూ, వాయువువల్ల పరోపకారమూ, ఆకాశమువల్ల కాలముచే సృష్టించబడిన గుణాలతో సాంగత్యం లేకపోవటమూ, నీటివల్ల ఎప్పుడు శుచిగా ఉండటమూ, అగ్నివల్ల నిర్మలంగా ఉండటమూ, చంద్ర సూర్యుల వలన సర్వసమత్వమూ, పావురంవలన భార్యయందూ బిడ్డలయందూ స్నేహత్యాగమూ, కొండచిలువ వలన ఇష్టప్రకారం తిరుగుతూ అందిన ఆహారాన్ని మాత్రమే స్వీకరించటమూ, సముద్రంవలన ఉత్సాహరోషములూ, మిడుతవలన శక్తికి తగిన పనిచేయుటమూ, తుమ్మెదవలన సారమును మాత్రమే గ్రహించటమూ,

ఏనుగువలన స్త్రీ వైముఖ్యమూ, తేనెటీగవలన సంగ్రహణమూ, లేడివలన విచారపరత్వమూ, తాబేలువలన జిహ్వాచాపల్యమూ, ముంగిసవలన దొరికిన దానితో తృప్తి పడటమూ, లకుముకి పిట్టవలన మోహత్యాగమూ, బాలునివలన నిత్యసంతోషమూ, కుమారికవలన సంగమ విసర్జనమూ, బాణాలు చేసేవానివలన ఏకాగ్రత, పాముపలన ఇతరుల ఇండ్లయందు నివసించటమూ, సాలె పురుగువలన సంసారబంధాలలో చిక్కుపడకుండటమూ, కందిరీగ వలన లక్ష్యజ్ఞానమూ నేర్చుకోవాలి.

ఈ గుణాలు గ్రహించి కామం, క్రోధం, లోభం, మోహం, మదం, మాత్సర్యం అనే ఆరుగురు శత్రువులనూ జయించి, ముసలితనం రాకుండా, చావు లేకుండా, వాయువును వశం చేసుకొని, శరీరము పవిత్రంగా ఉండటానికై, యజనం, యాజనం, అధ్యయనం, అధ్యాపనం, దానం, ప్రతిగ్రహం అనే వానిమీద ఆసక్తి గలవాడై పట్టణాలనూ, గ్రామాలనూ, నగరాలనూ వదలి కొండలయందూ, అడవులయందూ తిరుగుతూ దేహం నిలవటానికి కావలసిన కొద్దిపాటి ఆహారం తీసుకుంటూ, సంతోషం, దుఃఖం రెంటినీ సమానంగా భావిస్తూ, లోభాన్నీ, మోహాన్నీ వదలి, ఇంద్రియాలను జయించి, నన్నే తప్ప మరొకటి ఎరుగక ఆత్మనిష్ఠతో పవిత్రమైన అంతఃకరణం కలిగిన యోగి నన్ను చేరకలుగుతాడు. నాయందే కలుస్తాడు.

క. మోహితుఁడై వసుకాంక్షా
వాహినిలోఁ జిక్కి క్రూరవశుఁడౌ మనుజుం
డూహాపోహ లెఱుంగక
దేహము నలఁగంగఁ జేయు దీనత నెపుడున్. 100

* మోహానికి వశుడై ధనవాంఛ అనే ప్రవాహంలో చిక్కుకొని క్రూరమైన భావాలకు లొంగిపోయే మనుష్యుడు ఊహాపోహలు తెలియక, దీనుడై శరీరాన్ని శిథిలం చేసుకొంటాడు.

వ. ఇందులకుఁ బురాతనవృత్తాంతంబు గలదు; సావధానచిత్తుండవై వినుము; మిథిలానగరంబునఁ బింగళ యను గణికారత్నంబు గలదు; దానివలనం గొంత పరిజ్ఞానంబుఁ గంటి? న దెట్లనిన న మ్మానిని ధనకాంక్ష జేసి యాత్మసఖుని మొఱంగి ధనం బిచ్చువానిం జేకొని నిజనికేతనాభ్యంతరంబునకుం గొని చని రాత్రి నిద్రలేకుండుచుఁ బుటభేదనవిపణిమార్గంబులఁ బర్యటనంబు సలుపుచు నిద్రాలస్యభావంబున జడనుపడి, యర్థాపేక్షం దగిలి తిరిగి యలసి, యాత్మసుఖంబు సేయు నతండె భర్తయని చింతించి నారాయణు నిట్లు చింతింప నతనికైవల్యంబు సేరవచ్చునని విచారించి, నిజశయనస్థానాదికంబు వర్జించి వేగిరంబ వాసుదేవచరణారవిందవందనాభిలాషిణియై దేహంబు విద్యుత్ప్రకారంబని చింతించి పరమతత్త్వంబునందుఁ జిత్తంబు గీలుకొలిపి ముక్తురా లయ్యె నని యెఱింగించి.

* దీనికొక ప్రాచీన కథ వుంది. శ్రద్ధతో విను. మిథిలానగరంలో "పింగళ" అనే ఉత్తమురాలైన వేశ్య ఉన్నది. దానివల్ల కొంత పరిజ్ఞానాన్ని పొందాను. అదెలా అంటే ఆ కాంత డబ్బుమీది ఆశతో తన ప్రియుణ్ణి మోసపుచ్చి ధనమిచ్చే వాణ్ణి మరొక విటుణ్ణి మరిగింది. వాణ్ణి తన ఇంటిలోపలకు తీసుకొనివెళ్ళింది. వాడితో రాత్రిళ్ళు నిద్రలేకుండా ఊళ్ళో వీథుల్లో విహరించింది. నిద్ర లేక పోవటంవల్ల బాగా నీరసపడింది. ధనకాంక్షతో తిరిగి తిరిగి అలసిపోయింది. చిట్టచివరకు ఆత్మసుఖం కలిగించే వాడే భర్త అని ఆలోచించింది. నారాయణునే ఇలా చింతిస్తే కైవల్యాన్ని చెందవచ్చు గదా అని విచారించింది. తన శయనాగారాన్నీ, సమస్తసంపదలనూ త్యజించింది. వాసుదేవుని పాదపద్మాలకు నమస్కరించి తరించాలనే అభిలాష కలిగినదై శరీరం మెరుపు లాంటిదని నిశ్చయించి, పరతత్త్వం పైన మనస్సును లగ్నంచేసి ముక్తురాలైంది.

క. దేహము నిత్యముగా దని
మోహముఁ దెగఁగోసి సిద్ధమునివర్తనుఁడై
గేహము వెలువడి నరుఁ డు
త్సాహమునుం జెందు ముక్తిసంపద ననఘా! 102

* పాపరహితుడా! దేహం శాశ్వతమైనది కాదని, మోహాన్ని తెగకోసి సిద్ధులు, మునులు చరించే మార్గాన్ని అనుసరించి ఇల్లు వెడలిన మనుష్యుడు మోక్షలక్ష్మిని పొందుతాడు.

వ. మఱియు నొక్కవిశేషం బయిన పురాతనపుణ్యకథ వినుము; కనకావతీ పురంబున నొక్కధరామరుని కన్యకారత్నంబు గల; దవ్వధూతిలకంబు రత్నసమేతంబులగు కంకణంబులు ధరియించి బంధుజనంబులకుఁ బరమాహ్లాదంబుగా నన్నంబు గావించుట కొఱకు శాలితండులంబులు దంచునప్పుడు ముసలగ్రహణభారంబునఁ గంకణంబు లతిరావంబుగా మ్రోయుచుండ న ప్పరమపతివ్రత యందులకు నసహ్యపడి యన్నియు దులిచి యొక్కటి నిలిపె; నట్లు గావునఁ దత్తఱపడక భగవదాయత్తంబైన యేకచిత్తంబునం బ్రసన్నచిత్తులై నరులు ముక్తు లగుదురు; గావున నవిద్యావిద్యలు నా మాయగా విచారించి, కేవలపశుమార్గులుగాక షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నులైన యోగీశ్వరుల పగిది సుఖంబు గోరక యుండువారలు ముక్తు లగుదురు; సర్వంబును విష్ణుమాయగాఁ దెలియు' మని యుద్ధవునికిం జెప్పిన నతండు 'దేవా! నీ రూపం బేలాగునం గానవచ్చు' ననిన నతం డిట్లనియె. 'భక్తిభావనపరాయణుండై కృపారస తత్పరుండై మితభాషణుండై బొంకక కర్మంబులు మదర్పణంబుగాఁజేసి యతండు భాగవతుఁడనం బరఁగు; మత్కథలును మజ్జన్మకర్మంబులును వినుచు మత్సేవకు లైన భాగవతులం జూచి తన గృహంబునకుం గొనిపోయి, మజ్జనపూజనభోజన

శయనాసనాదికంబులఁ బరితుష్టులం జేసిన యతండైనను భాగవతుం డనఁబడు; నిట్లింతకాలంబు జీవించు, నంతకాలంబును నడపు నతండు మద్రూపంబున వైకుంఠనిలయంబు నొందు; నదియునుంగాక గంధపుష్పధూపదీపనైవేద్య లక్ష్మీసమేతుండనై, శంఖ చక్రగదాశార్ఙ్గాదియుక్తుఁడనైన నన్ను శుకసనకాదియోగీంద్రులును, నంబరీషవిభీషణరుక్మాంగదులు మొదలుగాఁగల భాగవతులును, శాస్త్రాచారచోదితులు గాక భక్తిభావనావిశేషంబున నేమఱక నిత్యంబును జింతనాయత్తులై యెఱింగిరి; మధురాపురంబునకు హలాయుధసమేతుండనై యే నరుగుచో, గోపిక లోపికలు లేక భక్తియోగంబునఁ జింతించి ముక్తలై; రిది భక్తియోగప్రకారం' బని యుద్ధవునికిం జెప్పిన. 103

* ఇంకా ఒక విశేషమైన పురాతన పుణ్యకథ చెపుతాను విను-- కనకావతీ పురంలో ఒక బ్రాహ్మణ కన్యకారత్నం ఉన్నది. ఆ వధూమణి తన చేతులకు రత్నాలు పొదిగిన కంకణాలు ధరించి ఉండేది. ఒకనాడు వాళ్ల ఇంటికి చుట్టాలు వచ్చారు. ఇంట్లో బియ్యం లేవు. వడ్లు దంచి బియ్యంచేసి అన్నం వండిపెట్టాలి. బంధువులకు తెలియకుండా ఇంటిలోపల ఆమె రోకలితో వడ్లు దంచుతూ ఉంటే ఆ కంకణాలు గల్లుగల్లుమని పెద్ద చప్పుడు చేయసాగాయి. అందుకా పరమపతివ్రత చప్పుడు కాకుండా చేతికి ఒక్క గాజు మాత్రమే ఉంచి మిగతావన్నీ ఊడతీసి అవతలపెట్టి తనపని నెరవేర్చుకుంది.

అలాగే తత్తర పడక భగవంతునికి అర్పించిన ఏకాగ్రమైన చిత్తంతో ప్రసన్నమనస్కులై మనుషులు ముక్తు లవుతారు. కనుక అవిద్య, విద్య రెండూ నా మాయగా తెలుసుకొని కేవలం పశుమార్గులు కాకుండా ఐశ్వర్యం, వీర్యం, యశస్సు, జ్ఞానం, సిరి, వైరాగ్యం అనే షడ్గుణాలు గలిగిన యోగీశ్వరుల లాగా సుఖాన్ని కోరక ఉండేవాళ్ళు ముక్తులవుతారు.

సర్వం విష్ణుమాయగా తెలుసుకో అని ఉద్ధవునకు ఉపదేశించాడు. అప్పుడు అతడు "దేవా! నీ రూపాన్ని ఎలా చూడవచ్చు"అని అడిగాడు.

అందుకు కృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు-- ఉద్ధవా! భక్తిభావనయందు ఆసక్తుడై దయారసము కలిగి, మితభాషణుడై, అబద్ధమాడక సమస్త కర్మలూ మదర్పణంగా చేసేవాడు భాగవతు డనబడతాడు. నా కథలు, నా జననం, నా లీలావిలాసాలూ వింటూ నాసేవకులైన భాగవతులను తిలకించి తమఇంటికి తీసుకొనివెళ్ళి పూజించి, స్నాన, భోజన, శయనాసనాదులతో వారిని సంతృప్తి పరచిన వాడుకూడా భాగవతు డనబడుతాడు. ఇలా ఎంత కాలం జీవిస్తాడో అంతకాలమూ ఇదేవిధంగా ఉండేవాడు నా రూపంతో వైకుంఠంలో ఉంటాడు.

అదీకాక శుకుడు, సనకుడు మొదలైన యోగీంద్రులూ, అంబరీషుడు, విభీషణుడు, రుక్మాంగదుడు మొదలైన భాగవతులూ శాస్త్రంతో, ఆచారంతో సంబంధం లేకుండా ఎప్పుడూ విశేషించిన భక్తితో ఏమరుపాటు రాకుండా శంఖ చక్రగదాధరుడనై లక్ష్మీసహితుడైన నన్ను గంధం, పుష్పం, ధూపం, దీపం, నైవేద్యం మొదలైనవి సమర్పిస్తూ, ధ్యానిస్తూ తెలుసుకొన్నారు. మధురాపురానికి బలరామునితో కలిసి నేను వెళ్లుతుంటే నా విరహాన్ని భరించలేని గోపికలు భక్తియోగంతో నన్నే చింతించి ముక్తిపొందారు. ఇది భక్తియోగ ప్రకారం-- అని ఉద్ధవునకు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పాడు.

క. 'ధ్యానం బేక్రియ నిలుచును?
ధ్యానం బే రీతిఁ దగు? సుదాత్తచరిత్రా!
ధ్యానప్రకార మంత య
నూనంబుగఁ జెప్పుమయ్య యుర్వీరమణా!' 104

* అప్పుడు శ్రీకృష్ణునితో ఉద్ధవుడు ఇలా అన్నాడు— ఓ ఉదాత్త చరిత్రా! ఉర్వీకళత్రా! ధ్యానం ఎలా నిలుస్తుంది? ఎలా ఉంటే ధ్యానం అవుతుంది? దాని విషయమంతా వివరంగా నాకు తెలియచెయ్యి.

వ. అని యడిగిన న య్యాదవేంద్రుం డి ట్లని పలుకం దొడంగె; 'దారుమధ్యభాగంబున ననలంబు సూక్ష్మరూపంబున వర్తించు చందంబున నందంబై సకలశరీరులయందు నచ్ఛేద్యుండు, నదాహ్యుండు, నశోష్యుండు నైన జీవుండు వసించి యుండు'ననిన హరికి నుద్ధవుం డిట్లనియె; 'సనకసనందనాదియోగీంద్రులకు యోగమార్గం బే రీతి నానతిచ్చితి, వది యే విధం? బానతీయవే' యని యభ్యర్థించిన నతం డిట్లనియె; 'వారలు చతుర్ముఖు నడిగిన నతండు, 'నేనును దెలియనేర' ననిన వారలు విస్మయం బందు చుండ నే నా సమయంబున హంసస్వరూపుండనై వారల కెఱింగించిన తెఱంగు వినుము;

పంచేంద్రియంబులకు దృష్టం బయిన పదార్థం బనిత్యంబు; నిత్యదృష్టి బ్రహ్మం బని తెలియవలయు; దేహి కర్మార్జిత దేహుండై సంసారమమతలు నిరసించి, నిశ్చలజ్ఞానయుక్తుండై మత్పదప్రాప్తుం డగు; స్వప్న లబ్ధపదార్థంబు నిజంబు గాని క్రియ (గర్మానుభవ పర్యంతంబు కళేబరంబు వర్తించు నని సాంఖ్యయోగంబున సనకాదుల కెఱింగించిన విని, బ్రహ్మమొదలైన దేవత లెఱింగిరి; వారి వలన భూలోకంబునఁ బ్రసిద్ధం బయ్యె; నదిగావున నీవును నేఱింగికొని, పుణ్యాశ్రమంబులకుం జను; మస్మదీయభక్తియుక్తుండును, హరిపరాయణుండు నైన యతని చరణరజఃపుంజంబు తనశరీరంబు సోఁక జేయునతండును, ముద్రాధారణపరులకును హరి దివ్యనామంబులు ధరియించు వారలకు నన్నోదకంబుల నిడు నతండును, వాసుదేవభక్తులం గని హర్షించు నతండును, భాగవతు' డని చెప్పి

మఱియు 'సర్వసంగపరిత్యాగంబు సేసి, యొండెఱుంగక నన్నే తలంచు మానవునకు భుక్తిముక్తి ప్రదాయకుండనై యుండుదు' నని యానతిచ్చిన నుద్ధవుండు 'ధ్యానమార్గం బే రీతి? యానతీయ వలయు' ననిన హరి యి ట్లనియె;

ఏకాంతమానసులై హస్తాబ్జంబులూరు ద్వయంబున సంధించి, నాసాగ్రంబున నీక్షణంబు నిలిపి, ప్రాణాయామంబున నన్ను హృదయగతుంగాఁ దలంచి యష్టాదశధారణాయోగ సిద్ధు లెఱింగి, యం దణిమాదులు ప్రధానసిద్ధులుగాఁ దెలిసి, యింద్రియంబుల బంధించి, మనం బాత్మయందుఁ జేర్చి, యాత్మ నాత్మతోఁగీలిం చిన బ్రహ్మ పదంబుఁబొందు భాగవతశ్రేష్ఠు లితరధర్మంబులు మాని నన్నుం గాంతురు; తొల్లి పాండునందనుఁడగు నర్జునుండు యుద్ధ రంగంబున విషాదంబు నొంది యిట్ల యడిగిన నతనికి నేఁజెప్పిన తెఱం గెఱింగించెదఁ;

జరాచరభూతం బయిన జగం బంతయు మదాకారంబుగా భావించి, భూతంబులందు నాధారభూతంబును, సూక్ష్మంబు లందు జీవుండును, దుర్జయంబులందు మనంబును, దేవతలందుఁ బద్మగర్భుండును, వసువులందు హవ్యవాహుండును, నాదిత్యు లందు విష్ణువును, రుద్రులందు నీలలోహితుండును, బ్రహ్మ లందు భృగువును, ఋషులందు నారదుండును, ధేనువులందుఁ గామధేనువును, సిద్ధులయందుఁ గపిలుండును, దైత్యులయందుఁ బ్రహ్లాదుండును, గ్రహంబులందుఁ గళానిధియును, గజంబులయం దైరావతంబును, హయంబులయం దుచ్చైశ్శ్రవంబును, నాగంబు లందు వాసుకియును, మృగంబులందుఁ గేసరియు, నాశ్రమంబు లందు గృహస్థాశ్రమంబును, వర్ణంబులయం దోంకారంబును, నదు లందు గంగయు, సాగరంబులయందు దుగ్ధసాగరంబును, నాయు ధంబులందుఁ గార్ముకంబును, గిరులందు మేరువును, వృక్షంబుల

యం దశ్వత్థంబును, నోషధులయందు యవలును, యజ్ఞంబుల యందు బ్రహ్మయజ్ఞంబును, వ్రతంబులం దహింసయు, యోగం బులం దాత్మయోగంబును, స్త్రీలయందు శతరూపయు, భాషణం బులయందు సత్యభాషణంబును, ఋతువులందు వసంతాగమం బును, మాసంబులలో మార్గశీర్షంబును, నక్షత్రంబులలో నభిజి త్తును, యుగంబులందుఁ గృతయుగంబును, భగవదాకారంబులందు వాసుదేవుండును, యక్షులలోఁ గుబేరుండును, వానరులం దాంజ నేయుండును, రత్నంబులందుఁ బద్మరాగంబును, దానంబులలో నన్నదానంబును, దిథులయం దేకాదశియు, నరులయందు వైష్ణ వుండై భాగవతప్రవర్తనం బ్రవర్తించువాఁడును — నివి యన్నియు మద్విభూతులుగా నెఱుంగు'మని కృష్ణం డుద్ధవునకు నుపన్యసిం చిన వెండియు నతం డి ట్లనియె. 105

* అలా అడిగిన ఉద్ధవునకు యాదవేశ్వరుడైన శ్రీకృష్ణుడు ఇలా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు-- మ్రాని మధ్యభాగంలో అగ్ని సూక్ష్మ రూపంలో ఉండే విధంగా అన్ని శరీరాలలోనూ అచ్ఛే ద్యుడూ, అదాహ్యుడూ, అశోష్యుడూ అయిన జీవుడు నివసిస్తూ ఉంటాడు, అనగా హరితో ఉద్ధవుడు ఇలా అన్నాడు: సనకుడు, సనందుడు మొదలైన యోగీంద్రులకు యోగమార్గం ఏ విధంగా బోధించారు? ఆ మార్గం ఎలాంటిది? నాకు అనతియవలసింది అని అభ్యర్థిస్తే శ్రీకృష్ణు డిలా అన్నాడు. వారు మొదట ఈ విషయం బ్రహ్మను అడిగారు. అతడు నాక్కూడా తెలి యదు అన్నాడు. అపుడు వాళ్ళు ఆశ్చర్యపడుతుంటే నేను ఆ సమయంలో హంసరూపం ధరించి వాళ్ళకు చెప్పాను. అది విను.

పంచేంద్రియాలకు కనిపించే పదార్థమంతా అనిత్యం; నిత్యమైనది బ్రహ్మం మాత్రమే. పూర్వకర్మలచేత లభించిన శరీరం కలవాడైన

దేహి సంసారమందు మమకారాన్ని వదలి నిశ్చలమైన జ్ఞానం పొంది నా స్థానాన్ని ప్రాపిస్తాడు. కలలో దొరికిన పదార్థం నిజం కానట్లుగా కర్మానుభవం అయిన దాకా శరీరం ఉంటుంది, అని సాంఖ్య యోగాన్ని సనకాదులకు తెలిపితే విని బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలు తెలుసుకొన్నారు. అది వారివల్ల భూలోకంలో ప్రసిద్ధమైనది. కాబట్టి నీవు తెలుసుకొని పుణ్యాశ్రమాలకు వెళ్ళు. నాయందు భక్తి కలవాడూ, ఆసక్తి కల వాడూ అయిన వాని పాదపరాగం తన శరీరానికి సోకించు కుండే వాడూ, శంఖమూ, చక్రమూ మొదలైన ముద్రలను ధరించేవాడూ, హరి దివ్యనామాలు ధరించేవారికి అన్నమూ, నీళ్ళూ ఇచ్చేవాడూ, వాసుదేవ భక్తులను చూచి సంతోషించేవాడూ - భాగవతుడు. అన్ని సంగాలనూ వదలి వేరెరుగక నన్నే తలచే మానవునకు భుక్తినీ ముక్తినీ ఇస్తాను - అని ఆనతీయగా ఉద్ధవుడు ధ్యాన మార్గ స్వరూపాన్ని ఆనతీయవలసింది - అని మళ్ళీ ప్రార్థిస్తే శ్రీహరి ఇలా అన్నాడు—

ఒంటరిగా కూర్చొని తొడలమీద చేతులను సంధించి నాసాగ్రము నందు చూపునిలిపి ప్రాణాయామంతో నన్ను హృదయంలో ఉన్నవా నిగా భావించి పదునెనిమిది విధాలైన ధారణా యోగసిద్ధులను తెలిసికొని అందు "అణిమ" మొదలైనవి ప్రధాన సిద్ధులుగా గ్రహించి ఇంద్రి యాలను బంధించి మనస్సును ఆత్మయందు చేర్చి, ఆత్మను ఆత్మతో లగ్నం చేసి బ్రహ్మపదాన్ని పొందే భాగవతశ్రేష్ఠులు ఇతర విషయాలు మాని నన్ను పొందుతారు.

ఇంతకు ముందు పాండుకుమారుడైన అర్జునుడు రణరంగంలో విషాదం పొంది ఇలానే అడిగితే అతనికి చెప్పినది నీకూ చెపుతాను విను. చరాచరాత్మకం అయిన ఈ ప్రపంచమంతా నా ఆకారంగా భావించి భూతాలలో ఆధారభూతము, సూక్ష్మములందు జీవుడు, దుర్జ యమైన వాటిలో మనస్సు, దేవతలలో బ్రహ్మ, వసువులందు అగ్ని,

ఆదిత్యులలో విష్ణువు, రుద్రులందు నీలలోహితుడు, బ్రహ్మలందు భృగువు, ఋషులందు నారదుడు, ధేనువులందు కామధేనువు, సిద్ధులలో కపిలుడు, దైత్యులలో ప్రహ్లాదుడు, గ్రహాలలో చంద్రుడు, ఏనుగులలో ఐరావతము, గుర్రము లందు ఉచ్చైశ్శ్రవము, నాగములలో వాసుకి, మృగములలో సింహము, ఆశ్రమములందు గృహస్థాశ్రమము, వర్ణములందు ఓంకారము, నదులలో గంగ, సముద్రములలో పాలసముద్రము, ఆయుధములలో ధనుస్సు, కొండలలో మేరువు, చెట్లలో అశ్వత్థము, ఓషధులలో యవలు, యజ్ఞములలో బ్రహ్మయజ్ఞము, వ్రతములలో అహింస, యోగములలో ఆత్మయోగము, స్త్రీలయందు శతరూప, పలుకులందు సత్యము, ఋతువులందు వసంతము, మాసములలో మార్గశిరము, నక్షత్రములలో అభిజిత్తు, యుగములలో కృతయుగము, భగవదాకారములలో వాసుదేవుడు, యక్షులలో కుబేరుడు, వానరులలో ఆంజనేయుడు, రత్నములందు పద్మరాగము, దానములలో అన్నదానము, తిథులయందు ఏకాదశి, నరులలో వైష్ణవ భాగవతుడు - ఇవి అన్నీ నా విభూతులుగా తెలుసుకో' అని కృష్ణుడు, ఉద్ధవునకు ఉపన్యసించగా మళ్ళీ ఉద్ధవు డిలా అడిగాడు.

క: "వర్ణాశ్రమధర్మంబులు
నిర్ణయముగ నాన తిమ్ము నీరజనాభా!
కర్ణరసాయనముగ నవి
వర్ణింపుము, వినెగ నేఁడు వనరుహనేత్రా!' 106

* పద్మనాభా! పద్మలోచనా! వర్ణములూ, ఆశ్రమములూ, వాని ధర్మములూ నిర్ణయించి చెవులకింపుగా చెప్పు వింటాను.

వ. అనినం గృష్ణుండు నాలుగు వర్ణంబుల యుత్పత్తియు నాలు గాశ్రమంబుల కిట్టిట్టి వర్ణంబులన్నియును నాలుగువేదంబులం జెప్పిన ధర్మంబులును బ్రవృత్తి నివృత్తిహేతువులగు పురాణేతిహాసశాస్త్రం

బులును, వైరాగ్య విజ్ఞానంబులును నివిమొదలుగాఁగల వన్నియు నెఱింగించి, "సర్వధర్మా న్పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ" యను నుపనిషత్తుల్యంబగు గీతావచన ప్రకారంబున నెవ్వఁడేని నా యందు మతి గలిగి వర్తించువాఁడు నే నని పలుకంబడుఁ; బెక్కువిధంబుల వాదంబు లేల? యని యెందును దగులువడక నామీఁదఁ దలంపు గలిగి వర్తింపు' మనిన నుద్ధవుం డి ట్లనియె.

* అని ఉద్ధవుడు అడుగగా కృష్ణుడు నాలుగు వర్ణాల పుట్టుకా, నాలుగాశ్రమాలకు తగిన పద్ధతులూ, నాలుగు వేదాలలో చెప్పిన ధర్మాలూ, ప్రవృత్తి, నివృత్తి హేతువులయిన పురాణములూ, ఇతిహాసములూ, శాస్త్రములూ, వైరాగ్య విజ్ఞానములూ, మొదలైనవన్నీ తెలిపాడు. "సర్వ ధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ"– ధర్మంబులన్నింటినీ విడిచి నన్నొక్కనినే శరణు పొందు - అనే ఉపనిషత్తులతో సమానమయిన గీతావచనం ప్రకారం ఎవడు నాయందు మనస్సు గలిగి ప్రవర్తిస్తాడో వాడు నేనని పలుకబడుతాడు. పలువిధాలైన వాదా లెందుకు? ఎందునూ మనస్సు లగ్నం చేసుకోక నామీదనే తలపు గలిగి నడుచుకో' - అనగా ఉద్ధవుడిలా అన్నాడు.

క. 'తెలియనివి కొన్ని సెప్పితి;
తెలియంగల వెల్ల నింకఁ దెలుపుము కృష్ణా!
వల నెఱిఁగి మెలఁగ వలయును
నలినాసనజనక! భక్తనతపదయుగళా!' 108

* బ్రహ్మదేవుని కన్నతండ్రివీ, భక్తులచే నమస్కరింపబడే పాద ద్వయం గలవాడవైన కృష్ణా! తెలియనివి కొన్ని చెప్పావు. ఇంకా తెలియవలసినవి ఉంటే తెలుపు. వాటిని తెలుసుకొని కృతార్థుడనవుతాను.

వ. అని యుద్ధవుం డడిగినం బ్రబుద్ధమనస్కుం డయిన పుండరీకాక్షుండు 'నీ ప్రశ్నంబులు దుర్లభంబు లయినను వినుము; నియమశమ దమాదులు దపంబును సుఖదుఃఖంబులు స్వర్గనరకంబులు ననం బరఁగినవి యెవ్వి, దరిద్రుండెట్టివాఁ, డీశ్వరుం డెవ్వం, డని నీవు న న్నడిగిన యర్థంబు లెల్ల వేఱు వేఱ వివరించెద;

మౌనవ్రతబ్రహ్మచర్య క్షమాజపతపంబులును, నతిథిసత్కారంబును, బరహితంబును శౌర్యాదిరహితత్వంబును ననునివి మొదలైనవి నియమంబు లనందగు; నింద్రియనిగ్రహంబును, శత్రుమిత్ర సమత్వంబును శమం బనం బరఁగు; మూఢజనులకు జ్ఞానోపదేశంబును, గామ్యత్యాగంబును, సమదర్శనంబును వైష్ణవ సమూహంబులతోడి భక్తియుఁ, బ్రాణాయామంబును, జిత్తశుద్ధియు నను నివి కలిమి విద్య యనంబడు; శమదమాదిగుణరహితుండును, మద్భక్తివిరహితుండును నగుట యవిద్య యనందగుఁ; జిత్తశుద్ధి గలిగి నిత్యతృప్తుండౌట దమం; బిట్టినియమాది గుణసహితత్వంబును మద్భక్తియుక్తియు ననునదియే సుఖంబు; నన్నెఱుంగలేక తమోగుణంబునం బరఁగుటయె దుఃఖం బనంబడు; బంధుగురు జనంబులయెడ భేదబుద్ధి నొంది, శరీరంబు నిజగృహంబుగా భావించినవాఁడె దరిద్రుం; డింద్రియనిరసనుండును, గుణసంగవిరక్తుండు నైనవాఁడె యీశ్వరుండు;

నాయందుఁ దలంపు నిలిపి, కర్మయోగంబునందును, భక్తియోగంబునందును వాత్సల్యంబు గలిగి జనకాదులు కైవల్యంబుఁ జెందిరి; భక్తియోగంబునంజేసి బలిప్రహ్లాదముచుకుందాదులు పరమపదప్రాప్తులైరి; రది గావున నిది యెఱింగి నిరంతర భక్తియోగం బధికంబుగా నీ మనంబున నిలుపుము; వ్రణమయం బైన ఘటంబున జలంబులు జాలుగొను తెఱంగున దినదినంబునకు

నాయువు క్షయంబై మృత్యువు సన్నిహితంబై వచ్చుఁ గావున నిది యెఱింగి నిరంతరంబును న న్నేమఱక తలంచుచుండునతండు నాకుం బ్రియుండు. 109

* ఇలా ఉద్ధవుడడిగితే జ్ఞానాత్మకుడైన కృష్ణుడు చెప్పసాగాడు ఉద్ధవా! నీ ప్రశ్నలు అసామాన్యాలు. అయినా విను. నియమములూ, శమమూ, దమమూ మొదలైనవి ఏవి? తప మనగా నేమి? సుఖదుఃఖాలూ, స్వర్గ నరకాలూ ఏవి? దరిద్రు డెట్టివాడు? ఈశ్వరుడంటే ఎవరు? అని నీవు నన్నడిగిన విషయాలన్నీ వేరు వేరుగా వివరిస్తాను.

మౌనవ్రతమూ, బ్రహ్మచర్యమూ, ఓర్పూ, జపమూ, తపమూ, అతిథులను సత్కరించటమూ, పరహితమూ, దొంగతనము మొదలైనవి లేకుండుట— ఇటు వంటివి నియమాలు అనబడతాయి. ఇంద్రియాలను వశంలో ఉంచుకోటం, శత్రువులందూ, మిత్రులందూ సమంగా ఉండటం, "శమ" మని చెప్పబడుతుంది. మూఢులకు జ్ఞానాన్ని ఉపదేశించటం, కోరికలను వదలటం, సమదర్శనం, వైష్ణవభక్తి, ప్రాణాయామం, మనోనిర్మలత్వం "విద్య" అనబడుతుంది. శమదమాది గుణాలు లేకపోవటం, నాయందు భక్తి లేకపోవటం "అవిద్య" అనబడుతుంది. చిత్తశుద్ధి గలిగి ఎప్పుడూ తృప్తుడుగా ఉండటం "దమ"మని చెప్పబడుతుంది. ఇటువంటి నియమాలూ, గుణాలూ కలిగి, నాయందు భక్తి కలిగి ఉండటమే "సుఖము". నన్ను తెలుసుకోలేక తమోగుణముతో ఉండటమే "దుఃఖము". బంధువులందూ, గురువులందూ భేదబుద్ధి పొంది శరీరాన్ని తనయిల్లుగా భావించినవాడే "దరిద్రుడు". ఇంద్రియాలను జయించి, గుణసంగములందు విరక్తుడైనవాడే "ఈశ్వరుడు".

నాయందు మనస్సు నిలిపి, కర్మయోగమందూ, భక్తియోగమందూ అభిమానం కలిగినవారై, జనకుడు మొదలైన వాళ్ళు మోక్షాన్ని పొందారు.

భక్తియోగం సాధించి బలి, ప్రహ్లాదుడు, ముచుకుందుడు మొదలైనవారు పరమపదాన్ని పొందారు. కనుక ఈ విషయాన్ని తెలుసుకొని ఎప్పుడూ భక్తియోగాన్ని ఎక్కువగా నీ మనస్సులో నిలుపుకో! మట్టికుండకు చిల్లి పడితే నీళ్ళు కారిపోయిన విధంగా దినదినమూ ఆయువు తరిగిపోతూ చావుదగ్గర పడుతూఉంటుంది. కాబట్టి ఇది యెరిగి ఎప్పుడూ ఏమరక నన్ను స్మరిస్తూ ఉండేవాడు నాకు ప్రియుడు.

క. 'గర్భమునఁ బరిజ్ఞానము
నిర్భరమై యుండు జీవునికిఁ దుది నతఁ డా
విర్భూతుఁడైనఁ జెడు నం
తర్భావం బైన బోధ మంతయు ననఘా.' 110

* ఉద్ధవా! గర్భంలో ఉన్నప్పుడు జీవునికి నిండుగా జ్ఞానం ఉంటుంది. కడుపులో నుంచి భూమి మీద పడగానే ఆ జ్ఞానమంతా పోతుంది.

వ. అట్లు గావున జనుండు బాల్యకైశోరకౌమారవయోవిశేషంబుల వెనుకనైననుం బెద్ద యైన వెనుకనైనను, న న్నెఱింగెనేనిఁ గృత కృత్యుం డగు; సంపద్గర్వాంధుండైన నంధకారకూపంబునం బడు; వానిం దరిద్రునింగాఁ జేసిన జ్ఞానియై యుస్మత్పాదారవిందవంద నాభిలాషియై ముక్తుం డగు; నట్లు గావున దేహాభిమానంబు వర్జించి యైహికాముష్మికసుఖంబులఁ గోరక మనంబు గుదియించి యే ప్రొద్దు నన్నుఁదలంచు వాఁడు వైకుంఠపదప్రాప్తుం డగు; నేను నతని విడువంజాలక వెనువెంట నరుగుదు; నారదాదిమునులు భక్తి భావంబునంజేసి నా రూపంబై' రని యుద్ధవునకుం జెప్పిన నతండు మఱియు ని ట్లనియె. 111

* కాబట్టి మానవుడు పసివాడుగాగానీ, పిల్లవాడుగా గానీ, యువకుడుగా గానీ, పెద్దవాడైన తరువాతగానీ నన్ను తెలుసుకుంటే కృతార్థుడవుతాడు. సంపదలున్న వన్న గర్వంతో గ్రుడ్డియైనవాడు చీకటి బావిలో పడుతాడు. అటువంటి వాడిని దరిద్రునిగా జేస్తే జ్ఞానియై నా పాద పద్మాలకు నమస్కరించాలనే అభిలాషకలిగి మోక్షం పొందుతాడు. కనుక శరీరమునందు అభిమానాన్ని వదలి ఈ లోకానికీ, పరలోకానికీ చెందిన సుఖాలను కోరక మనస్సును నిగ్రహించి యెల్లవేళలా నన్ను స్మరించేవాడు వైకుంఠపదాన్ని పొందుతాడు. నేనూ అతనిని విడిచి పెట్టలేక వాని వెనువెంటనే వెళ్లుతుంటాను. నారదుడు మొదలైన మునులు భక్తిభావం వల్ల నా సారూప్యం పొందారు-- అని శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవునికి చెప్పగా అతడింకా ఇలా అన్నాడు.

క. అయ్యా! దేవ! జనార్దన!
నెయ్యంబున సృష్టికర్త నేర్పరియై తా
నొయ్యన నడపును నెవ్వఁడు?
సయ్యన నెఱిఁగింపవయ్య! సర్వజ్ఞనిధీ!' 112

* దేవదేవా! వాసుదేవా! జనార్దనా! నీవు సర్వజ్ఞుడవు! సృష్టికర్తను ఎవడు నేర్పుతో నడుపుతాడో? ఆనతీయవలసింది.

వ. అనుటయు హరి యుద్ధవునకుం జెప్పె; 'నట్లు మత్ప్రేరితంబులై మహదాది గుణంబులు గూడి యుండంబై యుద్భవించె; నా యండంబువలన నే నుద్భవించితి; నంత నా నాభివివరంబున బ్రహ్మ యుదయించె; సాగరారణ్యనదీనద సంఘంబులు మొదలుగాఁ గల జగన్నిర్మాణంబు లతనివలనం గల్పించితి; నంత శతానందునకు శతాబ్దంబులు పరిపూర్ణంబైన ధాత్రి గంధంబునం

దడంగు; నా గంధం బుదకంబునం గలయు; నా యుదకంబు రసం బున లీనం బగు; నా రసంబు తేజోరూపం బగు; నా తేజంబు రూపంబున సంక్రమించు; నా రూపంబు వాయువందుం గలయు; వాయువు స్పర్శగుణసంగ్రాహ్యం బైన స్పర్శగుణం బాకాశంబున లయంబగు; నా యాకాశంబు శబ్దతన్మాత్రచే గ్రసియింపఁబడిన నింద్రియంబులు మనోవైకారిక గుణంబులం గూడి యీశ్వరునిం బొంది, యీశ్వరరూపంబు దాల్చు;

నేను రజస్సత్త్వతమోగుణ సమేతుండనై త్రిమూర్తులు వహించి, జగదుత్పత్తి స్థితిలయ కారణుండనై వర్తిల్లుదుఁ; గావున నీ రహస్యంబు నీకు నుపదేశించితి ఁ బరమ పావనుండవుఁ బరమ భక్తి యుక్తుండవుఁ గ' మ్మని చెప్పె; నంత. 113

* అనగా హరి ఉద్ధవునితో ఇలా అన్నాడు—ఆ విధంగా నా చేత ప్రేరేపించబడి మహత్తు మొదలైన గుణాలు అన్నీ కలసి ఒక అండంగా ఏర్పడ్డాయి. ఆ అండం నుంచి నేను పుట్టాను. అంత నా నాభి రంధ్రంలోనుంచి బ్రహ్మ పుట్టాడు. సముద్రాలు, అరణ్యాలు, నదులు, నదములు మొదలైన ప్రపంచమంతా అతనిచేత నేనే నిర్మింప జేశాను. ఆ బ్రహ్మకు నూరేండ్లు నిండిన తర్వాత భూమి గంధంలో అణగిపోతుంది. గంధం నీటిలో కలుస్తుంది. ఆ నీరు రసములో లీన మవుతుంది. ఆ రసం తేజస్సుయొక్క రూపాన్ని ధరిస్తుంది. ఆ తేజస్సు రూపమునందు సంక్రమిస్తుంది. ఆ రూపం వాయువులో కలుస్తుంది. ఆ వాయువు స్పర్శగా మారుతుంది. ఆ స్పర్శ గుణం అకాశంలో లయమవుతుంది. ఆ అకాశం శబ్ద తన్మాత్రచే గ్రహింప బడుతుంది. ఇంద్రియాలు మనోవికార గుణాలతో కూడి. ఈశ్వరునిలో లీనమై యీశ్వరరూపాన్ని ధరిస్తవి.

నేను రజస్సు, సత్త్వము, తమస్సు అనే మూడు గుణాలతోకూడి మూడుమూర్తులు ధరించి సృష్టియొక్క పుట్టుకకూ, ఉనికికీ, నాశనానికీ కారణుడనై వర్తిస్తాను. ఈ రహస్యాన్ని నీకు ఉపదేశించాను. పరమపావనుడవైనావు, పరమ భక్తియుక్తుడవు కావలసింది-- కృష్ణుని పలుకులు విని ఉద్ధవుడిలా ప్రశ్నించాడు--

ఆ. 'రూపు లేని నీకు రూఢిగా యోగులు
రూపు నిల్పి నిన్ను రుచిరభక్తిఁ
గొల్చి యుంద్రు; వారికోర్కుల నిచ్చెద
వేమిలాగు? నాకు నెఱుఁగఁబలుకు.' 114

* రూపం లేని నీకు యోగులు రూఢిగా ఒక ఆకారాన్ని నిలిపి స్థిరమైన భక్తితో నిన్ను కొలుస్తూ ఉంటారు. నీవు వారి కోరిక లెలా తీరుస్తావు? నాకు తెలియజేయవలసినది.

వ. అని యుద్ధవుం డడిగిన నారాయణుం డిట్లనియె; 'నేను సర్వ వర్ణంబులకు సమంబైన పూజాప్రకారం బెఱిఁగించెద; నాచారంబునంజేసి యొకటిఁ బాషాణమృణ్మయదారువులం గల్పించి, నాదరూపంబుగా నిల్పికొని కొందఱు పూజింతురు; కాంస్యత్రపురజతకాంచన ప్రతిమావిశేషంబు లుత్తమంబు; లిట్లు నా ప్రతిమారూపంబులందు మద్భావం బుంచి కొల్చినవారికి నేఁ బ్రసన్నుండనగుదు; నీ లోకంబున మనుష్యులకు ధ్యానంబు నిలువనేరదు; గావునం బ్రతిమావిశేషంబు లనేకంబులు గలవు; వానియందు సౌందర్యసారంబులు మనోహరంబులు నైన రూపంబుల మనఃప్రసన్నుండనై నే నుండుదుఁ; గావున దుగ్ధార్ణవశాయిఁగా భావించి ధౌతాంబరాభరణమాల్యానులేపనంబులను, దివ్యాన్నపానంబులను, షోడశోక్తప్రకారంబుల రాజోపచారంబులను, బాహ్య పూజావిధానం

బుల నాచరించి మత్సంకల్పితంబులైన పదార్థంబులు సమర్పించి, నిత్యంబును నాభ్యంతరపూజావిధానంబులం బరితుష్టునిం జేసి, దివ్యాంబరాభరణమాల్యశోభితుండును, శంఖచక్రకిరీటాద్యలంకార భూషితుండును, దివ్యమంగళవిగ్రహుండునుగాఁ దలంచి ధ్యానప రవశుండైన యతండు నాయందుఁ గలయు; నుద్ధవా! నీ వీ ప్రకా రంబు గరిష్ఠనిష్ఠాతిశయంబున యోగనిష్ఠుండవై, బదరికాశ్రమంబు సేరి మత్కథితంబైన సాంఖ్యయోగం బంతరంగంబున నిల్పుకొని, కలియుగావసాన పర్యంతంబు వర్తింపు'మని యప్పరమేశ్వరుం డానతిచ్చిన నుద్ధవుండు నానందభరితాంతరంగుండై తత్పాదారవిం దంబులు హృదయంబునం జేర్చుకొని, పావనంబైన బదరికాశ్రమం బునకు నరిగె' నని శుకుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుం జెప్పుటయు.

* ఉద్ధవు డడిగిన ప్రశ్నకు నారాయణు డిలా అన్నాడు-- నేను అన్ని వర్ణాలకు సమమైన పూజాపద్ధతి చెపుతాను. రాతితోగానీ, మట్టితోగానీ, కొయ్యతోగానీ తమ ఆచారం ప్రకారం ఒక ఆకారం కల్పించి ఒక పేరు పెట్టి కొందరు పూజిస్తారు. కంచుతోగానీ, సీసం తోగానీ, వెండితోగానీ, బంగారంతోగానీ చేసిన బొమ్మలు శ్రేష్ఠమైనవి. ఈ విధంగా నా ప్రతిరూపాలలో నా భావాన్ని ఉంచి కొలచిన వారికి నేను ప్రసన్నుడ నవుతాను.

ఈ లోకంలో మనుషులకు ధ్యానం నిలువదు. కనుక ఎన్నో విధా లుగా ఉండే దేవతాప్రతిమలలో బాగా అందంగా ఉండే రూపాలలో నేను ప్రసన్నుడనై ఉంటాను. కనుక పాలసముద్రంలో పడుకొన్న వానిగా భావించి శుభ్రమైన వస్త్రాలనూ, ఆభరణాలనూ, పూలదండలనూ, మైపూతలనూ అర్పించి దివ్యమైన అన్నపానాలతో షోడశోపచారా లతో, రాజోపచారాలతో బాహ్యమైన పూజలు చేసి, నా కిష్టమైన

పదార్థాలను సమర్పించి కానీ, లేదా ప్రతి దినమూ మానసిక పూజాపద్ధతులతో సంతుష్టి పరచి నన్ను, దివ్యమైన వస్త్రాలతో, భూషణాలతో, పూలదండలతో ప్రకాశిస్తూ శంఖము, చక్రము, కిరీటము మొదలైన వానితో అలంకృతుడనైన దివ్యమంగళవిగ్రహునిగా భావించి ధ్యానపరవశుడైన నా భక్తుడు నాయందు కలుస్తాడు.

ఉద్ధవా! నీవు ఇటువంటి అతి తీవ్రమైన యోగనిష్ఠతో బదరికాశ్రమం చేరి నేను చెప్పిన సాంఖ్యయోగాన్ని మనస్సులో నిలుపుకొని కలియుగం చివరి దాకా ఉండు-- అని పరమేశ్వరు డానతీయగా ఉద్ధవుడు ఆనందముతో నిండిన మనస్సు కలవాడై కృష్ణుని పాదపద్మాలను హృదయాన చేర్చుకొని పవిత్రమైన బదరికాశ్రమానికి వెళ్ళాడు-- అని శుకయోగీంద్రుడు పరీక్షిన్మహారాజుకు చెప్పాడు.

క. చెప్పిన విని రాజేంద్రుఁడు
సొప్పడ 'శ్రీకృష్ణకథలు చోద్యము గాఁగం
జెప్పినఁ దనియదు చిత్తం
బొప్పఁగ మునిచంద్ర! నాకు యోగులు మెచ్చన్. 116

* మునీంద్రుని పలుకులు విని రాజేంద్రుడు-- మునిచంద్రా! శ్రీకృష్ణుని కథలు చాలా అద్భుతంగా ఉన్నవి. యోగులు మెచ్చే విధంగా మీరెంత చెప్పినా నేను ఎంత వినినా తనివి తీరడం లేదు.

తే. అంతటను గృష్ణుఁ డేమయ్యె? నరసిచూడ
యదువు లెట్టులు వర్తించి రేర్పడంగ
ద్వారకాపట్టణం బె వ్విధమున నుండె
మునివరశ్రేష్ఠ! యానతీ ముదముతోడ.' 117

* అనంతరం కృష్ణ డేమైనాడు? యాదవు లెలా ప్రవర్తించారు? ద్వారకాపట్టణం ఏమైంది? మునివర్య! అన్ని విషయాలూ ఆనతీయవలసినది.

శ్రీకృష్ణ బలరాములు వైకుంఠమున కరుగుట

వ. అనిన రాజునకు శుకుం డిట్లనియె 'నట్లు వాసుదేవుం డన్యాయప్రవర్తకులగు దుష్టుల సంహరించి, న్యాయప్రవర్తకులగు శిష్టులఁ బరిపాలనంబు సేసి, బలరామ సమేతంబుగా ద్వారకానగరంబు వెడలినం గని యాదవులు దమలోఁ దాము మదిరాపానమత్తులై మత్సరంబున నుత్సాహకలహంబునకున్ గమకించి, కరితురగరథపదాతి బలంబులతో ననర్గళంబుగా యుద్ధసన్నద్ధులై, యుద్ధంబునకుం జొచ్చి మునిశాపకారణంబున నుత్తుంగంబులయిన తుంగసమూహంబుల బడలుపడంగఁ బొడుచుచు, వ్రేయుచుం దాఁకునప్పుడు నవియును వజ్రాయుధ సమానంబులై తాఁకిన ఖండనంబునం బడి ఖండంబులై యొరగు కబంధంబులును, వికలంబులైన శరీరంబులును, విభ్రష్టంబులైన రథంబులును, వికటంబులైన శకటంబులును, వ్రాలెడు నశ్వంబులును, మ్రొగ్గెడి గజంబులునై, య య్యాయోధనంబున నందఱుం బొలియుటకు నగి నగధరుండును రాముండునుం జని చని యంత నీలాంబరుం డొక్కస్రోవం బోయి యోగమార్గంబున ననంతునిం గలసె; న ప్పరమేశ్వరుండు మఱియొక మార్గంబునం జని యొక్క నికుంజపుంజంబు చాటున విశ్రమించుటం జేసి చరణంబు వేఱొక చరణంబుమీఁద సంఘటించి చంచలంబుగా వినోదంబు సలుపు సమయంబున నొక్క లుబ్ధకుండు మృగయార్థంబుగా వచ్చి దిక్కులు నిక్కి నిరీక్షించుచుండ, వృక్షంబు చాటున న ప్పరమపురుషుని చరణకమ

లంబు హరిణకర్ణంబు గాఁబోలు నని దానింగని శరంబు శరాసనంబు నందు సంధానంబు సేసి యేసిన నతండు హాహారవంబునం గదలు చుండ న ప్పరమేశ్వరుని సన్నిధానంబునకు వచ్చి జగన్నాథుంగాఁ దెలిసి, భయంబున 'మహాపరాధుండను; బాపచిత్తుండను; గుటిల ప్రచారుండ'నని యనేకవిధ దీనాలాపంబులం బలుకుచు బాష్పజ లధారాసిక్త వదనుండైన, సరోజనేత్రుండు వానిం గరుణించి యి ట్లనియె. 'నీ వేల జాలింబడెదు? పూర్వజన్మ కర్మంబు లెంత వారికైన ననుభావ్యంబులగుం గాని యూరకపోవ నేరవు; నీవు నిమి త్తమాత్రుండ; వింతియ కాని' యని వానికిం దెలిపిన వాఁడును 'మహాపరాధులైనవా రూరక పోవరు; దేవగురు వైష్ణవ ద్రోహులకు నిలువ నెట్లగు' నని పవిత్రాంతఃకరణుండై ప్రాయోపవేశంబునం బ్రాణంబులు వర్జించి వైకుంఠ పదప్రాప్తుండయ్యె నప్పుడు. 118

* అప్పుడు రాజుతో శుకుడిలా అన్నాడు-- ఆ విధంగా కృష్ణుడు అన్యాయపు నడవడిగల దుర్మార్గులను చంపి, న్యాయపు నడవడిగల సన్మార్గులను కాపాడి, బలరామునితో కలిసి ద్వారక నుండి వెళ్ళి పోగా, యాదవులు తమలో తాము మద్యపానం చేసి మత్తిల్లి, ఈర్ష్యతో సరదాగా పోట్లాడుకోటం మొదలుపెట్టారు. అది నిజమైన పోట్లాటగా మారింది. ఏనుగులు, గుర్రాలు, రథాలు, కాల్బంట్లు - అన్నింటితో కూడి అడ్డులేకుండా సిద్ధమై యుద్ధం మొదలుపెట్టారు. మునిశాపం కారణంగా ఎత్తుగా పెరిగిన తుంగబెత్తాలతో అలసిపోయేలా కొట్టు కుంటూ బాదుకొంటూ వజ్రాయుధంతో సమానమైన అయుధాలతో ఒకరినొకరు పొడుచుకుంటూ భయంకరంగా యుద్ధం చేశారు. రణరం గమంతా ముక్కలు ముక్కలై చెదరిన మొండెములతో, వికలమైన దేహాలతో, విరిగిన రథాలతో, కూలిన గుర్రాలతో, వాలిన ఏనుగులతో

నిండిపోయింది. యాదవులు అందరూ ఆ సమరంలో చచ్చిపోయినారు. ఇదంతా చూచి నవ్వుకుంటూ కృష్ణుడూ, బలరాముడూ అలా అలా వెళ్ళిపోయారు. కొంతదూరం వెళ్లిన తర్వాత బలరాముడు ఒక్కడూ ఒక మార్గాన పోయి యోగమార్గంతో అనంతునిలో కలిశాడు. పరమేశ్వరుడైన కృష్ణుడు మరోమార్గంలో వెళ్ళి గుబురుగా ఉన్న ఒక పొదచాటున పడుకొని విశ్రాంతి తీసుకుంటూ ఒక కాలుమీద మరొకకాలు పెట్టి ఆడిస్తూ ఉండగా ఒక బోయవాడు వేటకు వచ్చి దిక్కులన్నీ నిక్కి చూస్తూ ఉంటే చెట్టుచాటున ఆ పరమపురుషుని కదలుతున్న కాలు లేడిచెవి లాగా కన్పించింది. వాడు వెంటనే అంబులపొదినుంచి బాణం తీసి విల్లెక్కుపెట్టి గురిచూచి కొట్టాడు. ఆ బాణం తగిలి శ్రీకృష్ణుడు "హాహా" అని అరిచాడు. వాడు దగ్గరకు వచ్చి చూచి జగదీశ్వరుడైన కృష్ణుడని తెలుసుకొని భయంతో– "అపరాధం చేశాను. పాపాత్ముణ్ణి, వక్రబుద్ధిని" అని పలు విధాలుగా దీనంగా ఏడుస్తూ కన్నీరు కారుస్తూ ఉంటే- వానిని చూచి దయతో కృష్ణుడిలా అన్నాడు. నీ వెందుకు దుఃఖిస్తావు? పూర్వజన్మ కర్మల అనుభవాలు ఎవరికైనా తప్పవు. వాటి ఫలితా లూరకపోవు. నీవు నిమిత్తమాత్రుడివి. ఇంతే - అని వానికి తెలియజేసినా వాడు - ఇంత పెద్ద తప్పుచేసిన వాడు ఊరక పోగూడదు. దైవానికీ, గురువులకూ, వైష్ణవులకూ ద్రోహం చేసినవాడు ధరణిపై నిలువరాదు– అని పవిత్రమైన మనస్సుతో నిరాహారదీక్షచేసి ప్రాణాలు వదిలి వైకుంఠానికి వెళ్ళాడు.

క. దారుకుఁడు గనియె నంతటఁ
జారు నిరూఢావధాను సర్వజ్ఞు హరిన్
మేరునగధీరు దనుజ వి
దారుని నేకాంతపరునిఁ దద్దయు నెమ్మిన్. 119

* ఆ సమయంలో రథసారథి యైన దారుకుడు వచ్చి సర్వజ్ఞుడూ, మేరు పర్వతధీరుడూ, దనుజ సంహారుడూ అయిన కృష్ణుడు ఒంటరిగా ఉండటం చూచాడు.

వ. కని యత్యంతభయభక్తితాత్పర్యంబుల ముకుళితకరకమలుండై యిట్లనియె. 120

* అలా చూచి మిక్కిలి భయంతో, భక్తితో, చేతులు జోడించి దారుకుడు ఇలా అన్నాడు.

తే. 'నిన్నుఁ జూడని కన్నులు నిష్ఫలములు
నిన్ను నొడువని జిహ్వ దా నీరసంబు
నిన్నుఁ గానని దినములు నింద్యములగుఁ
గన్నులను జూచి మమ్మును గారవింపు.' 121

* స్వామీ! నిన్ను జూడని కన్నులు నిష్ఫలాలు. నిన్ను వర్ణించని నాల్క నీరసమైనది. నిన్ను కనుగొనని దినాలు నిందింపదగినవి. నీ కన్నులెత్తి మమ్ము దయతో చూడు.

వ. అనుచు నా దారుకుండు నిర్వేదనపరుండై యిట్లని విన్నవించె;' యాదవసముద్రం బడంగె; బంధుగురుమిత్రజనంబు లెక్కడెక్కడం బోయిరి; ద్వారకకుం బోయి సుహృజ్జనంబులతోడ నేమందు?' నని పలుకు నవసరంబున దివ్యాయుధంబులును, దివ్యరథరథ్యంబులు నంతర్ధానంబు నొందె; నారాయణుండు వానితో 'నక్రూరవిదురులకు నీ వృత్తాంతం బంతయుఁ జెప్పుము; సవ్యసాచిం గని స్త్రీబాల గురువృద్ధజనంబులఁ గరిపురంబునకుం గొని చను మనుము; పొమ్మనినవాఁడును మరలి చని కృష్ణుని వాక్యంబులు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పె! నట్లు సేయు నాలోన ద్వారకానగరంబు పరిపూర్ణ

జలంబై మునింగె; నంత నెవ్వరికిం జనరాకయుండె; నప్పరమే
శ్వరుండును శతకోటి సూర్యదివ్యతేజో విభాసితుండై వెడలి నార
దాది మునిగణంబులును, బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతలును, జయజయ
శబ్దంబుల తోడంగదలిరా నిజపదంబున కరిగె; నన్నారాయణ విగ్ర
హంబు జలధిప్రాంతంబున జగన్నాథస్వరూపంబై యుండె' నని
శుకుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుం జెప్పెనని చెప్పి. 122

* అంటూ దారుకుడు దుఃఖంతో ఇలా విన్నవించాడు— సము ద్రమంత యాదవసమూహం నశించింది. బంధువులూ, గురువులూ, మిత్రులూ మిగిలిన వారు అటూ, ఇటూ చెల్లాచెదరై పోయారు. ద్వార కకుపోయి మిత్రులతో ఏమి చెప్పేది? అని అంటుండగానే శ్రీ కృష్ణుని దివ్యమైన ఆయుధాలూ, గుర్రాలూ మాయమైనవి. నారాయణుడు దారుకునితో—అక్రూరునికీ విదురునికీ జరిగిందంతా చెప్పు. స్త్రీలనూ, పిల్లలనూ, పెద్దవాళ్ళనూ, ముసలివాళ్ళనూ హస్తినాపురానికి తీసుకొని వెళ్ళమని అర్జునుడితో చెప్పు. వెళ్ళు అన్నాడు. దారుకుడు తిరిగి వెళ్ళి కృష్ణుని మాటలు వివరంగా అందరికీ చెప్పాడు. ఆయన చెప్పినట్లు చేసినంతలో ద్వారకానగరం పరిపూర్ణజలాలలో మునిగిపోయింది. ఎవరికీ ప్రవేశించటానికి వీలులేని స్థితికి వెళ్ళింది.

అప్పుడు పరమేశ్వరుడైన కృష్ణుడు నూరుకోట్ల సూర్యుల దివ్యతేజస్సుతో వెడలి నారదుడు మొదలైన మునుల సముదాయమూ, బ్రహ్మ, రుద్రుడు మొదలయిన దేవతలూ, జయజయ నినాదాలతో తోడురాగా తన స్థానానికి వెళ్ళిపోయినాడు. ఆ నారాయణుని మూర్తి సముద్ర ప్రాంతంలో జగన్నాథుని రూపంతో ఉంది అని శుకుడు పరీక్షిత్తునకు చెప్పాడు.

క. ఈ కథ విన్నను వ్రాసిన
బ్రాకటముగ లక్ష్మి యశము భాగ్యము గలుగుం

జేకొని యాయువు ఘనుఁడై
లోకములో నుండు నరుఁడు లోకులు వొగడన్. 123

* ఈ కథను విన్నవారూ, వ్రాసినవారూ, సిరిసంపదలూ, కీర్తీ, అదృష్టమూ కలిగి దీర్ఘాయువుతో లోకులు మెచ్చుగా గొప్పవారై ప్రకాశిస్తారు.

చ. నగుమొగమున్ సుమధ్యమును నల్లని మేనును లచ్చి కాటప
ట్టగు నురమున్ మహాభుజము లంచితకుండలకర్ణముల్ మదే
భగతియు నీలవేణియుఁ గృపారసదృష్టియుఁ గల్గు వెన్నుఁ డి
మ్ముగఁ బొడసూపుఁగాతఁ గనుమూసినయప్పుడు విచ్చినప్పుడున్.

* నవ్వు ముఖమూ, చక్కని నడుమూ, నల్లని దేహమూ, లక్ష్మీదేవికి నివాసమైన వక్షమూ, పెద్ద బాహువులూ, అందమైన కుండలాలుగల చెవులూ, గజగమనమూ, నల్లని జుట్టూ, దయారసం చిందే చూపూ, గలిగిన విష్ణుమూర్తి నేను కనులు మూసినప్పుడూ, తెరచినప్పుడూ పొడసూపుగాత!

క. రాజీవసదృశనయన! వి
రాజితసుగుణా! విదేహరాజవినుత! వి
భ్రాజితకీర్తిసుధావృత
రాజీవభవాండభాండ! రఘుకులతిలకా! 125

* పద్మములవంటి కన్నులు గలవాడా! ప్రకాశించే సుగుణాలు గలవాడా! జనకునిచే పొగడబడినవాడా! ప్రకాశించే కీర్తి అనే అమృతంతో ఆవరించబడిన బ్రహ్మాండభాండం గలవాడా! రఘువంశానికి తిలకం వంటివాడా!

మాలిని. ధరణిదుహితృరంతా! ధర్మమార్గానుగంతా!
నిరుపమనయవంతా! నిర్జరారాతిహంతా!
గురుబుధసుఖకర్తా! కోసలక్ష్మాణిభర్తా!
సురభయపరిహర్తా! సూరిచేతోవిహర్తా! 126

* భూపుత్రి-సీతతో ఆనందించువాడా! ధర్మమార్గాన్ని అనుసరించి చరించువాడా! సాటిలేని నీతిగలవాడా! దేవతలశత్రువులను చంపేవాడా! గురువులకూ పండితులకూ సుఖము కలిగించేవాడా! కోసలరాజా! దేవతల భయమును పోగొట్టేవాడా! పండితులహృదయాలలో విహరించేవాడా!

గద్యము. ఇది శ్రీ పరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజ పాండిత్య పోతనామాత్యప్రియశిష్య వెలిగందల నారయ నామధేయప్రణీతంబైన శ్రీమహాభాగవతం బను మహాపురాణంబునందుఁ గృష్ణుండు భూభారంబు వాపి యాదవుల కన్యోన్య వైరానుబంధంబుఁగల్పించి, వారల హతంబు గావించుటయు, విదేహర్షభసంవాదంబును, నారాయణమునిచరిత్రంబును, నాలుగు యుగంబుల హరి నాలుగు వర్ణంబులై వర్తించుటయు, బ్రహ్మాది దేవతలు ద్వారకానగరంబునకుం జని కృష్ణుం బ్రార్థించి నిజపదంబునకు రమ్మనుటయు, నవధూతయదుసంవాదంబును, నుద్ధవునకుఁ గృష్ణుం డనేకవిధంబులైన యుపాఖ్యానంబు లెఱింగించుటయు, నారాయణప్రకారం బంతయు దారుకుం డెఱింగి వచ్చి ద్వారకానివాసులకుం జెప్పుటయుఁ, గృష్ణుండు దన దివ్యతేజంబుతోఁ బరమాత్మం గూడుటయు నను కథలు గల యేకాదశస్కంధము. 127

* ఇది పరమేశ్వరుని దయచేత లభించిన విచిత్రమైన కవిత్వము కలవాడూ, కేసనమంత్రి కుమారుడూ, సహజపాండిత్యుడూ అయిన

పోతనామాత్యుని ప్రియశిష్యుడు వెలిగందల నారయ్య అను పేరుగల వానిచే రచించబడిన శ్రీ మహాభాగవతమనే పురాణంలో కృష్ణుడు భూభారం పోగొట్టి యాదవులకు పరస్పరశత్రుత్వం కల్పించి వాళ్ళను నాశనం చేయటం, విదేహ ఋషభసంవాదం, నారాయణమునిచరిత్ర, నాలుగు యుగాలలో హరి నాలుగువర్ణాలై వర్తించటం, బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలు ద్వారకానగరానికి వెళ్ళి కృష్ణుని ప్రార్థించి తనస్థానానికి రమ్మనటం, అవధూతయదుసంవాదం, ఉద్ధవునకు కృష్ణుడు పలు విధాలైన ఉపాఖ్యానాలు తెలపటం, కృష్ణుడి విషయమంతా తెలుసుకొని దారుకుడు వచ్చి ద్వారకలోని వారికి చెప్పటం, కృష్ణుడు తన తేజస్సుతో పరమాత్మను కలవటం— అనే కథలు గల పదకొండో స్కంధం.

* * *

పోతన భాగవతము

ద్వాదశస్కంధం

పోతన భాగవతము

ద్వాదశస్కంధము

శ్రీ మరుదశనపతిశయన!
కామిత మునిరాజ యోగి కల్పద్రుమ! యు
ద్దామ! ఘనజనకవరనృప
జామాతృవరేశ! రామచంద్రమహీశా! 1

* వాయుభక్షణం చేసే సర్పకులానికి సర్వాధిపతి అయిన ఆదిశేషు నిపైని పవ్వళించేవాడా! కోరికలతో ఆశ్రయించిన మునులకు, రాజులకు, యోగులకు కోరికలు తీర్చే కల్పవృక్షం వంటి వాడా! ఉన్నతోన్నతుడా! ఘనుడైన జనకమహారాజు యొక్క అల్లుండ్రలో ఘనత వహించినవాడా! రామచంద్రభూనేతా!

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠులగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుండైన సూతుం డిట్లనియె; నట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రు నకు శుకయోగీంద్రుండు వాసుదేవ నిర్యాణ పర్యంతంబుఁదజ్జన్మ కర్మంబులు సెప్పిన విని సంతసంబంది య న్నరపాలపుంగవుండు 'మహాత్మా, నారాయణ కథా ప్రపంచంబును, దద్గుణంబులును, నాచారవిధియును, జీవాత్మభేదంబును, హరిపూజావిధానంబును, జ్ఞానయోగప్రకారంబు ననునవి మొదలైనవి యెఱింగించి విజ్ఞానవం తుంగాఁ జేసి మన్నించితి; వింక భావికార్యంబు లన్నియు నెఱిం గింపు' మనిన శుకుండు రాజున కిట్లనియె. 2

* గొప్పగుణాలు కలిగి గొప్పవారయిన ఆ మునివర్యులకు సర్వ పురాణాలను వివరించి చెప్పే సామర్థ్యంగల సూతుడు ఈ విధంగా చెప్పాడు—ఆ విధంగా పరీక్షిన్మహారాజుకు శుకమహాయోగి శ్రీకృష్ణుడు అవతారం ముగించేవరకు జరిగిన జన్మకర్మలు చెప్పగా విని, సంతోషం పొంది 'మహాత్మా! నారాయణుని కథలను, అతని గుణాలను, ఆచారవిధులను, జీవాత్మభేదాన్ని, హరిని పూజించవలసిన విధానాన్ని, జ్ఞానయోగ విధానాన్ని, ఇంకా ఇటువంటివాటి నెన్నింటినో చెప్పి నాకు విజ్ఞానం కలిగించావు. ఆదరించావు. ఇంక భవిష్యత్తులో జరగబోయే

వాటిని కూడా తెలియజెప్పు' అని మహారాజు కోరాడు. శుకమహర్షి యీవిధంగా చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

శుకయోగి పరీక్షిత్తునకు భావికాలగతులఁ జెప్పుట

క. నరవర! యీ ప్రశ్నమునకు
సరి సెప్పఁగ రాదు; నేను సామర్థ్యముచేఁ
బరికించి నీకుఁ జెప్పెదఁ
గర మొప్పఁగ భావికాలగతులన్ వరుసన్. 3

* ఓ రాజవర్యా! నీవు అడిగిన యీ ప్రశ్నకు సమాధానం సరిగా చెప్పడం సాధ్యం కాదు. అయినా, నేను నా సమర్థతతో దర్శించి తగినట్లుగా భావికాలగతులను నీకు వరుసగా వెల్లడిస్తాను.

వ. అందు రాజులప్రకారం బెఱింగించెద; బృహద్రథునకుం బురంజయుండు పుట్టు; వానికి శునకుం డనెడివాఁడు మంత్రియై పురంజయునిం జంపి తా రాజ్యం బేలు చుండు; నంతఁ గొంతకాలంబున కతనికిం గుమారుం డుదయించిన వానికిఁ బ్రద్యోతననామం బిడి పట్టంబుగట్టు; నా భూభుజునకు విశాఖరూపుం డుదయింపంగలం; డాతనికి నందివర్ధనుండు జన్మించు; నీ యేవురు నూటముప్పది యెనిమిది సంవత్సరములు వసుంధరాపరిపాలనంబునం బెంపు వడయుదురు! తదనంతరంబ శిశునాగుండను పార్థివుం డుదయించు; నా మూర్ధాభిషిక్తునకుఁ గాకవర్ణుండు, నా రాజన్యునకు క్షేమవర్మ్ముఁ డుదయింపఁగలం; డా పృథ్వీపతికి క్షేత్రజ్ఞుం, డతనికి విధిసారుండును, విధిసారున కజాతశత్రుండు, నా భూపాలునకు దర్భకుండును, దర్భకునికి నజయుండు, నతనికి నందివర్ధనుండు, నతనికి మహానందియు నననంగల శైశునాగులు పదుండ్రు నరపాలకు లుద్భవించి షష్ట్యుత్తరత్రిశతి హాయనంబులు గలికాలంబున ధరాతలం బేలుదు; రంతట మహానందికి శూద్రస్త్రీగర్భంబున నతిబలశాలి యయిన మహాపద్మపతి యగు నందనుం డుదయించు; నతనితో క్షత్రియవంశం బడంగిపోఁగల; దా సమయంబున నరపతులు శూద్రప్రాయులై ధర్మవిరహితులై తిరుగుచుండ మహాపద్మునకు సుమాల్యుం డాదిగాఁగల యెనమండ్రు కుమారు లుదయించెదరు; వారు నూఱుసంవత్సరంబులు క్షోణీతలం బేలెద; రంతటఁ

గార్మ్యకుండు మొదలుగా రాజనవకంబు నందాఖ్యలం జనియించు; నా నవనందుల నొక భూసురోత్తముం డున్మూలనంబు సేయు; నప్పుడు వారు లేమిని మౌర్యులు గొంతకాలం బీ జగతీ తలంబు నేలుదు; ర త్తఱి నా భూదేవుండు చంద్రగుప్తుం డనువానిం దన రాజ్యంబందు నభిషిక్తుంగాఁ జేయంగలం; డంత నాచంద్ర గుప్తునకు వారిసారుండును, వానికి నశోకవర్ధనుండు, నతనికి సుయశస్సును, వానికి సంయుతుఁ, డమ్మహానీయునకు శాలిశూకుం, డతనికి సోమశర్ముండు, వానికి శతధన్వుండు, న వ్వీరులకు బృహద్రథుండు నుదయించెదరు; మౌర్యులతోఁ జేరిన యీ పదుగురును సప్తత్రింశదుత్తర శతాబ్దంబులు నిష్కంటకంబుగా భూపరిపాలనంబు సేసెద; రా సమయంబున బృహద్రథుని సేనాపతి యగు పుష్యమిత్రుఁడు, శుంగాన్వయుఁ డతని వధించి రాజ్యంబు గై కొను; నతనికి నగ్నిమిత్రుం డను నరపతి బుట్టఁగలవాఁ; డాతనికి సుజ్యేష్ఠుండు, సుజ్యేష్ఠునకు వసుమిత్రుండు, నతనికి భద్రకుండును, భద్రకునకుఁ బులిందుండు, నా శూరునకు ఘోషుండును, వానికి వజ్రమిత్రుండును, నతనికి భాగవతుండును, వానికి దేవభూతియు నుద్భవించెద; రీ శుంగులు పదుండ్రును ద్వాదశోత్తరశత హాయనంబు లుర్వీ పతు లయ్యెద; రంతమీఁదట శుంగకులసంజాతుండైన దేవభూతిని గణ్వామాత్యుండగు వసుదేవుం డనువాఁడు వధియించి, రాజ్యం బేలు; వానికి భూమిత్రుండు, న మ్మహానుభావునకు నారాయణుండును గలిగెదరు; కణ్వవంశజులైన వీరలు మున్నూటనలువదేను సంవత్సరంబులు మేదినీతలం బేలుదురు; మఱియును. 4

* వాటిలో ముందుగా రాజుల గురించి చెబుతాను. బృహద్రథుడు అనే రాజుకు పురంజయుడు పుడతాడు. అతనికి శునకుడనే అమాత్యుడుంటాడు. అతడు పురంజయుని సంహరించి తానే గద్దెనెక్కి రాజ్యం పరిపాలిస్తుంటాడు. అతనికి కొంతకాలానికి ఒక కొడుకు పుడతాడు. వాడికి ప్రద్యోతుడని పేరు పెట్టి రాజ్యం కట్టబెడతాడు. ప్రద్యోతునికి విశాఖరూపుడు, అతనికి నందివర్ధనుడు పుడతారు. ఈ రాజులైదుగురు నూటముప్పైయ్యెనిమిది సంవత్సరాలు భూమిని పరిపాలించి వృద్ధి చెందుతారు. ఆ తరువాత శిశునాగుడు అనే రాజు జన్మిస్తాడు. అతనికి కాకవర్ణుడు కొడు కవుతాడు. ఆ కాకవర్ణుని కొడుకు క్షేమవర్ణుడు.

క్షేమవర్ణమహారాజుకు క్షేత్రజ్ఞుడు పుత్రుడు. ఆతనికి విధిసారుడు, అతనికి అజాతశత్రుడు, అతనికి దర్భకుడు, అతనికి అజయుడు, అతనికి నందివర్ధనుడు, అతనికి మహానంది ఉదయిస్తారు. శైశునాగులు అన్న పేరుతో ప్రసిద్ధు లయిన యీ పదిమంది మహారాజులు కలికాలంలో మూడువందల అరవైయేళ్లు అవిచ్ఛిన్నంగా అవనీపాలన చేస్తారు.

ఆ పిమ్మట మహానందికి శూద్రవనిత కడుపున మహాపద్ముడు పుడతాడు. అతడు మహాబలవంతు డవుతాడు. అయినప్పటికీ, అతనితో క్షత్రియవంశం అంతరించిపోతుంది. ఆ సమయంలో రాజులు శూద్రప్రాయు లైపోతారు; ధర్మహీను లైపోతారు. మహాపద్మునికి సుమాల్యుడు మొదలయిన తనయులు ఎనమండుగురు కలుగుతారు. వంద సంవత్సరాల పాటు వారి పరిపాలన సాగుతుంది. ఆ పిమ్మట కార్ముకుడు మొదలయిన రాజులు తొమ్మండుగురు పుడతారు. వారికి నవనందు లని వ్యవహారం. ఆ నవనందులను ఒక అవనీసుర శ్రేష్ఠుడు అంతరింపజేస్తాడు. నందులు లేకపోవడంచేత కొంతకాలంపాటు మౌర్యులు పరిపాలన చేస్తారు.

ముందు చెప్పిన అవనీసురశ్రేష్ఠుడు చంద్రగుప్తునికి అభిషేకం చేసి రాజ్యాన్ని అప్పగిస్తాడు. ఆ చంద్రగుప్తునికి వారిసారుడు ఆవిర్భవిస్తాడు. క్రమంగా వారిసారుని కొడుకు అశోకవర్ధనుడు, అతని తనయుడు సుయశస్సు, వాని సుతుడు సంయుతుడు, అతని నందనుడు శాలిశూకుడు, వాని పుత్రుడు సోమశర్ముడు, వాని తనూభవుడు శతధన్వుడు, వాని కొమరుడు బృహద్రథుడు వరుసగా రాజు లవుతారు. మౌర్యునితో కలిసి ఆ పదిమంది రాజులు మొత్తంమీద నూటముప్పయ్యేడు సంవత్సరాలు నిరాఘాటంగా రాజ్యపాలన చేస్తారు. ఆ సమయంలో బృహద్రథుని సైన్యాధినేత శుంగవంశజుడయిన పుష్యమిత్రుడు అతనిని చంపి రాజ్యాన్ని అపహరిస్తాడు. అతనికి అగ్నిమిత్రుడు పుట్టి రాజవుతాడు. అతని తరువాత సుజ్యేష్ఠుడు, వసుమిత్రుడు, భద్రకుడు, పుళిందుడు, ఘోషుడు, వజ్రమిత్రుడు, భాగవతుడు, దేవభూతి వరుసగా తమ తండ్రినుంచి సంక్రమించిన రాజ్యాన్ని తాము గ్రహించి పరిపాలిస్తారు. పైని చెప్పిన పదిమంది శుంగులు నూటపన్నెండు సంవత్సరాలు రాచరికం నిలుపుకుంటారు. శుంగవంశజులలో చివరివా డయిన దేవభూతిని కణ్వమంత్రి అయిన వసుదేవుడు వధించి తానే రాజ్యాధిపతి అవుతాడు. అతనికి భూమిత్రుడనే పుత్రుడు కలుగుతాడు. ఆ మహానుభావునికి నారాయణు

డనే కొడుకుపుడతాడు. కణ్వవంశస్థులు మొత్తంమీద మూడువందల నలభైఅయిదు సంవత్సరాలు ప్రభువులై పరిపాలన చేస్తారు.

క. చతురత నీ క్షితి నేలియు
మతిమోహము విడువలేక మానవనాథుల్
సతతముఁ దమ కీ కాలం
బతిచంచల మగుట నెఱుఁగరయ్య మహాత్మా! 5

* వారు ఎంతో నేర్పుతో ఈ భూమిని పరిపాలిస్తారు. అయినప్పటికీ, తమ అంతరంగంలోని మోహం తొలగించుకోలేరు. కాలం మిక్కిలి చంచలమైన దన్న సత్యాన్ని తెలుసుకోలేరు మహాత్మా!

క. నరపతులమహిమ నంతయు
నురగాధిపుఁడైన నొడువ నోపఁడు; ధాత్రిం
జిరకాల మేలి యిందే
పరువడి నడఁగుదురు వారు భ్రాంతులు నగుచున్. 6

* ఆ రాజుల గొప్పతనాన్ని సమగ్రంగా వెయ్యితలలుగల ఆదిశేషుడైనా చెప్పలేడు. వారు చాలాకాలం భూమి నేలుతారు. అయినా, భ్రాంతిమగ్నులై యీ భూమిలోనే అణగిపోతారు.

క. గజతురగాదిశ్రీలను
నిజ మని నమ్మంగరాదు; నిత్యమును హరిన్
గజిబిజి లేక తలంచిన
సుజనులకును నతనియందుఁ జొరఁగా వచ్చున్. 7

* గుఱ్ఱములు, ఏనుగులు మొదలయిన సంపదలు శాశ్వతమని నమ్మరాదు. ప్రశాంత హృదయంతో నిరంతరం హరిని స్మరించే సుజనులు అతని యందే చేరుకుంటారు.

వ. మఱియుఁ గణ్వవంశజుండగు సుశర్మ్మండను రా జుదయించిన వాని హింసించి తద్భృత్యుం డంధ్రజాతీయుం డయిన వృషలుం, డధర్మమార్గవర్తియై, వసుమతీచక్రం బవక్రుండై యేలునంత వాని యనుజుండు కృష్ణుం డనువాఁడు రాజై నిలుచు; నా మహామూర్తికి

శాంతకర్ణుండును, వానికిఁ బౌర్ణమాసుండును, వానికి లంబోద
రుండును, వానికి శిబిలకుండు, నతనికి మేఘస్వాతియు, వానికి
దండమానుండును, వానికి హాలేయుం డగు నరిష్టకర్మయు, నత
నికిఁ బురీషసేతుండును, వానికి సునందనుండును, నా రాజ
శేఖరునకు వృకుండును, వృకునకు జటాపుండును, జటాపు
నకు శివస్వాతియు, నా భూమీశునకు గోమతియును, వానికిఁ
బురీమంతుండు, నతనికి దేవశీర్షుండును, వానికి శివస్కంధుం
డును, నతనికి యజ్ఞశీలుండు, నా భవ్యునకు శ్రుతస్కందుండు,
వానికి యజ్ఞశత్రుండు, వానికి విజయుం, డవ్విజయునికిఁ
జంద్రబీజుం, డతనికి సులోమధియు నిట్లు పెక్కం డ్రుదయించి
నన్నూటయేఁబదియాఱుహాయనంబులు ధాత్రిం బాలించెద; రంత
నాభీరు లేడ్వురు, గర్దభులు పదుండ్రు, గంకవంశజులు పదా
ఱుగురు, మేదినీభరంబు దాల్చియుండెద; రటమీఁద యవను
లెనమండ్రు, బర్బరులు పదునల్గురు, దేశాధీశులై యేలెదరు;
మఱియుం బదుమువ్వురు గురుండులును, బదునొకండ్రు మౌను
లును, వేయుందొమ్మన్నూటతొమ్మిది హాయనంబులు గర్వాంధు
లయి యేలెద; రటమీఁద నా మౌనవంశజు లగుపదునొకండ్రు త్రిశ
తయుతంబైన వత్సరంబులు మత్సరంబున నేలెద; రాసమయంబు,
గైలికిలు లను యవనులు భూపతు లగుదు; రంత భూతనం
దుండు నవభంగిరుండు శిశునందుండుఁ దద్భ్రాతయగు యశో
నందుండుఁ బ్రవీరకుండు వీరలు వీరులై షడుత్తరశతహాయనంబు
లేలెద; రంత నా రాజులకుఁ బదుమువ్వురు కుమారు లుద
యించి యందు నార్గురు బాహ్లికదేశాధిపతు లయ్యెదరు; కడమ
యేడ్వురును గోసలాధిపతు లయ్యెద; రంత వైదూర్యపతులు నిష
ధాధి పతులై యుండెదరు; పురంజయుండు మగధ దేశాధిపతియై
పుట్టి, పుళింద యదుమద్రదేశవాసులగు హీనజాతిజనులు బ్రహ్మ
జ్ఞాన హీనులై హరిభక్తి విరహితులై యుండ, వారికి ధర్మోపదేశంబు
సేసి, నారాయణభక్తి నిత్యంబు నుండునట్లుగాఁ జేసి, బలపరాక్ర
మవంతులైన క్షత్త్రియవంశంబు లడంచి, పద్మావతినగర పరిపాల
కుండై యాగంగాప్రయాగపర్యంతం బగు భూమి నేలఁగలండు;
శూద్రప్రాయులగు రాజులును, వ్రాత్యులును, బాషండులు నగు
విప్రులును గలిగి సౌరాష్ట్రావంత్యాభీరార్బుదమాళవదేశాధిపతు
లయ్యెదరు; సింధుతీరంబులఁ జంద్రభాగాప్రాంతంబులఁ, గాశ్మీర

మండలంబున మేధాహీనులై మ్లేచ్ఛాకారులగు రాజులు భూభాగం బేలుచు, ధర్మసత్యదయాహీనులై, క్రోధమాత్సర్యంబుల, స్త్రీబా లగోద్విజాతుల వధియింప రోయక, పరధనపర స్త్రీపరులై, రజ స్తమోగుణరతులై, యల్పజీవులై, యల్పబలులై హరిచరణారవింద మకరందరసాస్వాదులు గాక తమలో నన్యోన్యవైరాను బంధులై సంగ్రామరంగంబుల హతు లయ్యెద; రా సమయంబునఁ బ్రజలు తచ్ఛీలవేష భాషాదుల ననుసరించి యుండెదరు; కావున. 8

* ఆ పిమ్మట విషయం విను. కణ్వవంశంలో సుశర్ముడనే రాజు పుడతాడు. కాని, అతనికి భృత్యు డయిన అంధ్రజాతీయుడు వృషలు డనేవాడు అతనిని వధిస్తాడు. అధర్మమార్గంలో సంచరిస్తూ ఆ రాజ్యాన్ని అవక్రవిక్రమంతో పరిపాలిస్తాడు. అతని తరువాత, అతని తమ్ముడు కృష్ణుడు రాజవుతాడు. ఆ తరువాత శాంతకర్ణుడు, పౌర్ణమా సుడు, లంబోదరుడు, శిబిలకుడు, మేఘస్వాతి, దండమానుడు, హాలే యుడైన అరిష్టకర్మ, తిలకుడు, పురీష సేతుడు, సునందనుడు, వృకుడు, జటాపుడు, శివస్వాతి, అరిందముడు, గోమతి, పురీమంతుడు, దేవశీ ర్షుడు, శివస్కందుడు, యజ్ఞశీలుడు, శ్రుతస్కందుడు, యజ్ఞశత్రుడు, విజయుడు, చంద్రబీజుడు, సులోమధి అనే రాజులు పైతృకంగా వచ్చిన రాజ్యసంపదను క్రమంగా అనుభవిస్తారు. వారందరూ పరిపాలించిన కాలం నాలుగువందలయేభైఆరు సంవత్సరాలు.

ఆ తరువాత నాభీరవంశజు లేడుగురు, గర్దభవంశజులు పదిమంది, కంకవంశజులు పదహారుగురు భూభారాన్ని ధరించి పరిపాలిస్తారు. ఆ తరువాత ఎనిమిది మంది యవనులు, పదునలుగురు బర్బరులు ప్రభువు లవుతారు. ఆ పిమ్మట గురుండులు పదముగ్గురు, మౌనులు పద కొండుమంది గర్వంతో కన్నూ మిన్నూ కానకుండా వందొమ్మిదివందల తొమ్మిది సంవత్సరాలు పరిపాలన సాగిస్తారు. ఆ పిమ్మట మౌనవం శంలో పుట్టిన పదకొండుమంది మూడువందల సంవత్సరాల పాటు మత్సరగ్రస్తులై పరిపాలన సాగిస్తారు. అదే సమయంలో కైలికిలులు అనే యవనులు అవనీపాలకు లవుతారు. ఆ తరువాత భూతనందుడు, నవభంగిరుడు, శిశునందుడు, అతని తమ్ముడయిన యశోనందుడు, ప్రవీ రకుడు అనేవారు వీరులై నూటారు సంవత్సరాలు పాలకు లవుతారు. ఆ రాజులకు పదముగ్గురు కొడుకులు పుడతారు. వారిలో ఆరుగురు

బాహ్లికదేశానికి అధిపతు లవుతారు. మిగిలిన యేడుగురు కోసలదేశానికి అధిపతు లవుతారు.

అప్పుడు వైడూర్యపతులు నిషధదేశానికి అధీశ్వరు లవుతారు. పురంజయుడు మగధదేశప్రభువుగా ప్రభవిస్తాడు. పులిందులూ, యదువంశస్థులూ, మద్రదేశీయులూ అయిన హీనజాతి జనులు బ్రహ్మజ్ఞానహీనులూ, హరిభక్తివిహీనులూ కాగా వారికి ధర్మాన్ని ఉపదేశించి నారాయణుని పట్ల భక్తితాత్పర్యం కలుగజేస్తాడు. శక్తి శౌర్యసమన్వితు లయిన క్షత్రియుల వంశాలను తొక్కిపెట్టి పద్మావతీనగరం రాజధానిగా చేసుకొని గంగ నుంచి ప్రయాగ వరకు గల భుమిని పరిపాలిస్తాడు.

శూద్రప్రాయులైన రాజులు, వ్రాత్యులు నాస్తికులు అయిన బ్రాహ్మణులు సౌరాష్ట్రమూ, అవంతి, ఆభీరమూ, అర్బుదమూ, మాళవమూ అనే దేశాలకు అధిపతు లవుతారు. సింధుతీరంలోనూ, చంద్రభాగ పరిసరాలలోనూ, కాశ్మీరదేశంలోనూ మ్లేచ్ఛాకారు లయిన రాజులు పరిపాలన చేస్తారు. వారికి తెలివితేట లుండవు; ధర్మమూ, సత్యమూ, దయా ఉండవు. క్రోధమాత్సర్యాలతో పెచ్చరిల్లి స్త్రీలనూ, బాలకులనూ, గోవులనూ, బ్రాహ్మణులనూ వధించడానికి వెనుదియరు. పరధనాసక్తి, పరవనితాసక్తి కలిగి రజోగుణంలోనూ, తమోగుణంలోనూ మునిగి అల్పాయుష్కులూ, అల్పబలులూ అవుతారు. శ్రీవిష్ణు పాదపద్మమకరందంలోని రుచి వారికి తెలియదు. ఒకరి పట్ల ఒకరు వైరం పెంచుకొని యుద్ధాలకు సిద్ధపడి ప్రాణాలు కోల్పోతారు. ఆ సమయంలోని ప్రజలు కూడా వారి వేషభాషలనూ, శీలవృత్తులనూ అనుసరిస్తారు.

క. దినదినమును ధర్మంబులు,
వనయము ధర నడఁగిపోవు నాశ్చర్యముగా
విను వర్ణ చతుష్కములో;
నెనయఁగ ధనవంతుఁడైన నేలు ధరిత్రిన్. 9

* అందువల్ల లోకంలో రోజురోజుకూ ధర్మం తగ్గిపోతుంది. నాలుగు కులాలలోనూ ధనవంతు డయినవాడే ధాత్రీపాలకు డవుతాడు.

క. బలవంతుఁ డైనవాఁడే
కులహీనుండైన దొడ్డగుణవంతుఁ డగుం

గలిమియు బలిమియుఁ గలిగిన
నిలలోపల రా జతండె; యేమన వచ్చున్? 10

* బలంకలవాడిని కులం లేకపోయినప్పటికీ గొప్పగుణవంతుడుగా పరిగణిస్తారు. ఇంక చెప్పడానికేముంది? కలిమీ, బలిమీ—రెండూ ఉంటే లోకంలో అతడే రాజు.

వ. అట్లుగాక జనంబులు లోభులై, జారత్వ చోరత్వాదులచేత ద్రవ్యహీనులై వన్యశాక మూలఫలంబులు భుజించుచు, వనగిరి దుర్గంబులం గృశీభూతులై దుర్భిక్షశీతవాతాతపక్షుధాతాపంబులచేత భయం పడి, ధనహీనులై యల్పాయుష్కులు, నల్పతరశరీరులునై యుండ రాజులు చోరులై సంచరించుచు, నధర్మ ప్రవర్తనులై వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులు విడనాడి, శూద్రప్రాయులై యుండెద; రంత నోషధు లల్పఫలదంబులు, మేఘంబులు జలశూన్యంబులు, సస్యంబులు నిస్సారంబులు నగు; నిట్లు ధర్మ మార్గంబు దక్కి యున్న యెడ ముకుందుండు దుష్ట నిగ్రహ శిష్ట పరిపాలనంబుల కొఱకు శంబల గ్రామంబున విష్ణుయశుండను విప్రునకుఁ గల్క్యవతారుండై దేవతా బృందంబులు నిరీక్షింప, దేవదత్త ఘోటకారూఢుండై దుష్టమ్లేచ్ఛ జనంబులం దన మండలాగ్రంబున ఖండీభూతులంజేయు; నప్పుడు ధాత్రీమండలంబు విగతక్రూర జనమండలంబై తేజరిల్లు; నంత నరులు విష్ణుధ్యానవందన పూజాదివిధానాసక్తులై నారాయణపరాయణులయి వర్తిల్లెద; రిట్లు కల్క్యవతారంబున నిఖిలజనులు ధన్యులయ్యెద; రంతటఁ గృతయుగ ధర్మంబయి నడచుచుండు; జంద్ర భాస్కర శుక్ర గురువు లేకరాశి గతులయినం, గృతయుగం బయి తోఁచు; రాజేంద్రా, గత వర్తమాన భావికాలంబులు భవజ్జన్మంబు మొదలు నందాభిషేక పర్యంతంబుఁ బంచదశాధికశతోత్తర సహస్రహాయనంబు లయియుండు; నంతట నారాయణుం డఖిలదుష్ట రాజధ్వంసంబు గావించి ధర్మంబు నిలిపి వైకుంఠనిలయుం డగు' నని చెప్పెన. 11

* ఆ విధమైన వ్యవహారం వల్ల ప్రజలు దురాశాపరులై వ్యభిచారమూ, దొంగతనమూ మొదలయినవాటికి లొంగి ధనహీను లవుతారు. అడవులలో కూరలూ, దుంపలూ, పండ్లూ తింటూ కొండలలో గుహ

లలో తిరుగుతూ కృశించిపోయి కరువుకూ, కాటకానికీ, చలికీ, గాలికీ, ఎండకూ, ఆకలికీ భయపడిపోతారు. వారి అయుర్దాయం తరిగిపోతుంది. వారి శరీరాలు కూడా చిక్కి చిక్కి చిన్నవై పోతాయి. ఇంక రాజులు తామే దొంగలై తిరుగుతుంటారు. అధర్మంగా సంచరిస్తూ, వర్ణాశ్రమ ధర్మాలను విడిచి పెట్టి శూద్రసమానులై ఉంటారు.

ఆ సమయంలో ఓషధులు కూడా అంత ఫలవంతాలు కావు. మబ్బులు పట్టిపోయి వర్షాలు కురవవు. పండిన పంటలలో పస ఉండదు. ఈ విధంగా లోకం ధర్మమార్గాన్ని తప్పినప్పుడు విష్ణుమూర్తి దుష్టశిక్షణ కొరకూ, శిష్టరక్షణకొరకూ శంబలగ్రామంలో విష్ణుయశుడనే విప్రునికి తనయుడై జన్మిస్తాడు. అతడే కల్కిరూపంలో వచ్చే అవతారమూర్తి. దేవతాసమూహాలు చూస్తూ ఉండగా, దేవదత్త మనే అశ్వాన్ని అధిరోహించి కల్కిభగవానుడు దుష్టు లయిన మ్లేచ్ఛులను తన కత్తితో తుత్తునియలు చేస్తాడు.

అప్పుడు భూమండలం దుష్టజనమండలం తొలగిపోవడంచేత వెలుగు వెలుగుతుంది. ప్రజలలో విష్ణుభక్తి కుదురుకుంటుంది. ధ్యానవందనార్చనాదుల్లందు ఆసక్తి కలిగి, ప్రజలు నారాయణభక్తి పరాయణులై మెలగుతుంటారు. ఈ విధంగా కల్క్యవతారం వల్ల అందరూ ధన్యత్వం పొందుతారు. అన్నిచోట్లా కృతయుగధర్మమే ఆచరణలో ఉంటుంది. చంద్రుడు సూర్యుడు శుక్రుడు బృహస్పతి ఒకే రాశిలో ప్రవేశింపగా, అది కృతయుగంగా కనబడుతుంది. మహారాజా! నీ పుట్టువు మొదలు కొని నందాభిషేకం వరకు జరిగిన, జరుగుతున్న, జరుగవలసిన కాలం వెయ్యిన్నూట పదిహేనుసంవత్సరాలు. (మిగిలిన కాలాన్ని నువ్వే గణించవచ్చు). ఆ పిమ్మట నారాయణుడు దుష్టరాజుల నందరినీ ధ్వంసంచేసి, ధర్మాన్ని నిలిపి, మళ్లా వైకుంఠానికి వెళ్లిపోతాడు అని శుక మహాయోగి చెప్పాడు.

క. 'మునినాథ! యే విధంబున
ఘనతరముగఁ జంద్రసూర్య గ్రహముల జాడల్
సనుఁ? గాలవర్తనక్రమ
మొనరఁగ నెఱిఁగింపవయ్య ముదము దలిర్పన్.' 12

* అప్పుడు మహారాజు 'మునినాథా! చంద్రగ్రహం, సూర్యగ్రహం సంచరించే మార్గాలు ఏవి? కాలవర్తనక్రమ మేమిటి? నాకు తెలియ జెప్పి సంతోషం కలిగించవా?' అని అడిగాడు.

వ. అనిన నట్లుకాక యని చెప్పందొడంగె; 'వినుము; సప్తర్షి మండలాంతర్గతంబు లయిన పూర్వ ఋక్షద్వయి సమమధ్యంబునందు నిశాసమయంబున నొక్క నక్షత్రంబు గానిపించిన కాలంబు మనుష్యమానంబున శతవత్సరపరిమితం బయ్యెనే, నా సమయంబున జనార్దనుండు నిజపదంబునఁ బొదలె; నా వేళనె ధాత్రీమండలంబు గలి సమాక్రాంతం బయ్యెఁ; గృష్ణుం డెంతకాలంబు భూమి యందుఁ బ్రవర్తించె, నంతకాలంబును గలి సమాక్రాంతంబు గాదు; మఘానక్షత్రంబందు సప్తర్షులు నే ఘస్రంబునఁ జరియింతు రా ఘస్రంబునఁ గలి ప్రవేశించి వేయునిన్నూఱువర్షంబు లయి యుండు, నా ఋషిసంఘంబు పూర్వాషాఢ కరిగినం గలి ప్రవృద్ధంబు నొందు; నే దివసంబున హరి పరమ పదప్రాప్తుం డయ్యె, నా దివసంబునంద కలి ప్రవేశించి దివ్యాబ్దసహస్రంబులు సనినయ నంతరంబు నాలవ పాదంబునఁ గృతయుగధర్మంబు ప్రాప్తం బగు. **13**

* 'సరే' అని శుకమహర్షి పరీక్షిన్మహారాజుకు చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు. విను. సప్తర్షిమండలంలోని పూర్వనక్షత్రాలకు రెండింటికీ సమంగా మధ్యగా రాత్రిసమయంలో ఒక నక్షత్రం కనిపిస్తుంది. అది కనిపించి మనుష్యగణనప్రకారం నూరు సంవత్సరాలు గడిస్తే జనార్దనుడైన కృష్ణుడు స్వస్థానానికి వెళ్లిపోయాడు. ఆ రోజునే కలి ప్రవేశించాడు. కృష్ణుడు భూమిమీద ఉన్నంతకాలం కలి భూమిమీద అడుగు మోపలేదు. సప్తర్షులు మఘానక్షత్రంలో ఏ రోజున ప్రవేశిస్తారో ఆ నాటికి కలి ప్రవేశించి పండ్రెండువందల సంవత్సరాలు అవుతుంది. ఆ ఋషు లేడుగురూ పూర్వాషాఢలో ప్రవేశించి నప్పుడు కలి ప్రవర్ధమాను డవుతాడు. కృష్ణుడు లోకాన్ని విడిచి పరమపదమైన తన లోకాన్ని చేరుకున్న రోజునే కలి ప్రవేశించాడు. ఈ విధంగా దివ్యసంవత్సరాలు వెయ్యి గడచిన పిమ్మట నాలుగవపాదంలో కృత యుగధర్మం నడుస్తుంది.

చ. నరవర! తొంటిభూపతుల నామగుణంబులు, వృత్తచిహ్నముల్,
సిరియును, రూపసంపదలుఁ, జె న్నగురాజ్యము, లాత్మవిత్తముల్

వరుస నడంగెఁ గాని, యట వారల కీర్తులు నిర్మలంబులై
యురవడి భూమిలో నిలిచి యున్నవి నేఁడును రాజశేఖరా! 14

* ఓ రాజోత్తమా! పూర్వరాజుల పేరులు, గుణాలు, ప్రవర్తన గుర్తులు, సిరులు, సంపదలు, అందచందాలు, రాజ్యాలు, ఐశ్వర్యాలు- అన్నీ వరుసగా అణగారిపోయాయి, కాని యీనాటికి కూడా ఎంతో యెక్కువగా వారి కీర్తులు నిర్మలంగా ధాత్రిలో నిలిచి ఉన్నాయి.

వ. శంతనుని యనుజుం డగు దేవాపియు, నిక్ష్వాకువంశజుం డగు మరుత్తును, యోగయుక్తులై కలాపగ్రామనిలయులై కలియుగాంతంబున వాసుదేవప్రేరితులై, ప్రజల నాశ్రమాచారంబులు దప్పకుండ నడపుచు, నారాయణస్మరణంబు నిత్యం బొనర్చి, కైవల్యపదప్రాప్తులగుదు; రి క్కారణి నాలుగు యుగంబుల రాజులును నే నెఱింగించిన పూర్వరాజన్యులును, వీ రందఱును సమస్తవస్తు సందోహంబులయందు మమత నొంది యుత్సాహవంతులై యుండి పిదప నీ భూతలంబు వదలి నిధనంబు నొందిరి; కావునఁ గాలంబుజాడ యెవ్వరికిం గానరాదు; మత్పూర్వులు హరిధ్యానపరవశులై దయాసత్యశౌచశమదమాదిప్రశస్తగుణంబులం బ్రసిద్ధులై నడచి; రట్లు గావున.

* శంతనుని తమ్ముడు దేవాపి. ఇక్ష్వాకువంశంలో పుట్టినవాడు మరుత్తు. ఈ యిద్దరూ కలాపగ్రామంలో ఉంటూ యోగాన్ని అవలంబించినవారై కలియుగాంతంలో వాసుదేవునివల్ల ప్రేరేపణపొంది ప్రజలందరూ ఆశ్రమాచారాలు పాటించేటట్లు నడిపిస్తూ, నిత్యమూ నారాయణస్మరణ గావిస్తూ కైవల్యం పొందుతారు. ఈ విధంగా నాలుగు యుగాల రాజులూ, పూర్వం నేను చెప్పిన రాజులు కూడా లోకంలోని సమస్త వస్తువులమీదనూ మమకారం పెంచుకొని, ఉత్సాహంతో జీవితాన్ని గడపి యీ భూమిని విడిచిపెట్టి మరణం ఒడిలోకి చేరారు. కాల గమనాన్ని ఎవరూ గమనించలేరు. మా పెద్దలు విష్ణుధ్యానపరాయణులై తమ జీవితాలు గడిపారు. దయా, సత్యం, శౌచం, శమం, దమం మొదలయిన ప్రసిద్ధగుణాలు పాటించి కీర్తిమంతు లయ్యారు.

క. ధర్మము సత్యముఁ గీర్తియు
నిర్మలదయ విష్ణుభక్తి నిరుపమ ఘన స

త్కార్మ మహింసావ్రతమును
నర్మిలి గలవారె పుణ్యు లవనీనాథా! 16

* ఓ మహారాజా! ధర్మం, సత్యం, కీర్తి, అచ్చమైన దయ, విష్ణు భక్తి, అనుపమ మహనీయసత్కార్మ, అహింస అనే గుణాలు కలవారే పుణ్యావంతులు; వారే మహనీయులు.

తే. ఈ జగం బేలు తొల్లిటి రాజవరులు
గాలవశమున నాయువుల్ గోలుపోయి
నామమాత్రావశిష్టు లైనారు; గాన
చెప్పవలవదు మమత నెచ్చట నృపాల! 17

* ఈ లోకాన్ని పరిపాలించిన పూర్వరాజులు కాలానికి లొంగిపోయి, ప్రాణాలు కోలుపోయారు. కేవలమూ నామమాత్రావశిష్ట లయ్యారు. మహారాజా! మమత అనేది చెప్పడానికి కూడా ఎప్పుడూ ఎక్కడా పనికిరాదు.

వ. గర్వాంధు లయిన నరపతులం జూచి భూదేవి హాస్యంబు సేయు; 'శత్రు క్షయంబు సేసి యెవ్వరికి నీక తాము యేలు చుండెద' మని యెడి మోహంబునం బితృపుత్రభ్రాతలకు భ్రాంతి గల్పించి, యన్యో న్యవైరానుబంధంబులం గలహంబు సేసి, రణరంగంబులఁ దృణ ప్రాయంబులుగా దేహాదులు వర్జించి, నిర్జరలోకప్రాప్తులైన పృథు యయాతి గాధి నహుష భరతార్జున మాంధాతృ సగర రామ ఖట్వాంగ ధుంధుమార రఘు తృణబిందు పురూరవ శ్శంతను గయ భగీరథ కువలయాశ్వ కకుత్స్థ నిషధ హిరణ్యకశిపు వృత్ర రావణ నముచి శంబర భౌమ హిరణ్యాక్ష తారకాదు లైన రాజు లందు, దైత్యులును ధరణికి మమత్వంబునంజేసి కదా కాలవశం బున నాశంబునొంది? రది యంతయు మిథ్య గాన సర్వంబునుం బరిత్యజించి 'జనార్దన, వైకుంఠ, వాసుదేవ, నృసింహ,'యని నిరం తర హరికథామృత పానంబు సేసి, జరారోగవికృతులం బాసి హరి పదంబు నొందు' మని చెప్పి. 18

* గర్వవశులై కన్నూ మిన్నూ కానక సంచరించే రాజులను చూచి భూదేవి నవ్వుకుంటుంది. శత్రువులను సంహరించి భూమిని గ్రహించి,

ఎవరికీ యివ్వకుండా తామే యేలుకుంటామనే మోహంతో ఉంటారు. ఆ విధంగా తండ్రికొడుకులకూ, అన్నదమ్ములకూ ఆశపుట్టించి పరస్పరమూ వైరాన్ని పెంచుకొని కలహించి యుద్ధరంగంలో గడ్డిపరకలను విడిచినట్టు శరీరాలు విడిచిపెట్టి, దేవలోకాన్ని పొందిన పృథువు, యయాతి, గాధి, నహుషుడు, భరతుడు, అర్జునుడు, మాంధాత, సగరుడు, రాముడు, ఖట్వాంగుడు, ధుంధుమారుడు, రఘువు, తృణబిందువు, పురూరవుడు, శంతనుడు, గయుడు, భగీరథుడు, కువలయాశ్వుడు, కకుత్స్థుడు, నిషధుడు, హిరణ్యకశిపుడు, వృత్రుడు, రావణుడు, నముచి, శంబరుడు, భౌముడు, హిరణ్యాక్షుడు, తారకుడు మొదలైన రాజులూ, రాక్షసులూ భూమిని 'నాది' అని అనుకోవడంచేతనే కాలానికి లొంగి నాశనమై పోయారు. ఇది అంతా పైకి కనిపించేదే కాని యథార్థం కాదు. కాబట్టి అంతటినీ విడిచిపెట్టి 'జనార్దనా! వైకుంఠా! వాసుదేవా! నృసింహా!' అని ఎల్లప్పుడూ శ్రీహరి కథ లనే సుధను త్రాగి ముసలితనమూ, రోగమూ అనే వికారములను దూరం చేసుకొని విష్ణుస్థానమును చేరుకో!

తే. ఉత్తమశ్లోకుఁ డన నెవ్వఁ డున్నవాఁడు!
సన్నుతుండగు నెవ్వఁడు సకల దిశల
నట్టి పరమేశ్వరునిఁ జిత్తమందు నిలిపి
తద్గుణంబులు వర్ణింపు ధరణినాథ! 19

* ఓ మహారాజా! ఉత్తములకు కీర్తనీయుడూ, సర్వదిశలయందు సన్నుతుడూ అయినట్టి వాడు పరమేశ్వరుడు. ఆ పరమేశ్వరునే మనస్సులో నిల్పుకొని, అతని గుణములనూ, మహిమలనూ వర్ణిస్తూ ఉండు."

యుగధర్మప్రాకృతాదిప్రళయచతుష్టయవివేచనము

వ. అనిన శుకయోగీంద్రునకు రాజేంద్రుం డిట్లనియెఁ; 'గలియుగం బతిపాప సమ్మిళితంబు; గాన దురితంబు లే లాగున రాకుండఁ జేయుదురు? కాలం బే క్రమంబున నడచుఁ? గాలస్వరూపకుం డైన హరిప్రభావం బేలాగునం గానఁబడు? నీ జగజ్జాలం బెవ్విధంబున నిలుచు?' నని యడిగిన రాజేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియెఁ; 'గృతత్రేతాద్వాపర కలియుగంబులను యుగ చతుష్టయంబును గ్రమంబుగాఁ బ్రవర్తించు; ధర్మంబునకు సత్యదయా తపోదానంబులు నాలుగు పాదంబులై నడచు; శాంతిదాంత్యాత్మ

జ్ఞాన వర్ణాశ్రమాచారంబులు మొదలగునవి గలిగి ధర్మంబు మొదటి యుగంబున నాలుగు పాదంబులం బరిపూర్ణంబై ప్రవర్తిల్లు; శాంతి దాంతికర్మాచరణాది రూపం బగు ధర్మంబు మూఁడు పాదంబుల రెండవ యుగంబునం బ్రవర్తిల్లు; విప్రార్చనాహింసావ్రతజపానుష్ఠానాదిలక్షణంబులు గలిగి ధర్మంబు రెండు పాదంబుల మూఁడవ యుగంబునం దేజరిల్లు; మఱియు జనులు గలియుగంబున ధర్మరహితులు; నన్యాయకారులు, క్రోధమాత్సర్యలోభమోహాది దుర్గుణ విశిష్టులు, వర్ణాశ్రమాచారరహితులు, దురాచారులు, దురన్నభక్షకులు, శూద్రసేవారతులు, నిర్దయులు, నిష్కారణవైరులు, దయాసత్యశౌచాదివిహీనులు, ననృతవాదులు, మాయోపాయులు, ధనవిహీనులు, దోషైకదృక్కులునై పాపచరితులగు రాజుల సేవించి, జననీజనక సుతసోదరబంధుదాయాదసుహృజ్జనులం బరిత్యజించి, సురతాపేక్షులై కులంబులం జెఱచుచుండెదరు; మఱియు క్షామ డామరంబులం బ్రజాక్షయంబగు; బ్రాహ్మణులు దుష్ప్రతిగ్రహవిహారులై యజ్ఞాదికర్మంబులు పదార్థపరులై చేయుచు హీనులై నశించెద; రట్లుగాన యీ కలియుగంబున నొక్క ముహూర్తమాత్రం బయిన నారాయణ పరాయణులై మనంబున శ్రీనృసింహవాసుదేవసంకర్షణాదినామంబుల నచంచలభక్తిం దలంచువారలకుఁ గ్రతుశతఫలంబు గలుగు; నట్లు గావున రాజశేఖరా, నీ మది ననవరతంబు హరిం దలంపుము; కలి యనేకదురితాలయంబు గాన, నొక్క నిమిషమాత్రంబు ధ్యానంబు సేసినం బరమపావనత్వంబు నొంది కృతార్థుండ వగుదు' వని పలికి మఱియును. 20

* అని యోగివర్యుడైన శుకుడు రాజేంద్రుడైన పరీక్షిత్తుకు చెప్పాడు. అప్పుడు పరీక్షిన్మహారాజు శుకమహాయోగిని ప్రశ్నిస్తున్నాడు. "కలియుగం ఘోరపాపాలకు ఆలవాలం. అటువంటప్పుడు ప్రజలు తమకు పాపాలు రాకుండా ఏ విధంగా చేసుకుంటారు? ఏ విధంగా కాలం నడుస్తుంది? కాలస్వరూపుడు విష్ణువే. అతని ప్రభావం ఏ విధంగా తెలుస్తుంది? ఈ లోకాలన్నీ ఏ విధంగా నిలుస్తాయి?" అని.

శుకమహర్షి మహారాజు ప్రశ్నలకు ఈ విధంగా బదులు చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు--"కృతయుగం, త్రేతాయుగం, ద్వాపరయుగం, కలియుగం అని యుగాలు నాలుగు. ఆ నాలుగు యుగాల్లో క్రమంగా ప్రవర్తించే ధర్మముంది. ఆ ధర్మానికి సత్యమూ, దయా, తపస్సు,

దానమూ అని నాలుగు పాదాలు. మొదటిదైన కృతయుగంలో శాంతీ, దాంతీ, ఆత్మజ్ఞానమూ, వర్ణాచారాలూ, ఆశ్రమాచారాలూ మొదలైనవాటిని గలిగి ధర్మం నాలుగుపాదాలతోనూ పరిపూర్ణత్వం పొంది నడుస్తుంది.

రెండవదైన త్రేతాయుగంలో శాంతీ, దాంతీ, కర్మాచరణా మొదలైన లక్షణాలు కలిగి ధర్మం మూడు పాదాలతో నడుస్తుంది. మూడవదైన ద్వాపరయుగంలో బ్రాహ్మణపూజా, జపానుష్ఠానములూ, అహింసావ్రతమూ మొదలయిన లక్షణాలు కలిగి ఉంటుంది ధర్మం. ఆ ధర్మం రెండు పాదాలతో నడిచి ప్రకాశిస్తుంది.

ఇంక నాలుగవది కలియుగం. ఈ యుగంలో జనులు ధర్మదూరులుగా, అన్యాయం ఆచరించే వారుగా, క్రోధమూ, మాత్సర్యమూ మోహము, లోభమూ మొదలయిన దుర్గుణాలతో కూడుకొన్న వారుగా ఉంటారు. వర్ణాచారాలనూ, ఆశ్రమాచారాలనూ విడిచిపెట్టేస్తారు. దురాచారాలు అవలంబిస్తారు. తినరాని అన్నం తింటారు. శూద్రసేవయందు మునిగి ఉంటారు. దయలేనివారై, నిష్కారణంగా వైరం వహించినవా రౌతారు. దయా, సత్యమూ, శౌచమూ మొదలయిన గుణాలు లేనివారై, అబద్ధాలు చెబుతూ, కపటోపాయాలు పన్నుతూ, దరిద్రులై, దోషదర్శనం మీదనే చూపు నిల్పిన వారై పాపశీలం కలిగిన రాజులను సేవిస్తూ ఉంటారు. తల్లీ, తండ్రీ, కొడుకూ, సోదరుడూ, చుట్టమూ, జ్ఞాతీ, స్నేహితుడూ అన్న అనురాగబంధం గల వారినందరినీ విడిచిపెట్టి, కేవలమూ కాముక కర్మయందే కాంక్ష గలవారై తిరుగుతూ, కులపవిత్రతను కూలదోస్తారు. అంతేకాదు. ఆ కాలంలో కరువు కాటకాలవల్ల ప్రజలు నశించిపోతారు. బ్రాహ్మణులు పరిగ్రహింపరాని దానాలు పరిగ్రహిస్తూ యథేచ్ఛావిహారులై ఉంటారు. ఇతరుల ధనమందున్న ఆసక్తిచేత మాత్రమే యజ్ఞయాగాదులు చేస్తుంటారు. ఇలా భ్రష్టులూ, నీచులూ కావడంచేత నశిస్తారు.

కాబట్టి, యీ కలియుగంలో ఒక్కక్షణమైనా సరే 'శ్రీనృసింహా! వాసుదేవా! సంకర్షణా!' మొదలయిన నామాలతో సుస్థిరమైన భక్తితో హరిని స్మరించాలి. ఆ విధంగా హరిస్మరణ పరాయణులైన వారికి స్మరణమాత్రాన వందయజ్ఞాలు చేస్తే ఎంత ఫలం వస్తుందో అంత ఫలమూ

వస్తుంది. కాబట్టి రాజచూడామణీ! నువ్వు నీ మనస్సులో నిరంతరా యంగా నిరంతరంగా హరిని స్మరించు. కలియుగం అనేక పాపాలకు పుట్టిల్లు. అందువల్ల ఒక్కనిమిషం ధ్యానం చేసినప్పటికే నీకు ఉత్తమ మైన పావనత్వం కలిగి కృతార్థుడవౌతావు"- అని చెప్పాడు శుకమహర్షి.

క. మూఁడవ యుగమున నెంతయు
వేడుక హరికీర్తనంబు వెలయుఁగ ధృతిచేఁ
బాడుచుఁ 'గృష్ణా;' యనుచుం
గ్రీడింతురు కలిని దలఁచి కృతమతు లగుచున్. 21

* మళ్ళీ ఆయనే అందుకొని "మూఁడవయుగమైన ద్వాపరంలో 'కృష్ణా' అని హరినామ స్మరణచేస్తూ హరిని గానంచేస్తూ కలిని తలచి, ముందుగానే, బుద్ధిమంతులు కావడంచేత భగవంతునియందు క్రీడిస్తున్నారు" అని చెప్పాడు.

వ. అనినఁ 'గల్పప్రళయప్రకారం బెట్లనిన నతం డిట్లనియెఁ; 'జతుర్యుగ సహస్రంబులు సనిన నది బ్రహ్మకు నొక్కపగ లగు; నా క్రమంబున రాత్రియు వర్తిల్లు; నంత బ్రహ్మకు నొక్కదినం బగుటవలన నది నైమిత్తికప్రళయం బనంబడు; నందు విధాత సమస్త లోకంబులం దన యాత్మయందు నిలిపి శయనింప బ్రకృతి వినష్టంబయిన నది ప్రాకృతప్రళయం బని చెప్పంబడు; నాప్రళయ ప్రకారంబు విను; మిట్లు పవలు నైమిత్తిక ప్రళయంబును, రాత్రి ప్రాకృత ప్రళయంబు నగుట గలిగిన నది యజునకు దినప్రమాణం; బిట్టి దిన ప్రమాణంబున మున్నూట యఱువది దినంబులయిన నలువకు నొక్క సంవత్సరంబు పరిపూర్ణం బగుఁ; దద్వత్సరంబులు శతపరిమితంబు లయిన. 22

సీ. అంత లోకేశున కవసానకాలంబు
వచ్చిన నూఱేండ్లు వసుధలోన
వర్షంబు లుడిగిన వడిఁ దప్పి మానవుల్
దప్పి నాఁకటఁ జిక్కి నొప్పి నొంది
యన్యోన్యభక్షులై యా కాలవశమున
నాశ మొందెద; రంత నలినసఖుఁడు
సాముద్రదైహికక్ష్మాజాత రసములఁ
జాతురిఁ గిరణాళిచేతఁ గాల్ప

తే. నంతఁ గాలాగ్ని సంకర్షణాఖ్య మగుచు
నఖిలదిక్కులు గలయంగ నాక్రమించు
నట్టియెడ నూఱువర్షంబు లాదుకొనఁగ
వీఁకతోడుత వాయువుల్ వీచు నపుడు. 23

* అప్పుడు పరీక్షిత్తు "కల్పప్రళయం ఏ విధంగా జరుగుతుంది?" అని అడిగాడు. దానికి సమాధానంగా శుకయోగీంద్రుడు "యుగ చతుష్టయాలు ఒకవెయ్యి గడిస్తే బ్రహ్మకు ఒక పగలు. అట్లే రాత్రికూడా అంతటి ప్రమాణమే కలిగి ఉంటుంది. ఇటువంటి రాత్రింబగళ్ళు కలిస్తే .బ్రహ్మకు ఒకరోజు అవుతుంది. దానిని "నైమిత్తికప్రళయం" అని అంటారు. ఆ సమయంలో విధాత లోకాల నన్నింటినీ తన ఆత్మలో చేర్చుకొని నిద్రిస్తాడు. అప్పుడు ప్రకృతి అంత రిస్తుంది. దాన్ని "ప్రాకృత ప్రళయం" అని అంటారు. ప్రళయవిషయం వివరించి చెబుతాను. విను. పగటి పూట నైమిత్తికప్రళయం. రాత్రి పూట ప్రాకృతప్రళయం. ఈ రెండూ కలిసి బ్రహ్మకు ఒక రోజు అవుతుంది. ఇటువంటి రోజులు మూడువందల అరవై అయినప్పుడు బ్రహ్మకాలమానంలో ఒక సంవత్సరం అయినట్టు లెక్క.

అటువంటి సంవత్సరాలు వంద అయినప్పుడు బ్రహ్మకు అవసాన కాలం వస్తుంది. అప్పుడు భూమిమీద నూరేళ్లపాటు వానలు కురవవు. దానితో మానవులు ఆకలి దప్పులకు తట్టుకోలేక అల్లాడిపోతారు. అప్పుడు ఒకరి నొకరు తినడం మొదలుపెడతారు. ఆ విధంగా కాలవశులై అంత రిస్తారు. అప్పుడు పద్మబాంధవుడైన సూర్యుడు సముద్రజలాలను, శరీరములందున్న రసాలను, భూమియందు పుట్టిన ద్రవాలను తన కిరణసముదాయంచేత కాల్చి పీల్చివేస్తాడు. ఆ విధమైన కాలాగ్ని సంకర్షణం అనే పేరుతో అన్ని దిక్కులలోను వ్యాపించి ఆక్రమిస్తుంది. అప్పుడు నూరుసంవత్సరాలపాటు విడువకుండా వాయువులు వీస్తాయి.

వ. శతహాయనంబులు ధారాధరంబులు మహాఘోషంబులతోడం గరికరో పమానంబు లయిన నీరధారల నిఖిలజగంబును శంబరమయంబు చేసిన బ్రహ్మాండంబెల్ల జలమయం బగుటంజేసి, భూమి వ్రాత గంధగుణంబయి కబంధంబున లీనంబగు; న న్నీరంబు జీర్ణరస గుణంబై తేజంబున నడంగు; నా తేజంబు వాయువందు నష్టరూ పంబయి కలయు; నా పవనుండు గతస్పర్శగుణుండై నభంబున

సంక్రమించు; నా యాకాశంబు విగతశబ్దంబయి భూతాదిం బ్రవేశించుఁ, దైజసం బైన మహద్రూపం బనహంకారంబై వైకారిక గుణ సమేతంబై, యింద్రియంబుల లయించు; నహంకారంబును సత్త్వాదిగుణంబులు గ్రసియించు; నవి కాలచోదితంబైన ప్రకృతియం దడంగు; నా ప్రకృతి యనాదియు నిత్యంబు నవ్యయంబు నవాఙ్మానసగోచరంబునై సత్త్వరజస్తమోగుణ రహితంబయి, మహదాదిసన్నివేశంబు లేక స్వప్నాద్యవస్థారహితంబయి, పృథివ్యాదిహీనంబై యప్రతర్క్యంబగు; దానిని మూలభూతంబయిన పదంబని చెప్పుచుందురు, కాలవిపర్యయంబయి, పురుషావ్యక్తులు విలీనం బగునది ప్రాకృత ప్రళయం బనంబడు' నని చెప్పి 'మఱియు నొక విశేషంబు వినుము; బుద్ధీంద్రియార్థరూపంబులచే జ్ఞానంబు తదాశ్రయం బయివెలుంగు; దృశ్యత్వావ్యతిరేకంబులచే నది యాద్యంతంబులు గలదై యుండుఁ; దేజంబునకు దీపచక్షూరూపంబులు వేఱు గానియట్లు బుద్ధీంద్రియార్థంబులు పరార్థమూర్తికి నన్యంబులు గానేరవు; బుద్ధిసంభవంబు ప్రధానంబు; జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థాభేదం బాత్మమయంబై, బుద్ధియుక్తంబైన యోగంబునం బరిణమించుఁ; బ్రాణిజాతం బీశ్వరునందు లయోదయంబులు వొందుచుండు; సర్వంబు నన్యోన్యాపాశ్రయంబై యాద్యంత వంతం బగుట నవస్తు వై వర్తించు; నొక్క తేజంబు బహురంధ్రంబులం గానంబడు పడువున నొక్క పరమాత్మ పెక్కువిధంబుల భావింపంబడు; హాటకంబు పెక్కురూపంబులు గలదైన, నేకంబయిన తెఱంగునఁ బరమాత్మ నేకంబుగా భావింపవలయు; నేత్రంబులకు మేఘావరణంబు దలంగినప్పుడు భాస్కర మండలంబు గనిపించుకరణి బంధహేతు వైన యహంకారం బాత్మజ్ఞానంబునం దిరస్కృతం బైనయప్పుడే పరమాత్మ నిర్మలంబయి తోఁచు; నా పరమాత్మను నిరంతరంబును దలంచుచు, యోగులు తదేకాయత్తచిత్తులై యుందురు; కాలవేగంబున సర్వప్రపంచంబునకు నవస్థాంతరంబులు గల్గుచుండుఁ; బరమేశ్వరమూర్తి యైన కాలంబున నభంబునం బగలు తారకంబులు గానరాని కరణిం గానంబడక, కల్పావస్థలు చరించు; నిత్యనైమిత్తిక ప్రాకృతికాత్యంతికంబులని ప్రళయంబులు చతుర్విధంబులై పరఁగు; నందులం గలుగు నారాయణుని లీలావతారంబులఁ గమలభవభవాదులయిన వచింపనోపరు; నే నెఱింగినంతయుం జెప్పితి; సంసారసాగరంబు దాఁటఁ హరికథ యనెడు నావయ సహాయంబు గాని వేఱొకటి లే' దని చెప్పి.

* ఈ విధంగా నూరు సంవత్సరాలపాటు మేఘాలు మహాధ్వని చేసుకుంటూ ఏనుగుతొండాలవలె అనిపించే జలధారలు కురిపించి సకలభూమిని జలమయం చేసివేస్తాయి. బ్రహ్మాండమంతా జలమయం కావడంచేత పృథ్వి తన తన్మాత్ర అయిన గంధగుణాన్ని పోగొట్టుకుని నీళ్లలో లీనమైపోతుంది.

నీరు తన తన్మాత్ర అయిన రసగుణాన్ని పోగొట్టుకుని కాంతిలో అణగిపోతుంది. కాంతి అనగా తేజస్సు తన తన్మాత్ర అయిన రూపగుణాన్ని పోగొట్టుకుని వాయువులో కలుస్తుంది. వాయువు తన తన్మాత్ర అయిన స్పర్శగుణాన్ని పోగొట్టుకుని ఆకాశంలో చేరుతుంది. ఆకాశం తన తన్మాత్ర అయిన శబ్దగుణాన్ని పోగొట్టుకుని ఆదిభూతంలో ప్రవేశిస్తుంది. అది తేజోమయమైన మహద్రూపంతో అహంకారం గలదై, వికార గుణములు కలదై, యింద్రియాలను లీనం చేసుకుంటుంది. అహంకారాన్ని సత్త్వమూ మొదలయిన గుణాలు తమలో లీనంచేసుకుంటాయి. ఆ సత్త్వాదిగుణాలు తిరిగి కాలంచేత ప్రేరేపింపబడిన ప్రకృతిలో లీనమైపోతాయి.

ప్రకృతి అనేది అనాదిగా ఉంది; అది శాశ్వతమైనది; దానికి నాశనం కాని మార్పుకాని లేదు. మాటలకు మనస్సుకు కాని గోచరం కాక, సత్త్వమూ రజస్సూ తమస్సూ అనే గుణత్రయమూ లేనిదై, మహత్తు మొదలయిన వానితో సమావేశం లేనిదై, స్వప్నావస్థ మొదలయిన అవస్థాత్రయమూ లేనిదై, పృథివి మొదలయిన పంచభూతాలూ లేనిదై, తర్కానికి అందనిదై ఉంది. దానిని మూలభూతమైన పదార్థంగా చెబుతారు. కాలం విపరిణామం చెందినప్పుడు పురుషుడూ, అవ్యక్తుడూ ఒకరిలో ఒకరు లీనమౌతారు. ఆ స్థితిని "ప్రాకృతప్రళయం" అని అంటారు.

ఇంకొక సంగతి ఉంది. దానిని కూడా విను. బుద్ధి, ఇంద్రియములు, ఇంద్రియార్థములైన విషయములు—ఈ మూడింటినీ ఆశ్రయించుకుని జ్ఞానం ప్రకాశిస్తుంటుంది. గోచరం కావడం అనే లక్షణం కలిగి, విరుద్ధం కాకపోవడమనే లక్షణం కలిగి, ఆదినీ అంతాన్నీ కలదై ఈ జ్ఞానం ఉంటుంది. కాంతికంటె దీపమూ, నేత్రమూ, వస్తురూపమూ వేరుకావు. అదేవిధంగా బుద్ధి, యింద్రియాలూ, విషయాలూ పరార్థమూర్తి అయిన పరమాత్మకంటె భిన్నమైనవి కావు.

ప్రధాన మనేది బుద్ధియందు పుడుతుంది. మెలకువగా ఉండుట అనే జాగ్రదవస్థ, కలలు కనుట అనే స్వప్నావస్థ, గాఢనిద్రపోవుట అనే సుషుప్తి అవస్థ—అనే ఈ మూడు విధములైన అవస్థలూ ఆత్మ మయాలై బుద్ధితో కలిసినట్టయితే అదే యోగమనిపించుకుంటుంది.

జీవులు ఈశ్వరునిలో ఉదయం పొంది లయంపొందుతూ ఉంటారు. ఒకదానికొకటి ఆధారం కానిదై సమస్తమూ ఆదీ అంతమూ కలదై ఉండడంవల్ల అవస్తువై (వస్తువు కానిదై) ప్రవర్తిస్తుంది. ఒకే తేజం అనేకరంధ్రాలలో నుంచి అనేక తేజములుగా గోచరించేటట్లు ఒకే భగవంతుడు అనేకవిధములుగా భావింపబడుతున్నాడు. నగల భేదాన్నిబట్టి అనేకరీతులుగా కనిపించినప్పటికీ బంగారాన్ని ఒకేవిధంగా భావించినట్లుగానే పరమాత్మను ఒకటిగానే భావించాలి. కళ్లకు అడ్డుగా నిలిచిఉన్న మబ్బుతెర తొలగిపోయినప్పుడు సూర్యబింబం కనిపించినట్టుగా ఆత్మజ్ఞానం వల్ల అహంకారం తొలగిపోయినప్పుడు పరమాత్మ స్వచ్ఛంగా కనిపిస్తుంది. అహంకారం బంధనకారణం. అందువల్లనే అడ్డునిలుస్తుంది. యోగులు పరమాత్మనే యెల్లప్పుడూ తలుస్తూ, పరమాత్మయందే మనస్సును నిల్పి ఉంటారు.

కాలగమనంచేత ప్రపంచానికి భిన్నభిన్నమైన దశలు కలుగుతుంటాయి. పరమాత్మ యొక్క స్వరూపమే కాలం. ఆకాశంలో పగటిపూట చుక్కలు కనిపించని విధంగా కాలంలో కల్పావస్థలు కనిపించకుండా సంచరిస్తుంటాయి. నిత్యప్రళయం, నైమిత్తికప్రళయం, ప్రాకృతికప్రళయం, ఆత్యంతికప్రళయం అని ప్రళయాలు నాలుగు విధాలు. ఆయా సమయాల్లో సంభవించే నారాయణునియొక్క లీలలనూ, అవతారాలనూ, బ్రహ్మ కానీ ఈశ్వరుడు కానీ తదితరులు కానీ చెప్పలేరు. నేను నాకు తెలిసినంతవరకూ చెప్పాను. సంసారమనే మహాసముద్రాన్ని దాటడానికి 'విష్ణుకథ' అనే నావ ఒక్కటే సాధనం. మరొకటేదీ సాధనం కాలేదు. సహాయపడలేదు.

ఉ. ఏను మృతుండ నౌదునని యింత భయంబు మనంబులోపలన్
మానుము; సంభవంబు గల మానవకోట్లకుఁ జావు నిత్యమౌఁ;
గాన హరిం దలంపు; మికఁ గల్గదు జన్మము నీకు ధాత్రిపై;
మానవనాథ! పొందెదవు మాధవలోకనివాససౌఖ్యముల్. 25

* 'నేను చనిపోతాను' అన్న భయాన్ని పూర్తిగా మనస్సులో నుంచి విడిచిపెట్టు. జన్మించిన మానవుల కందరికీ మరణించడం కూడా నిత్యధర్మం. కాబట్టి హరిని ధ్యానం చేసుకో! దీనివల్ల నీవు మళ్లా మానవలోకంలో జన్మించడం జరుగదు. ఓ రాజా! మాధవలోక మైన వైకుంఠంలో నివసించి, అక్కడ సౌఖ్యాలు అనుభవించే యోగం కలుగుతుంది.

పరీక్షిత్తు తక్షకునిచే దష్టుండై మృతి నొంద నతని పుత్త్రుఁడు సర్పయాగము సేయుట

వ. రాజేంద్రా, జరామరణ హేతుకంబయిన శరీరంబుననుండు జీవుండు ఘటంబులలోఁ గనంబడు నాకాశంబు ఘటనాశంబయిన మహాకాశంబునం జేరు తెఱంగున, శరీరపతనం బగుడు నీశ్వరుం గలయుఁ, దైలనాశపర్యంతంబు వర్తి తేజంబుతోడ వర్తించు కరణి దేహకృతంబగు భవంబు రజస్సత్త్వతమోగుణంబులచేతం బ్రవర్తిఇచు; నాత్మ నభంబు మాడ్కి ధ్రువంబై యనంతంబై వ్యక్తావ్యక్తంబులకుఁ బరంబై యుండు; ని ట్లాత్మ నాత్మస్థునిఁగా జేసి; హరినిజాకారంబు భావించుచుండుట విశేషంబు; నిన్నుఁ దక్షకుండు గఱవ సమర్థుండు గాఁడు; హరిం దలంపుము; ధన గృహదారాపత్యక్షేత్రపశుప్రకరంబుల వర్జించి, సమస్తంబును నారా యణార్పణంబు సేసి, విగతశోకుండవై నిత్యంబును హరిధ్యానంబు సేయు' మని వినిపించిన రాజేంద్రుండును గుశాసనాసీనుండై జనా ర్దనుం జింతించుచుండె; నంత శుకుండును యథేచ్ఛావిహారుం డయి చనియె; నిటఁ గ్రుద్ధుండైన బ్రాహ్మణోత్తమునిచేఁ బ్రేరి తుండైన తక్షకుండు ద్విజరూపంబుఁ దాల్చి, పరీక్షిద్వధార్థంబుగా నేతెంచుచుండి మార్గమధ్యంబునఁ గాశ్యపుండను సర్వవిషహరణస మర్థుం డగు నొక్క విప్రునిం గని యతని నపరిమితధనప్రదానం బునఁ దృప్తుంగావించి, పరీక్షిన్నికటంబునకు రాకుండ న ట్లొనర్చి, యంతటఁ బరీక్షిన్మహారాజు చెంతనున్నవారలచేతి కొక్క ఫలం బిచ్చి చనిన, వా రా ఫలంబు రాజున కిచ్చిన నతం డా ఫలంబు నాస్వాదించినం గ్రిమిరూపంబున నందుండి వెడలి మహాభయంక రరూపంబునం గాకోదరంబై రాజుం గఱచిన నతండు నా క్షణంబ విషాగ్నిచే భస్మీభూతుం డయ్యె; నట్టి యవసరంబున భూమ్యం తరిక్షంబులనుండు నిఖిలప్రాణు లాశ్చర్యకరంబగు తన్మరణంబు

గని హాహారవంబులు సేసి; రంత నీ యర్థంబు నతని తనయుం డైన జనమేజయుండు విని క్రోధావేశంబున సర్పప్రళయం బగు నట్లు యజ్ఞంబు సేయుచుండ సహస్రసంఖ్యలు గల సర్పంబులు హతంబు లయ్యె నా సమయంబునఁ దక్షకుండు రాక వాసవా లయంబున నుండుట యెఱింగి "సహేంద్రతక్షకాయానుబ్రూహి" అను ప్రేషవాక్యంబు నొడువునంతఁ, దక్షకసహితుండయి విమా నముతో నింద్రుండు స్థానభ్రంశంబు నొంది పడుచుండ, న త్తఱి నాంగిరసుం డేతెంచి పరీక్షిత్తనయుని బహుభంగులం గీర్తించి. 26

* మహారాజా! ముసలితనానికీ మృతికీ ఆశ్రయం శరీరం. ఈ శరీరంలో ఉన్నజీవుడు కుండలో ఉన్న ఆకాశం కుండ పగిలినప్పుడు మహాకాశంలో కలిసిపోయినట్టుగా శరీరం నాశనమైనప్పుడు దేవునిలో కలిసి పోతాడు. అనగా జీవాత్మ పరమాత్మలో చేరిపోతుంది. చమురు అయి పోయేవరకు వత్తి వెలుగుతుంది. అదేవిధంగా శరీరం ధరించి వచ్చిన జన్మ సత్త్వ రజస్తమోగుణములచేత ప్రవృత్తిని కలిగి ఉంటుంది. ఆత్మ మాత్రం ఆకాశం మాదిరిగా నిశ్చలంగా అనంతంగా గోచరత్వానికీ అగోచరత్వానికీ అతీతంగా ఉంటుంది.ఇటువంటి ఆత్మను ఆత్మస్థునిగా చెయ్యగలిగి ఉండాలి. అప్పుడు హరియొక్క నిజాకారాన్ని ధ్యానం చెయ్య గలిగి ఉండాలి. అది గొప్ప విషయం.

నిన్ను కరవగల శక్తి తక్షకునికి లేదు. విష్ణువును సదా ధ్యానించు. ధనధాన్యములనీ, గృహక్షేత్రములనీ, పుత్రకళత్రములనీ వ్యామోహం పెట్టు కోక, అన్నింటినీ విడిచిపెట్టి భగవదర్పణబుద్ధితో శోకరహితుడవై నిర తమూ నిరంతరమూ హరినే ధ్యానిస్తూ ఉండు" అని శుకయోగి వినిపింపగా రాజశ్రేష్ఠుడైన పరీక్షిత్తు దర్భాసనం మీద కూర్చుండి జనార్దనుడైన విష్ణుదేవుని చింతించడం మొదలుపెట్టాడు. శుకమహర్షి తాను స్వచ్ఛందసంచారియై వెళ్లిపోయాడు.

కోపం పొందిన విప్రుని (శృంగి) వల్ల ప్రేరేపింపబడినవాడై తక్ష కుడు బ్రాహ్మణవేషం ధరించి పరీక్షిత్తును సంహరించడంకోసం వస్తూ త్రోవలో కాశ్యపుడనే ఒక బ్రాహ్మణుని కలుసుకున్నాడు. ఆ కాశ్యపుడు పాము విషానికి విరుగుడు వెయ్యగల సమర్థుడు. అందువల్ల అతనికి అంతులేనిధనం సమర్పించి సంతృప్తిపరచి పరీక్షిన్మహారాజు చెంతకు వెళ్ల

కుండా చేశాడు. ఆ తరువాత తక్షకుడు పరీక్షిత్తు దగ్గర ఉంటున్న వారికి ఒక పండునిచ్చి తాను వెళ్లిపోయాడు. ఆ సన్నిహితులు ఆ పండును రాజుకు సమర్పించారు. ఆయన ఆ ఫలాన్ని చవిచూచినంతలో, లోపలనుంచి ఒక పురుగువలె పైకి వచ్చి భయంకరమైన మహాసర్పంగా మారిపోయి రాజును కరవగా ఆయన ఆ క్షణమే విషాగ్నివల్ల బూడిదగా మారిపోయాడు.

ఆ సమయంలో ఆశ్చర్యకరమైన ఆ మరణాన్ని అవలోకించిన సర్వజీవులూ హాహాకారాలు చేశారు. ఈ విషయమంతా అతని కుమారుడైన జనమేజయుడు విని క్రోధావేశం పొంది సర్పాలన్నీ నాశనం కావాలన్న సంకల్పంతో యజ్ఞం చేస్తూఉండగా వేనకువేలు పాములు నాశనమైపోయాయి. తక్షకుడు రాకుండా ఇంద్రుని మందిరంలో ఉండటం తెలుసుకుని ఋత్విజుడు 'సహేంద్రతక్షకాయానుబ్రూహి' అని పలికినంతటిలో తక్షకునితోపాటుగా ఇంద్రుడు కూడా విమానంతో సహా తన స్థానంనుంచి పడుతుండగా, ఆ సమయానికి అంగిరసుడు వచ్చి పరీక్షిత్తుకుమారుడైన జనమేజయ మహారాజును పెక్కు విధములుగా స్తుతించాడు.

చ. 'మృతియును జీవనంబు నివి మేదినిలోపల జీవకోటికిన్
సతతము సంభవించు; సహజం బిది; చోరహుతాశసర్ప సం
హతులను దప్పి నాఁకటను బంచత నొందెడునట్టి జీవుఁడున్
వెతలను బూర్వకర్మ భవవేదన లొందుచుఁ గుందు నెప్పుడున్. 27

వ. అట్లు గావున నసంఖ్యంబులైన దందశూకంబులు హతంబు లయ్యె; శాంత మానసుండవై, క్రోధంబు వర్జింపు మనిన గుఁరూపదిష్ట ప్రకారంబున సర్పయాగంబుమాని యుండె; నంత దేవతలు గుసుమవృష్టిఁ గురియించి; రా రాజన్యుండు మంత్రిసమేతుండై నగరప్రవేశంబుసేసె; బాధ్యబాధకలక్షణంబులు గల విష్ణుమాయాచోదిత గుణవ్యాపారంబుల నాత్మ మోహపడుం గావున, నట్టి మాయావికారంబులం బరిత్యజించి, తదాశ్రయాకృతమానసుండై వర్తించుచు, పరనిందసేయక, వైరంబు వర్జించి, భగవత్పాదాంభోజభక్తి సంయుక్తుండై తిరుగునతండు హరిపదంబుఁ జేరు; నని చెప్పి వెండియు సూతుండు పరమహర్షసమేతుండై శౌనకున కిట్లనియె. 28

* ఆ పిమ్మట 'చావు బ్రతుకులు భూమిమీద ఉండే జీవసముదాయానికి ఎల్లప్పుడూ కలుగుతూనే ఉంటాయి. ఇది సహజం; పుట్టుకతో వచ్చేదే. దొంగలవల్ల, అగ్నివల్ల, పాముకాటువల్ల, దప్పికవల్ల, ఆకలివల్ల చనిపోయే మానవుడు కష్టములతో కుమిలిపోయి తాను పూర్వం చేసిన పాపాలయొక్క ఫలాన్ని ఎప్పటికీ అనుభవిస్తాడు.

అందువల్ల శాంతిని పొందిన మనస్సు కలిగి కోపాన్ని విడిచిపెట్టు. ఇప్పటికే లెక్కపెట్టలేనన్ని పాములు మృతిచెందాయి." అని చెప్పగా గురువు యొక్క ఉపదేశాన్నిబట్టి జనమేజయుడు సర్పయాగాన్ని మానివేశాడు. అందుకు సంతోషించి దేవతలు పూలవాన కురిపించారు.

ఆ తరువాత జనమేజయ మహారాజు మంత్రులతో కూడుకొన్నవాడై రాజధానీనగరంలో ప్రవేశించాడు. గుణసమేతాలైన ప్రవృత్తులు విష్ణుమాయవల్ల ప్రేరేపణ పొందుతుంటాయి. వాటికి బాధ్యబాధక లక్షణాలు కూడా ఉంటాయి. వాటి వల్ల ఆత్మకూడా భ్రాంతిని పొందుతుంటుంది. జనమేజయుడు ఆ విధమైన మాయావికారములను విసర్జించివేశాడు; తన మనస్సును వాటికి ఆశ్రయం కాకుండా చేసుకుని, యితరులను నిందించడం కానీ, ఇతరులతో విరోధించడం కానీ లేకుండా భగవంతుని పాదపద్మాలయందే భక్తి కలవాడై కాలం వెళ్లబుచ్చుతున్నాడు. అతను తప్పకుండా విష్ణుపదాన్ని చేరుకుంటాడు" అని చెప్పి సూతుడు ఆనందంతో శౌనకునితో ఈ విధంగా చెప్పసాగాడు.

శ్రీ వేదవ్యాసుండు వేదములను, బురాణములను లోకమందుఁ బ్రవర్తింపఁజేయుట

క. ధారుణిఁ బారాశర్యున
కార్యులు పైలుఁడు సుమంతు జైమినిమునులున్
ధీరుఁడు వైశంపాయనుఁ
డారయ నలువురును శిష్యులై యుండి రొగిన్. 29

* "పరాశరుని కుమారుడైన వ్యాసునికి పైలుడు, సుమంతుడు, జైమిని, వైశంపాయనుడు అని ఆర్యులూ, ధీరులూ అయిన నలుగురు శిష్యు లున్నారు.

వ. వారలు ఋగ్యజుస్సామాథర్వంబు లనియెడు నాలుగు వేదంబుల
వ్యాసోపదిష్టక్రమంబున లోకంబులం బ్రవర్తింపఁజేసి రని చెప్పిన,
నా క్రమం బెట్లని శౌనకుం డడిగిన సూతుండు సెప్పందొడంగె;
'నాదియందుఁ జతుర్ముఖుని హృదయంబున నొక నాదం బుద్భ
వించె; నది వృత్తినిరోధంబువలన మూర్తీభవించి వ్యక్తంబుగాఁ గను
పట్టె; నట్టి నాదోపాసనవలన యోగిజనంబులు నిష్పాపులై ముక్తి
నొందుదు; రందు నోంకారంబు జనియించె; నదియె సర్వమం
త్రోపనిష న్మూలభూత యగు వేదమాత యని చెప్పంబడు; నా
యోంకారంబు త్రిగుణాత్మకంబై యకారోకారమకారంబు లనెడు
త్రివర్ణరూపంబై ప్రకాశించుచుండె; నంత భగవంతుండగు నజుం
డా ప్రణవంబువలన స్వరస్పర్శాంతస్థోష్మాది లక్షణ లక్షితంబగు
నక్షర సమామ్నాయంబు గల్పించి, తత్సాహాయ్యంబునం దన వదన
చతుష్టయంబువలన వేదచతుష్టయంబు గలుగంజేసె; నంత నతని
పుత్రులగు బ్రహ్మవాదు లా వేదంబులం దదుపదిష్టప్రకారంబుగా
నభ్యసించి, యా క్రమంబున వారలు దమ శిష్యపరంపరకు నుప
దేశించి; రిట్లు వేదంబులు సమగ్రంబుగాఁ బ్రతియుగంబున మహ
ర్షులచే నభ్యసింపం బడియె; నట్టి వేదంబులు సమగ్రంబుగఁ బఠి
యింప నశక్తులగు వారలకు సాహాయ్యంబు సేయుటకై ద్వాపర
యుగాదియందు భగవంతుండు సత్యవతీదేవియందుఁ బరాశరమహ
ర్షికి సుతుండై యవతరించి, యా వేదరాశిం గ్రమమ్మున ఋగ్య
జుస్సామాథర్వంబు లన నాలుగు విధంబులుగ విభజించి, పైల
వైశంపాయన జైమిని సుమంతు లనియెడు శిష్యవరులకుఁ గ్రమం
బుగ నా వేదంబుల నుపదేశించె; నందుఁ బైలమహర్షి సేకొన్న
ఋగ్వేదం బనంతంబు లగు ఋక్కులతోఁ జేరి యుండుటంజేసి
బహ్వృచశాఖ యని చెప్పంబడు; నంత నా పైలుం డింద్రప్రమి
తికి బాష్కలునకు నుపదేశించె; బాష్కలుం డా సంహితం జతు
ర్విధంబులు గావించి శిష్యు లగు బోధ్యుండు యాజ్ఞవల్క్యుండుఁ
బరాశరుండు నగ్నిమిత్రుండు ననువారికి నుపదేశించె; నింద్రప్రమితి
దన సంహిత మాండూకేయున కుపదేశించె; మాండూకేయుండు
దేవమిత్రుం డనువానికిం జెప్పె; నతనికి సౌభర్యాదిశిష్యులనేకులై
ప్రవర్తిల్లి; రందు సౌభరిసుతుండు శాకల్యుండు దా నభ్యసించిన
శాఖ నైదు విధంబులుగ విభజించి; వాత్స్యుండు మౌద్గల్యుండు
శాలీయుండు గోముఖుండు శిశిరుం డనెడు శిష్యుల కుపదేశించె;

నంత జాతుకర్ణి యనువానికి వా రుపదేశింప నతండు బలాకుండు పైంగుండు వైతాళుండు విరజుం డనువారి కుపదేశించె; నదియు నుంగాక మున్నువినిపించిన బాష్కలుని కుమారుండైన బాష్కలి వాలఖిల్యాఖ్యసంహితను బాలాయని గార్గ్యుండు కాసారుం డను వార లకుం జెప్పె; ని త్తెఱంగున బహ్వృచసంహిత లనేకప్రకారం బులం బూర్వోక్తబ్రహ్మర్షులచే ధరియింపంబడె; యజుర్వేదధరుం డగు వైశంపాయనుని శిష్యసంఘంబు నిఖిలక్రతువుల నాధ్వర్య వకృత్యంబుచేఁ దేజరిల్లిరి; మఱియు నతని శిష్యుఁడగు యాజ్ఞ వల్క్యుండు గుర్వపరాధంబు సేసిన, నా గురువు కుపితుండై 'యధీతవేదంబుల మరలం దన కిచ్చి పొమ్మ'నిన నతండు దాను జదివిన యజుర్గణంబును దదుక్తక్రమంబునఁ గ్రక్క, నవి రుధి రాక్తం బగు రూపంబుఁ దాల్చిన యజుర్గణాధిష్ఠితశాఖాధిదేవతలు తిత్తిరిపక్షులై వానిని భుజియించిరి; దానంజేసి యా శాఖలు తైత్తి రీయంబులయ్యె; నంత నిర్వేది యగు నా యాజ్ఞవల్క్యుం డపరి మిత నిర్వేదంబు నొంది, యుగ్రతపంబున సూర్యుని సంతుష్టుం గావింప, నతండు సంతసిల్లి హయరూపంబుఁ దాల్చి యజుర్గణంబు నతని కుపదేశించెఁ; గావున నది వాజసనేయశాఖ యని వాక్రువ్వం బడె; నంత నా యజుర్గణంబు కాణ్వ మాధ్యందినాదులచే నభ్యసిం పంబడె; నిట్లు యజుర్వేదంబు లోకంబునఁ బ్రవర్తిల్లె; సామవేదా ధ్యేత యగు జైమినిమహర్షి దన సుతుండగు సుమంతునికి నుప దేశించె; నతఁడు సుకర్ముం డను తన సుతునకుఁ దెలిపె; నతం డా వేదమును సహస్రశాఖలుగా విభజించి, కోసలుని కుమారుండైన హిరణ్యనాభునికిని, దన కుమారుం డగు పౌష్యంజి యనువానికి నుపదేశించె; నంత వారిరువురు బ్రహ్మవేత్త లగు నావంత్యులు నుదీచ్యు లను నేనూర్గురికి నుపదేశించి, వారిని సామవేదపార గులంగాఁ జేసి; రిట్లు సామవేదంబు లోకంబున వినుతి నొందె; మఱియు నథర్వవేత్త యగు సుమంతుమహర్షి దానిం దన శిష్యున కుపదేశింప నతండు వేదదర్శుండు పథ్యుం డను శిష్యుల కుపదే శించె; నందు వేదదర్శుఁ డనువాఁడు శౌల్కాయని బ్రహ్మబలి నిర్దోషుండు పిప్పలాయనుం డనువారలకును, బథ్యుండనువాఁడు కుముదుండు శునకుండు జాబాలి బభ్రు వంగిరసుండు సైంధవా యనుం డనువారలకు నుపదేశించి ప్రకాశంబు నొందించె; ని త్తెఱం గున నథర్వవేదంబు వృద్ధి నొందె; ని ట్లఖిలవేదంబుల యుత్ప

త్తిప్రచారక్రమం బెఱింగించితి; నింకం బురాణక్రమం బెట్టి దనిన వినిపింతు, వినుము; లోకంబునఁ బురాణప్రవర్తకు లనం బ్రసిద్ధు లగు త్రయ్యారుణి కశ్యపుండు సావర్ణి యకృతవ్రణుండు వైశంపాయనుండు హారీతుం డను నార్గురు మజ్జనకుండును వ్యాసశిష్యుండునగు రోమహర్షణునివలన గ్రహించి; రట్టి పురాణంబు సర్గాదిదశలక్షణలక్షితంబుగా నుండు; మఱియు గొందఱా పురాణంబు పంచలక్షణలక్షితం బనియుఁ బలుకుదు; రట్టి పురాణ నామానుక్రమంబుఁ బురాణవిదులగు ఋషులు సెప్పెడు తెఱంగున నెఱింగింతు; వినుము; బ్రాహ్మంబు పాద్మంబు వైష్ణవంబు శైవంబు భాగవతంబు భవిష్యోత్తరంబు నారదీయంబు మార్కండేయం బాగ్నేయంబు బ్రహ్మకైవర్తంబు లైంగంబు వారాహంబు స్కాందంబు వామనంబు కౌర్మంబు మాత్స్యంబు బ్రహ్మాండంబు గారుడంబు నని పదునెనిమిది మహాపురాణంబులు మఱియు నుపపురాణంబులుం గలవు; వీని లిఖించినం జదివిన వినిన దురితంబు లడంగు నని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పిన వారు 'నారాయణగుణవర్ణనంబును దత్కథలును జెప్పితి; వింక దోషకారులుఁ బాపమతులు నె వ్విధంబున భవాబ్ధిం దరింతు, రా క్రమంబు వక్కాణింపవే!' యని యడిగిన నెఱింగింపం దలంచి యిట్లనియె. 30

* ఆ నలుగురూ తమ గురువైన వ్యాసుడు బోధించిన క్రమంలో ఋగ్వేదాన్నీ, యజుర్వేదాన్నీ, సామవేదాన్నీ, అథర్వవేదాన్నీ లోకంలో ప్రచారం చేశారు.

ఈ మాట విని శౌనకుడు "ఆ క్రమ మేమిటి?" అని ప్రశ్నింపగా సూతుడు బదులు చెప్పసాగాడు. "మొట్టమొదట బ్రహ్మ హృదయంలో ఒక నాదం పుట్టింది. చిత్తవ్యాపారాన్ని నిరోధించడంవల్ల అది రూపం ధరించి స్పష్టంగా గోచరించింది. అటువంటి ధ్వనిని ఉపాసించడంవల్ల యోగులు పాపరహితులై ముక్తిని పొందుతారు. ఆ నాదంలోనే ఓంకారం పుట్టింది. ఓంకారం మంత్రాల కన్నింటికే మూలం కావడంవల్లనూ, ఉపనిషత్తుల కన్నింటికీ మూలం కావడం వల్లనూ "వేదమాత" అన్న విఖ్యాతిని గడించుకుంది.

ఓంకారంలో మూడు గుణా లున్నాయి. ఆ విధంగానే అకారమూ, ఉకారమూ, మకారమూ అనే మూడు వర్ణా లున్నాయి. ఆ గుణాలతోనూ

వర్ణాలతోనూ ఓంకారం ప్రకాశిస్తూ ఉంది. ఆ ప్రణవం వల్ల భగవంతుడైన బ్రహ్మ స్వరములు, స్పర్శములు, అంతస్థములు, ఊష్మములు మొదలయిన లక్షణాలతో కలిసియున్నటువంటి అక్షరసముదాయమును కల్పించాడు. ఆ అక్షర సమామ్నాయం యొక్క తోడ్పాటుతో తన నాలుగు ముఖములనుంచీ నాలుగువేదాలను కలుగజేశాడు. బ్రహ్మచారులయిన తన పుత్రులకు వ్యాసుడు ఒక క్రమంలో వాటిని ఉపదేశించాడు. అతని పుత్రులు తమ తండ్రి తమకు బోధించిన క్రమంలోనే శిష్యులకు బోధించారు. ఆ విధంగా వేదాలు ప్రతియుగంలోనూ సమగ్రంగా ఋషివర్యులచేత అభ్యాసం చేయబడుతూ వచ్చాయి.

వేదములను సమగ్రంగా చదువలేని శక్తిహీనులకు సాహాయ్యం చెయ్యడం కోసం భగవంతుడు ద్వాపరయుగ ప్రారంభంలో సత్యవతీదేవికీ పరాశరమహర్షికీ కుమారుడై అవతరించి సమగ్రమైన వేదరాశిని క్రమముగా ఋగ్వేదమూ, యజుర్వేదమూ, సామవేదమూ, అథర్వవేదమూ అని నాలుగు విధాలుగా విడదీసి క్రమముగా వాటిని పైలమహర్షికీ, వైశంపాయన మహర్షికీ, జైమిని మహర్షికీ, సుమంతు మహర్షికీ బోధించాడు.

ఆ వరుసలో పైలమహర్షి ఋగ్వేదాన్ని నేర్చుకున్నాడు. ఋగ్వేదం అనంతంగా ఋక్కులు ఉండడం వల్ల "బహ్వృచశాఖ" అన్న ప్రసిద్ధిని పొందింది. పైలుడు తాను నేర్చుకున్న వేదాన్ని ఇంద్రప్రమితికీ, బాష్కలునికీ ఉపదేశించాడు. బాష్కలుడు తను నేర్చుకున్న భాగాన్ని నాలుగు భాగాలుగా చేసి తన శిష్యులైన బోధ్యుడు, యాజ్ఞవల్క్యుడు, పరాశరుడు, అగ్నిమిత్రుడు అనే నలుగురికి ఉపదేశించాడు. ఇంద్రప్రమితి తను నేర్చుకొన్న సంహితను మాండూకేయుడు అనేవానికి ఉపదేశించాడు. అతడు దేవమిత్రుడు అనేవానికి ఉపదేశంచేశాడు. దేవమిత్రునికి శిష్యులు చాలామంది ఉన్నారు. అందులో ఒకడు సౌభరి కుమారుడైన శాకల్యుడు. శాకల్యుడు తను నేర్చుకొనిన శాఖను అయిదు భాగాలు చేసి తన అయిదుగురు శిష్యులకూ బోధించాడు. వాత్స్యుడు, మౌద్గల్యుడు, శాలీయుడు, గోముఖుడు, శిశిరుడు—అనే అయిదుగురూ సౌభర్యుడైన శాకల్యుని శిష్యులు. వారందరూ జాతుకర్ణి అనేవానికి ఉపదేశించారు. జాతుకర్ణి బలాకుడు, పైంగుడు, వైతాళుడు, విరజుడు అనే నలుగురికి ఉపదేశించాడు. బాష్కలుని కుమారుడు బాష్కలి. అతడు వాలఖిల్య

సంహితను బాలాయని, గార్గ్యుడు, కాసారుడు అనే ముగ్గురికి బోధించాడు. ఈవిధంగా బహ్వృచసంహితలు, అనగా ఋగ్వేద సంహితలు అనేకవిధములై యింతకుముందు చెప్పిన మహర్షులచేత ధరింపబడి నిల్చి ఉన్నాయి.

యజుర్వేదమును ఉపదేశం పొందిన మహర్షి వైశంపాయనుడు. ఆయన శిష్యు లందరూ యజ్ఞము లన్నింటిలోనూ పాల్గొని, అధ్వర్యువులుగా ఉండి ప్రసిద్ధి పొందారు. యాజ్ఞవల్క్యుడు కూడా వైశంపాయనుని శిష్యుడే. అతడు గురువుపట్ల అపరాధం చెయ్యడం మూలంగా "నేర్చుకొన్న వేదములను తన కిచ్చి పొ"మ్మని కోపగ్రస్తుడై వైశంపాయను డనగా యజుస్సంహితలను, తాను నేర్చుకొన్న వాటిని వైశంపాయనుడు నేర్చుకొన్న క్రమంలోనే వమనం చేశాడు. అవి రక్తసిక్తమైనట్లుండగా యజుర్మంత్రగణముల అధిష్ఠానదేవతలు తిత్తిరిపక్షులరూపంలో వచ్చి వాటిని తినేశారు. అందువల్లనే ఆ శాఖలకు తైత్తిరీయశాఖలు అనే పేరు వచ్చింది.

తను నేర్చిన విద్యపోవడంచేత యాజ్ఞవల్క్యమహర్షి నిర్వేది అయ్యాడు. అందువల్ల బాగా నిర్వేదం పొంది తీవ్రతపస్సు చేసి సూర్యునికి సంతృప్తిని కలుగజేశాడు. సూర్యుడు యజుర్మంత్ర సంహితలను అశ్వరూపం ధరించి అతనికి బోధించాడు. అందువల్లనే వాటికి వాజసనేయశాఖ అన్న వాసి కలిగింది. ఈ శాఖలో ఉండే యజుస్సంహితలను కాణ్వులు, మాధ్యందినులు మొదలయినవారు స్వీకరించి అభ్యసిస్తున్నారు. ఈ విధంగా లోకంలో యజుర్వేదం వ్యాపించింది.

సామవేదాన్ని అభ్యసించిన జైమినిమహర్షి తన కుమారుడైన సుమంతునికి దానిని బోధించాడు. అతడు తన సుతుడైన సుకర్మునికి బోధించాడు. సుకర్ముడు సామవేదమును వెయ్యిశాఖలుగా విడదీసి యిద్దరికి బోధించాడు. ఒకడు కోసలుని పుత్రుడైన హిరణ్యనాభుడు. రెండవవాడు, తన కుమారుడైన పౌష్పంజి. వా రిద్దరూ బ్రహ్మవేత్తలయిన ఆవంత్యులూ, ఉదీచ్యులూ అనే అయిదువందలమందికి ఉపదేశించి వారిని సామవేద పారగులుగా చేశారు. ఈ విధంగా సామవేదం లోకంలో ప్రశంస పొందింది.

అథర్వవేదాన్ని అభ్యసించిన సుమంతుడనే మహర్షి దానిని తన శిష్యునికి బోధించాడు. ఆ శిష్యుడు తన శిష్యులయిన వేదదర్శుడు,

పథ్యుడు అనే యిద్దరికి ఉపదేశించాడు. వేదదర్శుడు శౌల్కాయుని, బ్రహ్మబలి, నిర్ఘోషుడు, పిప్పలాయనుడు అనే నలుగురికి బోధించాడు. కుముదుడు, శునకుడు, జాబాలి, బభ్రువు, అంగిరసుడు, సైంధవాయనుడు అనే ఆరుగురికి పథ్యుడు బోధించాడు. ఈ విధంగా ప్రకటన పొంది అథర్వవేదం వృద్ధి గాంచింది. ఈ విధంగా నాలుగు వేదముల ఉత్పత్తినీ, వ్యాప్తినీ తెలియజేశాను. ఇప్పు డింక పురాణాల గురించి వినిపిస్తాను. విను.

త్రయ్యారుణి, కశ్యపుడు, సావర్ణి, అకృతవ్రణుడు, వైశంపాయనుడు, హారీతుడు---అని ఆరుగురు పురాణప్రవక్తలుగా ప్రసిద్ధులు. ఆ ఆరుగురూ కూడా మా తండ్రి అయిన రోమహర్షణుని దగ్గర నేర్చుకున్నారు. మా తండ్రి వ్యాసులవారి శిష్యుడు. పురాణం అనేది సర్గలక్షణం కలిగి ఉంటుంది. కొందరు పురాణానికి అయిదు లక్షణాలు ఉంటాయని అంటారు. పెద్దలు పూర్వసంగతులు తెలిసిన అనుభవజ్ఞులు చెప్పిన పద్ధతిని అనుసరించి పురాణాలను క్రమంగా చెబుతాను. విను. బ్రహ్మపురాణం, పద్మపురాణం, విష్ణుపురాణం, శివపురాణం, భాగవతం, భవిష్యోత్తరపురాణం, నారదపురాణం, మార్కండేయపురాణం, అగ్నిపురాణం, బ్రహ్మకైవర్తపురాణం, లింగపురాణం, వరాహపురాణం, స్కాందపురాణం, వామనపురాణం, కూర్మపురాణం, మత్స్యపురాణం, బ్రహ్మాండపురాణం, గరుడపురాణం---ఈ పద్దెనిమిదీ మహాపురాణాలు. ఇవికాక, యింకా ఉపపురాణాలు ఉన్నాయి. వీటిని వ్రాసినా, చదివినా, వినినా పాపాలు నశించిపోతాయి."

ఈ విధంగా సూతుడు శౌనకాది మహర్షులకు చెప్పాడు. వారు "నీవు నారాయణుని గుణాలను వర్ణించావు. ఆయన కథలను వినిపించావు. పాపం చేసినవారూ, పాపబుద్ధి కలవారూ సంసారసముద్రాన్ని తరించే మార్గం కూడా చెప్పవా?" అని అడిగారు. అప్పుడు ఆ విషయం చెప్పడానికి ఈ విధంగా మొదలుపెట్టాడు సూతుడు.

మార్కండేయోపాఖ్యానము

క. తొల్లిటి యుగమునఁ దపములఁ
బల్లిదులగు ఋషుల మహిమ భాషింపఁగ రం
జిల్లెడు మార్కండేయుం
డుల్లంబున హరిని నిలిపి యుడుగక బ్రదికెన్. **31**

* "పూర్వయుగంలో తపస్సుచేత సమర్థులైన మునీశ్వరుల మహిమ ప్రకాశమానంగా ఉండడంవల్ల మార్కండేయమహర్షి హరిని మనస్సులో నిలుపుకుని, ఎప్పుడూ విడిచిపెట్టకుండా ఆనందంతో మనుగడ సాగించాడు.

వ. లోకంబులు గల్పాంతసమయంబునం గబంధమయంబు లయి, యంధకార బంధురంబు లయి యున్నయెడ నేకాకి యయి చరించుచు బాలార్కకోటి తేజుం డయిన బాలుని హృదయంబునం బ్రవేశించి యనేకసహస్రవత్సరంబులు దిరిగి వటపత్త్రశాయి యయిన య బ్బాలునిఁ గ్రమ్మఱం గనియె'నని చెప్పిన శౌనకాదులు సూతునింగనుంగొని, 'యా మునీంద్రునకు నీ ప్రభావం బెట్లుగలిగె?' నని యడిగిన నతం డిట్లనియె. 32

* కల్పం అంతమయ్యే సమయంలో, అంటే ప్రళయకాలంలో లోకాలన్నీ జలమయమై పోయాయి. చీకట్లతో నిండిపోయాయి. అటువంటి సమయంలో ఒక్కడే సంచరిస్తూ కోటిబాలసూర్యుల తేజస్సుతో ప్రకాశించే ఒక బాలుని హృదయంలో ప్రవేశించి ఎన్నోవేల సంవత్సరాలు అక్కడే సంచరించి మళ్లా మఱ్ఱియాకు మీద పవ్వళించిన ఆ బాలుని చూశాడు. "ఈ విధంగా చెప్పగా శౌనకాదులైన శ్రోతలు వక్తయైన సూతుని చూచి "ఆ మునీంద్రునికి ఈ మహిమ యేవిధంగా లభించింది?" అని ప్రశ్నించారు. వారికి సమాధానంగా సూతుడు చెప్పాడు--

క. 'భూవినుత, బ్రహ్మచర్యము
దా వదలక నిష్ఠచేతఁ దథ్యము గాఁగన్
భావించి హరిఁ దలంచుచుఁ
గోవిదనుతుఁడై మృకండు గుణముల వెలసెన్. 33

* "మృకండు అని ఒకాయన ఉన్నాడు. జగత్సన్నుతమైన బ్రహ్మచర్యాన్ని అవలంబించి, నిష్ఠతో నిలుపుకుని, హరిని మనస్సులో నిత్యమూ ధ్యానిస్తూ, విబుధుల స్తుతికి పాత్రం కాదగిన ఉత్తమగుణాలు కలిగి తపస్సు చేస్తున్నాడు.

వ. ఇట్లు దపంబు సేయ నతనికి హరిహరులు ప్రత్యక్షంబయి 'వరం బడుగు' మనిన గుణగణాఢ్యుం డయిన కుమారు నడిగిన 'నట్ల

కాక' యని యతండు గోరిన వరం బిచ్చి యంతర్ధానంబు నొంది; రనంతరంబ య మ్మునికి మార్కండేయుం డుదయించి నియ మనిష్ఠా గరిష్ఠుడయి యుండ; మృత్యువు వానిం బాశబద్ధుం జేసిన నెదిర్చి మిత్తిని ధిక్కరించి, పదివేల హాయనంబులు తపంబు సలుప, నింద్రుండు భయంపడి య మ్మునివరుని యత్యుగ్రతపంబు భంగపఱచుటకు దేవతాంగనలం బంప, వా రేతెంచునెడఁ బుష్ప ఫలభరితంబును, మత్తమధుకర శుకపికాది శకుంతారవ నిరంతర దిగంతరంబును; జాతివైర రహిత మృగపక్షికుల సంకులంబును, సారసచక్రవాక బకక్రౌంచ కారండవ కోయష్టికాది జలవిహంగమా కులిత సరోవరసహస్ర సందర్శనీయంబును నగు నా తపోవనంబున జటావల్కలధారియై హవ్యవాహనుండునుంబోలెఁ దపంబు సేయు మునీంద్రునిం గని య య్యంగనలు వీణావేణు వినోదగానంబుల నలవరింప మెచ్చక ధీరోదాత్తుం డగు న మ్మునీంద్రుని గెల్వనోపక యింద్రుని కడకుం జని; రంత హరి యతని తపంబునకుఁ బ్రస న్నుండై యావిర్భవించినం గనుగొని 'దేవా, నీ దివ్యనామస్మరణం బునంజేసి యీ శరీరంబుతోడన యనేక యుగంబులు బ్రదుకున ట్లుగాఁ జేయవే?' యనినం గరుణించి యిచ్చుటయును. 34

* ఈ విధంగా తపస్సు చేస్తూఉంటే విష్ణువూ ఈశ్వరుడూ ప్రత్యక్ష మయ్యారు; 'వరం కోరుకో' అన్నారు. గుణసంపద గల కొడుకు కావాలని అతను కోరుకున్నాడు. వాళ్లిద్దరూ సమ్మతించి, అత నికి కోరిన వరాన్ని ప్రసాదించి అదృశ్య లయ్యారు.

ఆ తరువాత ఆ మునికి మార్కండేయుడు పుట్టి నియమనిష్ఠలను చక్కగా పాటిస్తూ, గరిష్ఠుడై ఉండగా మృత్యువు వచ్చి తన పాశంతో కట్టివేయగా, ఎదిరించి ఆ మృత్యువును తృణీకరించి పదివేలసంవత్స రాలపాటు ఉగ్రమైన తపస్సు చేశాడు.

ఆ మార్కండేయుని తీవ్రతపస్సుకు భయపడి యింద్రుడు తపో భంగం చెయ్యడానికై దేవతాస్త్రీలను పంపించాడు. వారు వస్తూ పువ్వు లతో పళ్లతో నిండి మదించిన తుమ్మెదలూ చిలుకలూ కోకిలలూ మొదలయిన పక్షుల కూజితాలతో నిరంతరమూ దిగంతాలన్నీ నింపేటటు వంటి జాతివైరాన్ని విడిచిపెట్టి సఖ్యతతో సంచరిస్తున్న జంతువులతోనూ

పక్షులతోనూ నిండి ఉన్నటువంటి, బెగ్గురులు జక్కవలు కొంగలు కొంచలు బాతులు కొక్కెరలు మొదలయిన నీటిపక్షులతో సందడిగా ఉన్న వేలాది సరోవరాలతో చూడముచ్చటగా ఉన్నటువంటి ఆ తపోవనంలో జడలూ నారచీరలూ ధరించి అగ్నిదేవునివలె తేజరిల్లుతూ తపస్సుచేస్తున్న మార్కండేయ మునివర్యుని చూచి, ఆ సురభామినులు వీణావాదనంతో, వేణుగానంతో, వినోదాలతో వివశుణ్ణి చెయ్యడానికి యత్నించినప్పటికీ అతను వారిని మెచ్చుకోలేదు. వారికి లొంగలేదు. ధీరోదాత్తుడైన అతనిని ఆ నిలింపకాంతలు గెల్వలేక, తమ ఓటమిని అంగీకరించి యింద్రుని చెంతకు తిరిగి వెళ్లిపోయారు.

విష్ణువు అతని తపస్సుకు ప్రసన్నుడై ప్రత్యక్షమయ్యాడు. మార్కండేయుడు విష్ణుభగవానుని చూచి "దేవా! దివ్యమైన నీ నామాన్ని స్మరించడంతో ఈ శరీరంతోనే అనేక యుగాలు జీవించి ఉండేట్లు వరం ప్రసాదింపవా?" అని వేడుకున్నాడు. విష్ణువు ఆ విధంగా వరప్రదానం చేశాడు.

తే. జగము రక్షింప జీవులఁ జంప మనుపఁ
గర్తవై సర్వమయుఁడవై కానిపింతు
పెచట నీ మాయఁ దెలియంగ నెవ్వఁ డోపు?
విశ్వసన్నుత! విశ్వేశ! వేదరూప! 35

* "లోకంలోని ప్రాణులను పుట్టించడానికీ, పోషించడానికీ, చంపడానికీ కర్తవు నీవు. సర్వమయుడవు నీవే. విశ్వసన్నుతా! విశ్వేశా! వేదరూపా! నీ మాయను తెలుసుకోవడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదు.

మ. బలిభిన్ముఖ్యదిశాధినాథవరులున్ ఫాలాక్షబ్రహ్మాదులున్
జలజాతాక్షపురందరాదిసురులుం జర్చించి నీ మాయలం
దెలియన్ లేరఁట! నా వశంబె తెలియన్? దీనార్తినిర్మూల! యు
జ్జ్వలపంకేరుహపత్త్రలోచన! గదాచక్రాంబుజాద్యంకితా!' 36

* ఇంద్రుడూ మొదలైన దిక్పాలకులూ, బ్రహ్మ, శివుడూ మొదలైనవారూ, దేవతలూ చర్చించి కూడా నీ మాయలను అవగాహన

చేసుకోలేరట! జలజాతాక్షా! నేను తెలుసుకోగలుగుతానా? దీనుల దీనత్వాన్ని నాశనంచేసే మహానుభావా! ప్రకాశమానమైన పద్మపత్రాల వంటి నేత్రాలుగలవాడా! గదాచక్రాదులతో అలంకృతమైన బాహువులు కలవాడా!"

వ. అని వినుతించి 'దేవా, నీ మాయంజేసి జగంబు భ్రాంతంబై యున్న యది! యిది దెలియ నానతీ వలయు' నని యడిగిన నతండు నెఱింగించి చనియె, మునియును శివపూజ సేయుచు హరిస్మరణంబు సేయ మఱచి శతవర్షంబులు ధారాధరంబులు ధారావర్షంబుచే ధరాతలంబు నింప, జలమయంబై యంధకారబంధురంబైన, నంత నా తిమిరంబునం గన్ను గానక భయంపడి యున్నయెడ నా జలమధ్యంబున నొక వటపత్త్రింబునం బద్మరాగ కిరణపుంజంబుల రంజిల్లు పాదపద్మంబులు గల బాలునిం గని, మ్రొక్కి యతని శరీరంబు ప్రవేశించి, యనేకకాలం బనంతంబగు జఠరాంతరంబునం దిరిగి; యతని చరణారవింద సంస్మరణంబు సేసి, వెలువడి కౌఁగిలింపంబోయిన మాయఁ గైకొని యంతర్ధానంబు నొంద; మునియు నెప్పటియట్ల స్వాశ్రమంబు సేరి తపంబు సేయుచున్న సమయంబున. 37

* అని మార్కండేయుడు స్తోత్రంచేశాడు. ఆ పెమ్మట "నీ మాయ చేతనే ప్రపంచం భ్రాంతిపొంది ఉన్నది. దీనిని గురించి స్పష్టంగా నాకు తెలియజెప్పవలసింది" అని అడిగితే విష్ణువు తెలియజేసి వెళ్లిపోయాడు.

మార్కండేయముని శివపూజ చేస్తూ హరినామస్మరణ మరచిపోయాడు. నూరుసంవత్సరాలపాటు మేఘాలు విడువకుండా ధారాపాతంగా వర్షం కురిసి ధాత్రిని నింపివేశాయి. దానితో ధాత్రి జలమయం కావడమేకాక కారుచీకటికోనగా మారిపోయింది. ఆ చీకటిలో కళ్లు కనిపించక భయపడి ఉన్న సమయంలో ఆ నీటి మధ్యలో వటపత్రం మీద పద్మరాగమణి ప్రభలతో ప్రకాశించే పాదపద్మాలుగల ఒక బాలకుని చూచి నమస్కరించి, అతని శరీరంలో దూరి చాలాకాలం అతని ఉదరంలోనే ఉండి సంచరించి, అతని పాదపద్మాలను స్మరించుతూ బయటకి వచ్చి కౌగిలించుకోబోగా అతను మాయాధారియై అదృశ్యు డయ్యాడు. ముని అంతకు ముందువలెనే తన ఆశ్రమంలో ప్రవేశించి తపస్సు చేసుకుంటున్నాడు.

చ. నిలిచిన శంకరుం గనియు నిత్యసుఖంబుల నిచ్చు గౌరి యి
మ్ముల'హర,భూతిభూషణసముజ్జ్వలగాత్రునిఁ గంటె,యెంతయున్
వలనుగ వానితోడ నొక వాటపుమాటను బల్కఁగాఁ దగున్
సలలితమైన యీ తపసి జాడ వినం గడు వేడ్క యయ్యెడిన్.38

* ఆ సమయంలో ఈశ్వరుడు నిలిచిపోగా శాశ్వత సుఖప్రదాత్రియైన గౌరీదేవి "హరా! విభూతియే విశేషాలంకారంగా ధరించి విలసిల్లుతూ ఉన్న శరీరంగల యీ తపస్విని చూశావా? వానితో ఒక మంచి మాట పలకడం బాగుంటుంది. ఈ తపసి విషయం తెలుసుకుందామని ఉంది"అని అంది.

వ. అనిన శంకరుండును శాంకరీసమేతుండయి నభంబుననుండి ధరణీతలంబునకు నేతెంచి యితరంబు గానక యేకాగ్రచిత్తుండగు నమ్మునిం గని తన దివ్యయోగమాయా ప్రభావంబుచేత నతని హృదయంబునం బ్రవేశించి చతుర్బాహుండును, విభూతి రుద్రాక్షమాలికాధరుండును, త్రిశూల డమరుకాదిదివ్య సాధనసమేతుండును, వృషభవాహనారూఢుండును, నుమాసమేతుండునై తన స్వరూపంబు గనంబఱిచిన విస్మయంబు నొంది య మ్ముని యా పరమేశ్వరుని ననేక ప్రకారంబుల స్తుతియించిన నప్పు డమ్ముని తపఃప్రభావంబునకు మెచ్చి 'మహాత్మా, పరముశైవుండ' వని పరమేశ్వరుం డానతిచ్చిన మార్కండేయుండును శంకరు నిరీక్షించి, దేవా, హరిమాయాప్రభావంబు దుర్లభం; బయ్యది భవత్సందర్శనంబునం గంటి; నింతియుచాలు; నైన నొక్క వరంబు గోరెద; నారాయణచరణాంబుజధ్యానంబును, మృత్యుజయంబునుం గలుగు నట్లుగాఁ గృపసేయవే?' యని ప్రార్థించినఁ గృపాసముద్రుండై 'యట్ల కాక' యని జరారోగవికృతులు లేక కల్పకోటి పర్యంతంబు నాయువుం, బురుషోత్తముని యనుగ్రహంబుఁ గలుగు' నని యానతిచ్చి య మ్మహాదేవుం డంతర్ధానంబు నొందె' నని చెప్పి యీ మార్కండేయోపాఖ్యానంబు వ్రాసిన వినినం జదివినను మృత్యువు దొలంగు నని మఱియు నిట్లనియె; హరిపరాయణుండగు భాగవతుండు దేవతాంతరమంత్రాంతరసాధనాంతరంబులు వర్జించి, దుర్జనులం గూడక నిరంతరంబు నారాయణ గోవిందాది నామస్మరణంబు సేయుచు నుండెనేని నట్టి పుణ్యపురుషుండు వైకుంఠంబున వసియించు; మఱియు హరివిశ్వరూపంబును జతుర్విధ వ్యూహ

భేదంబును, జతుర్మూర్తులును, లీలావతారంబులును జెప్ప నగోచరంబు లనిన శౌనకుం డిట్లనియె. 39

* ఆ మాట విని ఈశ్వరుడు ఈశ్వరితోపాటుగా ఆకాశం నుంచి భూమిమీదికి దిగాడు. ఆ ముని యేకాగ్రమైన మనస్సుతో ఉండడం చేత మరి దేనినీ చూడడం లేదు. అప్పుడు ఈశ్వరుడు తనదైన దివ్యయోగ మాయ నుపయోగించి అతని హృదయంలో ప్రవేశించాడు. నాలుగు చేతులు కలిగి, విభూతిని ధరించి, రుద్రాక్షమాలికాధారణ చేసి, త్రిశూలమూ, డమరుకమూ మొదలైన దివ్యసాధనములతో కూడుకున్నవాడై పార్వతితోపాటుగా వృషభవాహనాన్ని అధిరోహించినవాడై ఆ మునికి తన రూపాన్ని చూపించాడు.

అప్పు డాముని ఆశ్చర్యపోయి ఆ పరమేశ్వరుని బహువిధాలుగా స్తోత్రం చేశాడు. పరమేశ్వరుడు ఆ ముని తపోమహిమకు సంతసించి "మహాత్మా! నీవు పరమశైవుడవు" అని ప్రశంసారూపమైన తన నిశ్చయం చెప్పగా మార్కండేయుడు ఈశ్వరుని చూచి "దేవా! విష్ణుదేవుని మాయా ప్రభావం లభించేది కాదు. కాని నీ సందర్శనంచేత దానిని తెలుసుకోగలిగాను. ఇంతమాత్రం చాలు. అయినా నిన్ను ఒక వరం కోరుకుంటాను. నారాయణుని పాదపద్మాలను ధ్యానించే బుద్ధినీ, మరణాన్ని జయించే శక్తినీ నాకు అనుగ్రహించు" అని ప్రార్థించాడు.

ఈశ్వరుడు దయాసముద్రుడు కావడంవల్ల అతని కోరికను అనుమతించాడు. ముసలితనమూ, రోగమూ మొదలైన వికారాలు లేకుండా కోటికల్పాల వరకూ ఆయుర్దానం చేశాడు. నారాయణుని అనుగ్రహం కలుగుతుందని వాగ్దానం చేశాడు. ఆ తరువాత అదృశ్యుడైపోయాడు.

ఈ మార్కండేయకథను వ్రాసినా, వినినా, చదివినా మరణం దరిదాపులకు రాకుండా తొలగిపోతుంది. హరియందు భక్తి కలిగిన భాగవతుడు ఇతరదేవతలనుకాని, యితరమంత్రాలనుకాని, ఇతర సాధనలను కాని పూర్తిగా విడిచిపెట్టెయ్యాలి. దుష్టులతో సహవాసం చెయ్యరాదు. ఎల్లప్పుడూ 'నారాయణ, గోవిందా' మొదలయిన విధంగా నామస్మరణ చేస్తూ ఉండాలి. ఆ విధంగా ఆచరించే భక్తుడు పుణ్యాన్ని సంపాదించుకుంటాడు. అందువల్ల వైకుంఠం చేరుకుని అక్కడ నివ

సిస్తుంటాడు. సరే! విష్ణుదేవుని విశ్వరూపాన్నీ, నాలుగు విధములయిన వ్యూహభేదాల్నీ, లీలావతారాల్నీ, నాలుగు విధాలయిన రూపభేదాలనూ చెప్పడం సాధ్యం కాదు.'' ఈ విధంగా సూతుడు చెప్పగా శౌనకుడు ఈ విధంగా అన్నాడు--

క. హరికథలు, హరిచరిత్రము,
హరిలీలావర్తనములు నంచితరీతిం
బరువడి నెఱిఁగితి మంతయుఁ
సురనుత! యనుమాన మొకటి సొప్పడెడి మదిన్. 40

* "విష్ణుదేవుని కథలూ, విష్ణుదేవుని చరిత్రా, విష్ణుదేవుని లీలలూ, చక్కగా సక్రమంగా తెలుసుకున్నాము. అయినా దేవసన్నుతా! సూతా! నామనస్సులో ఒక అనుమానం మిగిలిపోయింది.

చైత్రాదిమాసంబుల సంచరించెడు ద్వాదశాదిత్యుల క్రమంబును దెలుపుట

వ. అది యెయ్యది యనిన లోకచక్షువు చైత్రమాసంబు మొదలుగా నే యే మాసంబున నే యే నామంబునం బ్రవర్తించుం; జెప్పవే?' యని యడిగినఁ 'జైత్రంబుననుండి చైత్రాది ద్వాదశమాసంబుల సౌరగణసప్తకం బీశ్వరనియుక్తంబై నానాప్రకారంబుల సంచరించు; నా క్రమంబు దొల్లి శుకుండు విష్ణురాతునికిఁ దెలిపిన చందంబునం జెప్పెద' నని సూతుం డిట్లనియె. 'శ్రీమన్నారాయణస్వరూపుం డగు మార్తాండుం డేకస్వరూపుండైన, నతనిం గాలదేశ క్రియా దిగుణములంబట్టి ఋషు లనేకక్రమంబుల నభివర్ణించి భావించు చున్నవా; రా ప్రకారం బెట్లనినఁ జైత్రంబున సూర్యుండు ధాత యను నామంబు దాల్చి కృతస్థలిహేతి వాసుకి రథకృత్తు పులస్త్యుండు తుంబురుండు ననెడు పరిజనులతోఁ జేరికొని సంచ రించు; వైశాఖంబున నర్యముం డను పేరు వహించి పులహుం డోజుండు ప్రహేతి పుంజికస్థలి నారదుండు కంజనీరుం డను నను చరసహితుండై కాలంబు గడుపుచుండు; జ్యేష్ఠంబున మిత్రాభి ధానంబున నత్రి పౌరుషేయుండు తక్షకుండు మేనక హాహారథ స్వనుం డను పరిజనులతోడం జేరి వర్తించుచుండు; నాషాఢం బున వరుణుం డను నాహ్వయంబునొంది వసిష్ఠుండు రంభ సహజ

న్యుండు హూహువు శుక్రుండు చిత్రస్వనుండను సహచరసహితుండై కాలక్షేపణంబు సేయుచుండు; శ్రావణంబున నింద్రుండను నామంబుచే వ్యవహృతుండై విశ్వావసువు శ్రోత యేలాపుత్రుం డంగిరసుండు ప్రమ్లోచ చర్యుండను సఖ్యులతోఁజేరి కాలంబు గడుపుచుండు; భాద్రపదంబున వివస్వంతుండను నామంబు దాల్చి యుగ్రసేనుండు వ్యాఘ్రుం డాసారణుండు భృగు వనుమ్లోచ శంఖపాలుండు లోనుగాఁగల పరిజనులతో నావృతుండై కాలయాపనంబు సేయుచునుండు. 41

* అది యేమిటంటే, ప్రపంచానికి నేత్రంవంటివాడైన సూర్యుడు చైత్రమాసం మొదలుకుని కడవరకూ ఏ నెలలో, ఏ పేరుతో, ఎలా సంచరిస్తాడో అని. ఆ విషయం చెప్పవా?"

శౌనకుని ప్రశ్నకు సూతుడు సమాధానం చెప్పడం సాగించాడు. "చైత్రంనుంచి పన్నెండుమాసాలలోనూ సౌరగణసప్తకం అంటే సూర్య సంబంధమైన ఏడుమూర్తులూ వాటి గణాలూ ఈశ్వరనియోగం చేత ఎన్నో విధాలుగా సంచరిస్తూ ఉంటాయి. ఈ విషయాన్ని ఇంతకు ముందు శుకమహర్షి విష్ణురాతునికి చెప్పాడు. ఆ క్రమంలో నేను మీాకు చెబుతాను. శ్రీమన్నారాయణ స్వరూపుడైన సూర్యుడు ఒకే రూపం గలవాడు.అయినప్పటికీ మహర్షులు కాలమూ, దేశమూ, క్రియా మొదలయిన వాటి భేదాన్ని బట్టి అనేక విధాలుగా వర్ణిస్తూ భావిస్తూ ఉన్నారు. ఆ వివరాలు చెబుతాను. విను!

సూర్యుడు చైత్రమాసంలో ధాత అనే పేరు ధరిస్తాడు. అతనికి కృతస్థలి, హేతి, వాసుకి, రథకృత్తు, పులస్త్యుడు, తుంబురుడు అనేవారు పరిజనులుగా చేరి సంచరిస్తుంటారు.

వైశాఖమాసంలో సూర్యుడు అర్యముడు అనేపేరు వహిస్తాడు. పులహుడు, ఓజుడు, ప్రహేతి, పుంజికస్థలి, నారదుడు, కంజనీరుడు అనే వారు అనుచరులు కాగా కాలగమనం సల్పుతుంటాడు.

జ్యేష్ఠమాసంలో సూర్యుడు మిత్రు డన్న పేరు దాల్చి అత్రి, పౌరుషేయుడు, తక్షకుడు, మేనక, హాహ, రథస్వనుడు అనే పరిచరులతో కలిసి ప్రవర్తిస్తుంటాడు.

ఆషాఢమాసంలో సూర్యుడు వరుణుడు అనే పేరు పొందుతాడు. వసిష్ఠుడు, రంభ, సహజన్యుడు, హూహువు, శుక్రుడు, చిత్రస్వనుడు అనే వారు తనకు పరివారం కాగా కాలం గడుపుతుంటాడు.

శ్రావణమాసంలో సూర్యుడు ఇంద్రు డన్న పేరు స్వీకరిస్తాడు. అతనికి సహచరులుగా విశ్వావసువు, శ్రోత, ఏలాపుత్రుడు, అంగిరసుడు, ప్రమ్లోచ, చర్యుడు అనేవారు కలిసి రాగా కాలం నిర్వహిస్తాడు.

భాద్రపదమాసంలో సూర్యుడు వివస్వంతు డన్న పేరుతో విరాజిల్లుతూ ఉగ్రసేనుడు, వ్యాఘ్రుడు, ఆసారణుడు, భృగువు, అనుమ్లోచ, శంఖపాలుడు అనే వారు ఆవరించి ఉండగా సమయపాలనం చేస్తుంటాడు.

క. ధరలోఁ ద్వష్ట్రాహ్వయమును
నిరవుగ ధరియించి ధాత్రి కింపు దలిర్పం
జరియించుచు నభమందున్
సరసిజహితుఁ డాశ్వయుజము సయ్యనఁ గడపున్. 42

* ఆశ్వయుజమాసంలో సూర్యుడు త్వష్ట అన్న పేరుతో భూమికి ప్రమోదం కలిగేటట్లు ఆకాశంలో సంచరిస్తుంటాడు.

వ. ఈ మాసంబున ఋచీకతనయుండు కంబళాశ్వుండు తిలోత్తమ బ్రహ్మోపేతుండు శరజిత్తు ధృతరాష్ట్రుం డిషంభరు లను సభ్యులతోడఁ గూడి కాలంబు గడుపుచుండుఁ; గార్తికమాసంబున విష్ణువని వ్యవహరింపఁబడి యశ్వతరుండు రంభ సూర్యవర్చసుఁడు సత్యజిత్తు విశ్వామిత్త్రుండు మఖాపేతుఁడను పరిజనవర్గంబుతోఁ గూడి కాలంబునడపుచుండు; మార్గశిరంబునం దర్యమనామవ్యవహృతుండై కశ్యపుండు తార్క్ష్యుండు ఋతసేనుం దూర్వశి విద్యుచ్ఛత్రుఁడు మహాశంఖుం డనెడు ననుచరులం గూడి చరించుచుండుఁ; బుష్యమాసంబున భగుం డను నామంబు దాల్చి స్ఫూర్జుం డరిష్టనేమి యూర్ణుం డాయువు కర్కోటకుండును బూర్వచిత్తి యనెడు సభ్యజనపరివృతుండై కాలక్షేపణంబు సేయుచునుండు; మాఘమాసంబునఁ బూషాహ్వయంబు వహించి ధనంజయుండు వాతుండు సుషేణుండు సురుచి ఘృతాచి గౌతముం డను పరిజనపరివృతుండై చరియించుచునుండు. 43

* ఈ నెలలో ఋచీకుని సుతుడైన కంబళాశ్వుడు, తిలోత్తమ, బ్రహ్మోపేతుడు, శతజిత్తు, ధృతరాష్ట్రుడు, ఇషంభరుడు అనే సభ్యులతో సహవర్తియై కాలక్షేపం చేస్తుంటాడు. కార్తికమాసంలో సూర్యుడు విష్ణువనే పేరుతో వ్యవహరిస్తాడు. అతనికి పరిచరులుగా అశ్వతరుడు, రంభ, సూర్యవర్చసుడు, సత్యజిత్తు, విశ్వామిత్రుడు, మఘాపేతుడు అనేవారు సహకరింపగా కాలాన్ని నడుపుతుంటాడు.

మార్గశీర్షమాసంలో సూర్యుడు అర్యము డన్నపేరుతో అభిహితుడౌతాడు. కశ్యపుడు, తార్క్ష్యుడు, ఋతసేనుడు, ఊర్వశి, విద్యుచ్ఛత్రువు, మహాశంఖుడు అనేవారు అనుచరులు కాగా కాలనిర్వహణ కార్యక్రమం చేస్తుంటాడు.

పుష్యమాసంలో సూర్యుడు భగుడనే పేరు ధరించినవాడై స్ఫూర్జుడు, అరిష్టనేమి, ఊర్ణుడు, ఆయువు, కర్కోటకుడు, పూర్వచిత్తి అనేవారు సభ్యజనులై అనుసరింపగా సమయం జరుపుతుంటాడు.

మాఘమాసంలో పూషుడన్నపేరుతో వ్యవహరింపబడుతూ ధనంజయుడు, వాతుడు, సుషేణుడు, సురుచి, ఘృతాచి, గౌతముడు అనేవారు పరిజనం కాగా సంచరిస్తూ ఉంటాడు.

క. క్రతునామంబు ధరించియుఁ
జతురతఁబాలించుచుండుఁజాతుర్య కళా
రతుఁడై సహస్రకిరణుఁడు
మతియుతు లౌననఁదపస్యమాసము లీలన్. 44

* ఫాల్గుణమాసంలో సహస్రకిరణుడైన సూర్యుడు చాతుర్యకళాకేళీలోలుడై బుద్ధిమంతులు ప్రశంసించునట్లుగా క్రతు వన్న పేరు పెట్టుకుని కాలాన్ని పరిపాలిస్తాడు.

వ. అందు వర్చసుండు భరద్వాజుండు పర్జన్యుండు సేనజిత్తు విశ్వుం డైరావతుం డనువారలతో నెనసి కాలయాపనంబు సేయుచుండు; నిట్లు ద్వాదశమాసంబుల నపరిమేయవిభూతులచేఁ దేజరిల్లుచు నుభయసంధ్యల నుపాసించు జనుల పాపసంఘంబుల నున్మూలనంబు సేయుచుఁ, బ్రతిమాసంబును బూర్వోక్తపరిజనషట్కంబు

వెంట నంట నుభయలోకనివాసులగు జనంబుల కైహికాముష్మిక ఫలంబుల నొసంగుచు ఋగ్యజుస్సామాథర్వణమంత్రంబులఁ బఠియించుచు, ఋషిసంఘంబులు స్తుతియింపఁ బురోభాగంబున నప్సరస లాడ, గంధర్వులు పాడ, బ్రహ్మవేత్తలగు నఱువదివేవురు వాలఖిల్యమహర్షు లభిముఖులై నుతించుచు నరుగ, నధికబలవేగవిరాజమానంబులగు నాగరాజంబులు రథోన్నయనంబు సలుప, బాహాబలప్రతిష్ఠాగరిష్ఠులగు నైరృతశ్రేష్ఠులురథపృష్ఠభాగంబు మోచి త్రోయుచుండ ననాదినిధనుం డగు నాదిత్యుండు ప్రతికల్పంబున నిట్లు కాలయాపనంబు సేయుచుఁదేజరిల్లుచుండు; నట్లుగావున నివి యన్నియు వాసుదేవమయంబులుగాఁదెలియు' మని పౌరాణికోత్తముండగు సూతుండు శుకయోగీంద్రుండు ప్రాయోపవిష్టుం డగు పరీక్షిన్నరపాలున కుపదేశించిన తెఱంగున నైమిశారణ్యవాసులగు శౌనకాది ఋషిశ్రేష్ఠులకుఁ దెలిపె; నిట్టి పురాణరత్నంబగు భాగవతంబు వినువారును బఠియించువారును లిఖియించువారును నాయురారోగ్యైశ్వర్యంబులు గలిగి విష్ణుసాయుజ్యంబు నొందుదు; రదియునుం గాక. 45

* ఆ సమయంలో వర్చసుడు, భరద్వాజుడు, పర్జన్యుడు, సేనజిత్తు, విశ్వుడు, ఐరావతుడు అనేవారు అతనిని పరిచరిస్తుంటారు.

ఈ విధంగా పండ్రెండు నెలలలోనూ 'ఇంత'యని కొలిచి చెప్పడానికి వీలుకాని విభవంతో ప్రకాశిస్తూ, ఉభయసంధ్యలలోనూ తనను ఉపాసనచేసే ఉపాసకుల పాపాలను పరిమార్చుతూ ప్రతినెలలోనూ పూర్వం చెప్పుకున్నట్టుగా ఆరుగురు పరిజనులూ అనుసరించిరాగా ఉభయలోకవాసులకూ లౌకికఫలములనూ, ఆముష్మికఫలములనూ ప్రదానం చేస్తూ, ఋగ్యజుస్సామాథర్వవేదమంత్రాలను పఠిస్తూ ఋషులు ప్రస్తుతింపగా, ముందరి భాగంలో అచ్చరలు నాట్యం చేస్తుండగా, గంధర్వులు గానం చేస్తుండగా, బ్రహ్మ వేత్తలయిన అరవై వేల సంఖ్యగల వాలఖిల్యమహర్షులు ఎదురుగా నిల్చి స్తోత్రంచేస్తూ నడుస్తుండగా, మిక్కిలి వేగమూ బలమూ కలిగి విరాజిల్లుతున్న మత్తేభాలు రథాన్ని లాగుతుండగా, బాహుబలంలో ప్రతిష్ఠను ఆర్జించివారిలో శ్రేష్ఠులైన నైరృతులు రథం వెనుక భాగాన్ని నెట్టుతూ ఉండగా, ఆదీ అంతమూ లేని ఆదిత్యుడు ప్రతికల్పంలోనూ ఈ విధంగా కాలాన్ని నడిపిస్తూ తేజరిల్లుతూ ఉంటాడు. కావున

వీటి నన్నింటినీ వాసుదేవమయము అని తెలుసుకో" అని ప్రాయోప వేశం పొందిన పరీక్షిన్మహారాజుకు శుకయోగీంద్రుడు చెప్పిన విధంగా పౌరాణికులలో ఉత్తముడైన సూతుడు శౌనకుడూ మొదలయిన ఋషి శ్రేష్ఠులకు చెప్పాడు.

పురాణాలలో శ్రేష్ఠమైన భాగవతాన్ని శ్రవణం చేసేవారూ, పఠనం చేసేవారూ, లిఖించేవారూ ఆయువూ, ఆరోగ్యమూ, ఐశ్వర్యమూ కలిగి విష్ణువుతో సాయుజ్యాన్ని పొందుతారు. మరొకటి యేమిటంటే--

తే. పుష్కరంబందు ద్వారకాపురమునందు
మథురయందును రవిదినమందు నెవఁడు
పఠన సేయును రమణతో భాగవతము
వాఁడు తరియించు సంసారవార్ధి నపుడ. 46

* పుష్కరతీర్థంలో కానీ, ద్వారకా పట్టణంలో కానీ, మధురానగ రంలో కానీ ఆదివారం నాడు ఆసక్తిపూర్వకంగా భాగవతాన్ని చదివిన భక్తుడు వెనువెంటనే సంసారసముద్రాన్ని తరిస్తాడు.

క. శ్రీరమణీరమణకథా
పారాయణచిత్తునకును బలికిఁ బరీక్షి
ద్భూరమణున కెఱిఁగించెను
సారమతిన్ శుకుఁడు ద్వాదశస్కంధములన్. 47

* లక్ష్మీరమణుడైన విష్ణుదేవుని కథలను వినడంలో ఆసక్తిగల వాడూ, భూరమణుడూ అయిన పరీక్షిత్తుకు శుకమహర్షి నిపుణంగా పంద్రెండు స్కంధాలు వినిపించాడు.

వ. మఱియు నష్టాదశపురాణంబులందలి గ్రంథసంఖ్య లెట్లనిన బ్రాహ్మ పురాణంబు దశసహస్రగ్రంథంబు; పాద్మం బేఁబదియైదువేలు; విష్ణుపురాణం బిరువదిమూఁడుసహస్రంబులు; శైవంబు చతు ర్వింశతిసహస్రంబులు; శ్రీభాగవతం బష్టాదశ సహస్రంబులు; నారదంబు పంచవింశతిసహస్రంబులు; మార్కండేయంబు నవ సహస్రంబు; లాగ్నేయంబు పదియేనువేలనన్నూఱును; భవిష్యోత్త రంబు పంచశతాధిక చతుర్దశసహస్రంబులు; బ్రహ్మకైవర్తం బష్టా

దశసహస్రంబులు; లైంగం బేకాదశసహస్రంబులు; వారాహంబు చతుర్వింశతిసహస్రంబులు; స్కాందం బెనుబదియొక్క వేలనూఱు; వామనంబు దశసహస్రంబులు; కౌర్మంబు సప్తదశసహస్రంబులు; మాత్స్యంబు చతుర్దశసహస్రంబులు; గారుడంబు పందొమ్మిది సహస్రంబులు; బ్రహ్మాండంబు ద్వాదశసహస్రంబు లిట్లు చతుర్లక్ష గ్రంథసంఖ్యాప్రమాణంబులం బ్రవర్తిల్లు నీ పదునెనిమిది పురాణంబుల మధ్యంబున నదులయందు భాగీరథివిధంబున, దేవతలయందుఁ బద్మగర్భునిమాడ్కిఁ, దారకలందుఁ గళానిధిగరిమ, సాగరంబులందు దుగ్ధార్ణవంబుచందంబున, నగంబులను హేమనగంబు భాతి, గ్రహంబుల విభావసుకరణి, దైత్యులందుఁ బ్రహ్లాదునిభంగి, మణులయందుఁ బద్మరాగంబు రేఖ, వృక్షంబులందు హరిచందనతరువు రీతి, ఋషులందు నారదు మాడ్కి, ధేనువులందు గామధేనువు పోల్కి, సూక్ష్మంబులందు జీవునితెఱంగున, దుర్జయంబులందు మనంబు చొప్పున, వసువులందు హవ్యవాహనునిపోఁడిమి, నాదిత్యులందు విష్ణువు కరణి, రుద్రుల యందు నీలలోహితుని రీతిని, బ్రహ్మలందు భృగువు సొబగున, సిద్ధులయందుఁ గపిలుని లీల, నశ్వంబులందు నుచ్చైశ్శ్రవంబులాగున, దర్వీకరంబులందు వాసుకి రూపమున, మృగములందుఁ గేసరిచెలువున, నాశ్రమంబులందు గృహస్థాశ్రమంబు క్రియ, వర్ణంబులలో నోంకారంబునిరవున, నాయుధంబులఁ గార్ముకంబుసోయగంబున, యజ్ఞంబుల జపయజ్ఞంబుచాడ్పున, వ్రతంబులం దహింసకరణి, యోగంబులం దాత్మయోగంబురమణ, నోషధులయందు యవలసొబగున, భాషణంబులందు సత్యంబు తేవ, ఋతువులందు వసంతంబు ప్రౌఢి, మాసంబులందు మార్గశీర్షంబు మహిమ, యుగంబులందుఁ గృతయుగంబు నోజఁదేజరిల్లు; నిట్టి భాగవతపురాణంబు పఠియించి విష్ణుసాయుజ్యంబుఁ జెందుదు రని మఱియు నిట్లనియె.

* పద్దెనిమిది పురాణాల పరిమాణమూ ఈ విధంగా ఉంది. బ్రహ్మపురాణం పదివేలశ్లోకాలు గల గ్రంథం. పద్మపురాణం పరిమాణం ఏభైఅయిదువేలు. విష్ణుపురాణం ఇరవైమూడువేలు. శివపురాణం ఇరవైనాలుగువేలు. భాగవతం పద్దెనిమిదివేలు. నారదపురాణం ఇరవైఅయిదువేలు. మార్కండేయపురాణం తొమ్మిదివేలు. అగ్నిపురాణం పదిహేనువేల నాలుగువందలు. భవిష్యోత్తరపురాణం పద్నాలుగువేల అయిదు

వందలు. బ్రహ్మకైవర్తపురాణం పద్దెనిమిదివేలు. లింగపురాణం పదకొండువేలు. వరాహపురాణం ఇరవైనాలుగువేలు. స్కాందపురాణం ఎనభైయొక్కవేలనూరు. వామనపురాణం పదివేలు. కూర్మపురాణం పదిహేడువేలు. మత్స్యపురాణం పధ్నాలుగువేలు. గరుడపురాణం పందొమ్మిదివేలు. బ్రహ్మాండపురాణం పండ్రెండువేలు.

ఈ విధంగా నాలుగులక్షల పరిమాణంగల పద్దెనిమిది పురాణాలలో నదులలో గంగానదివలె, దేవతలలో బ్రహ్మవలె, తారకలలో చంద్రుని వలె, సముద్రాలలో పాలసముద్రంవలె, పర్వతాలలో మేరుపర్వతంవలె, గ్రహాలలో సూర్యునివలె, రాక్షసులలో ప్రహ్లాదునివలె, రత్నాలలో పద్మరాగంవలె, చెట్లలో హరిచందనంవలె, ఋషులలో నారదునివలె, ధేనువులలో కామధేనువువలె, సూక్ష్మాలలో జీవునివలె, జయింపరాని వాటిలో మనస్సువలె, వసువులలో హవ్యవాహనునివలె, అదితిసంతానంలో విష్ణువువలె, రుద్రులలో నీలలోహితునివలె, బ్రహ్మలలో భృగువువలె, సిద్ధులలో కపిలునివలె, గుఱ్ఱాలలో ఉచ్చైఃశ్రవమువలె, సర్పాలలో వాసుకివలె, మృగాలలో సింహంవలె, ఆశ్రమాలలో గృహస్థాశ్రమంవలె, వర్ణాలలో ఓంకారంవలె, శస్త్రాలలో ధనుస్సువలె, యజ్ఞాలలో జపయజ్ఞంవలె, వ్రతాలలో అహింసవలె, యోగాలలో ఆత్మయోగంవలె, ఓషధులలో యవలవలె, వాక్కులలో సత్యవాక్కువలె, ఋతువులలో వసంతఋతువువలె, మాసాలలో మార్గశీర్షమాసంవలె, యుగాలలో కృతయుగంవలె భాగవతం ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది. ఈ భాగవత పురాణం చదివినవారు విష్ణుసాయుజ్యం పొందుతారు"అని చెప్పి మళ్లా ఈ విధంగా అంటున్నాడు--

క. సకలాగమార్థ పారగుఁ
దకలంక గుణాభిరాముఁ డంచితబృందా
రక వంద్య పాదయుగుఁడగు
శుకయోగికి వందనంబు సొరిది నొనర్తున్. 49

* "సర్వశాస్త్రాల అర్థాన్నీ కడముట్ట తెలిసినవాడునూ, కళంకం లేని గుణాలతో ఆకర్షణీయమైనవాడునూ, దేవతలచేత సైతం నమస్కృతులు పొందే పాదద్వంద్వం కలవాడునూ అయిన శుకయోగికి నేను నమస్కారం చేస్తున్నాను.

సీ. సకలగుణాతీతు సర్వజ్ఞు సర్వేశు
నఖిలలోకాధారు, నాదిదేవుఁ
బరమదయారసోద్భాసితుఁ ద్రిదశాధి
వందితపాదాబ్జు వనధిశయను
నాశ్రితమందారు నాద్యంతశూన్యుని
వేదాంతవేద్యుని విశ్వమయునిఁ
గౌస్తుభ శ్రీవత్స కమనీయవక్షుని
శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గధరుని

తే. శోభనాకారుఁ బీతాంబరాభిరాము
రత్నరాజితమకుటవిభ్రాజమానుఁ
బుండరీకాక్షు మహనీయపుణ్యదేహుఁ
దలఁతు నుతియింతు దేవకీతనయు నెపుడు.' 50

* గుణముల కన్నింటికీ అతీతమైనవాడునూ, సర్వమూ తెలిసినవాడునూ, అన్నింటికీ ఈశ్వరుడైనవాడునూ, సర్వలోకాలకూ ఆధారమైనవాడునూ, ఆదిదేవుడునూ, గొప్పదైన కరుణారసంచేత ప్రకాశించేవాడునూ, దేవతల వందనాలను అందుకునే పాదాబ్జాలుకలవాడునూ, సముద్రంలో శయనించేవాడునూ, ఆశ్రయించినవారి పాలిటికి కల్పవృక్షం వంటివాడునూ, ఆదీ, అంతమూ అనేవి లేనివాడునూ, వేదాంతంచేత తెలియదగినవాడునూ, విశ్వమంతా నిండిఉన్నవాడునూ, వక్షస్స్థలం మీద కౌస్తుభమూ శ్రీవత్సమూ కలవాడునూ, శంఖమూ చక్రమూ గదా ఖడ్గమూ శార్ఙ్గం అనే ధనుస్సూ ధరించి ఉండేవాడునూ, మంగళకరమైన రూపం కలవాడునూ, పీతాంబరం ధరించి మనోహరంగా కనిపించేవాడునూ, రత్నాలచేత ప్రకాశించే కిరీటంతో వెలుగులు నింపేవాడునూ, పద్మపత్రాలవంటి నేత్రాలు కలవాడునూ, గొప్పదైన పుణ్యవంతమైన శరీరం కలవాడునూ అయిన దేవకీనందనుని స్మరించి యెల్లప్పుడూ స్తుతిస్తూ ఉంటాను."

మ. అని యీరీతి నుతించి భాగవత మాద్యంతంబు సూతుండు సె
ప్పిన సంతుష్టమనస్కులై విని మునుల్ ప్రేమంబునం బద్మనా

భుని(జిత్తంబున నిల్పి తద్గుణములన్ భూషించుచున్ ధన్యులై
చని రాత్మీయనికేతనంబులకు నుత్సాహంబు వర్థిల్ల(గన్. 51

* ఈ విధంగా స్తోత్రం చేసి సూతుడు మొదటినుంచి చివరివరకూ భాగవతపురాణం చెప్పగా, మునులు మనస్సులలో ఎంతో సంతోషించి, హృదయంలో పద్మనాభుడైన విష్ణుదేవుని నిల్పుకొని ఆయన గుణము లనే కొనియాడుతూ ధన్యులై ఉత్సాహం ఉప్పొంగుతుండగా తమ తమ నివాసస్థానాలకు తరలిపోయారు.

క. జనకసుతాహృచ్చోరా!
జనక వచోలబ్ధ విపినశైల విహారా!
జనకామితమందారా!
జననాదిక నిత్యదుఃఖచయ సంహారా! 52

* జనకుని పుత్రికయైన సీత హృదయాన్ని దొంగిలించినవాడా! తండ్రి మాటవల్ల లభించిన అరణ్యాచలవిహారాలు గలవాడా! ప్రజల కోరి కలను తీర్చే పారిజాతమా! పుట్టుక మొదలైన నిత్యదుఃఖ సమూహాన్ని సంహరించేవాడా!

మాలిని. జగదవనవిహారీ, శత్రులోక ప్రహారీ!
సుగుణవనవిహారీ, సుందరీమానహారీ!
విగతకలుషపోషీ! వీరవర్యాభిలాషీ!
స్వగురుహృదయతోషీ! సర్వదాసత్యభాషీ! 53

* లోకరక్షణకై విహరించేవాడా! పగతురను ప్రహరించేవాడా! సుగుణాలనే వనాలలో విహరించేవాడా! అందగత్తెల అభిమానమును హరించేవాడా! కలంకరహితులైన వారిని పోషించేవాడా! వీరవర్యుల చేత అభిలషింపబడేవాడా! స్వీయ గురువుయొక్క మనస్సుకు సంతోషం కలిగించినవాడా! ఎల్లప్పుడూ సత్యమే వచించేవాడా!

గద్యము. ఇది శ్రీ పరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర
సహజపాండిత్య పోతనామాత్య ప్రియశిష్య వెలిగందల నారాయణ
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభాగవతం బను మహాపురా

Q22 : 223
5N 92·1

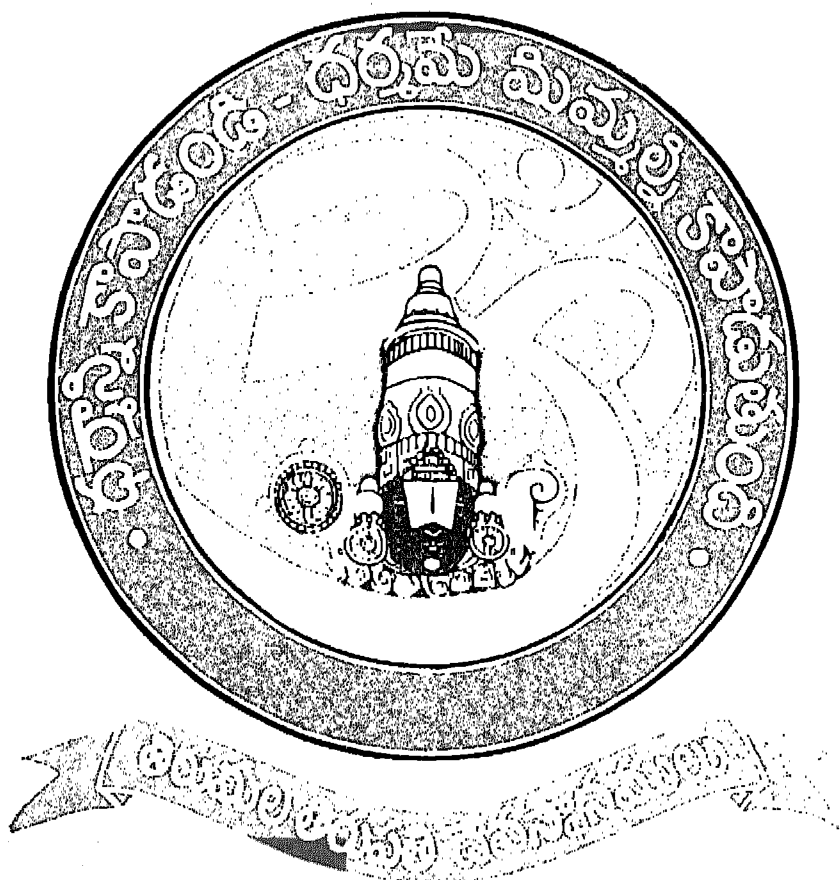
ణంబునందు రాజుల యుత్పత్తియు, వాసుదేవ లీలావతార ప్రకారంబును, గలియుగధర్మప్రకారంబును, బ్రహ్మప్రళయ ప్రకారంబును, బ్రళయవిశేషంబులును, దక్షకునిచే దష్టుండై పరీక్షిన్మహారాజు మృతినొందుటయు, సర్పయాగంబును, వేదవిభాగక్రమంబును, బురాణానుక్రమణికయు, మార్కండేయోపాఖ్యానంబును, సూర్యుండు ప్రతిమాసంబును వేర్వేఱు నామంబుల వేర్వేఱు పరిజనంబులతో, జేరుకొని సంచరించు క్రమంబును తత్తత్పురాణ గ్రంథసంఖ్యలు నను కథలు గల ద్వాదశస్కంధము. 54

* ఇది శ్రీ పరమేశ్వరకరుణచేత సంప్రాప్తించిన కవిత్వవైచిత్రి కలవాడునూ, కేసనమంత్రి పుత్రుడునూ, సహజపాండిత్యుడునూ అయిన పోతనామాత్యుని ప్రియశిష్యుడైన వెలిగందల నారాయణ నామధేయునిచేత లిఖింపబడిన శ్రీమహాభాగవతం అనే మహాపురాణంలో రాజుల పుట్టుకా, వాసుదేవుని లీలావతారభేదములూ, కలియుగ ధర్మప్రకారమూ, బ్రహ్మప్రళయప్రకారమూ, ప్రళయవిశేషములూ, తక్షకుడు కరవడంచేత పరీక్షిన్మహారాజు పరమపదించడమూ, సర్పయాగమూ, వేదవిభాగక్రమమూ, పురాణానుక్రమణికా, మార్కండేయోపాఖ్యానమూ, సూర్యుడు నెలానెలా భిన్ననామాలతో భిన్న పరిజనులతో చేరి సంచరించే క్రమమూ, ఆ యా పురాణాల పరిమాణమూ అనే కథలు గల ద్వాదశస్కంధం.

శ్రీ మహాభాగవతము సమాప్తము.

ఓం తత్సత్.

Price Rs. 13-00

Printed and Published by Sri M.V.S. Prasad, I.A.S.,
Executive Officer, T.T.D. and Printed at T.T.D. Press, Tirupati